

Regionalny Ośrodek
Polityki Społecznej
Województwa Śląskiego

Raport z badania „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku”

Katowice, luty 2022 r.

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Wprowadzanie do problematyki pieczy zastępczej	6
2.1. Podstawowe informacje nt. pieczy zastępczej	6
2.2. Kontekst demograficzny	7
3. Metodologia badania	8
3.1. Etapy realizacji badania	8
3.2. Główne cele badania	8
3.3. Konceptualizacja	9
3.4. Problemy badawcze	9
3.5. Metody i techniki realizacji badania	10
3.6. Prezentacja wyników	10
4. Wyniki badania	11
4.1. Informacje nt. rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka	11
4.2. Wynagrodzenia i świadczenia fakultatywne w rodzinnej pieczy zastępczej	18
4.3. Wsparcie dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka	23
4.4. Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej	32
4.5. Dzieci przebywające w rodzinnej pieczy zastępczej	42
4.6. Wsparcie dla dzieci wymagających specjalistycznych oddziaływań	49
4.7. Sytuacja prawna dzieci	54
4.8. Adopcje	60
4.9. Skierowanie do instytucjonalnej pieczy zastępczej	62
4.10. Usamodzielnienie wychowanków	64
4.11. Oczekiwania powiatów wobec samorządu województwa	70
4.12. Perspektywy procesu deinstytucjonalizacji	73
4.13. Propozycje zmian w obszarze rodzinnej pieczy zastępczej	77
5. Podsumowanie	79
6. Wnioski i rekomendacje	95
7. Aneks	99
7.1. Wykresy	99
7.2. Tabele	101
7.3. Wzory narzędzi badawczych	108

Wykaz używanych skrótów

CAWI	Ankieta internetowa (ang. <i>computer-assisted web interview</i>)
DI	Deinstytucjonalizacja
DPS	Dom pomocy społecznej
IOP	Interwencyjny ośrodek preadopcyjny
n	Liczebność kategorii
N	Liczba podmiotów, które odpowiedziały na pytanie
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
OPS	Ośrodek pomocy społecznej
ORPZ	Organizator rodzinnej pieczy zastępczej
RDD	Rodzinny dom dziecka
RPOT	Regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna
RPZ	Rodzinna piecza zastępcza
RPZ-2021	Symbol badania „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”
TDI	Telefoniczny wywiad pogłębiony
WRiSPZ	Wsparcie rodziny i system pieczy zastępczej

1. Wstęp

Celem niniejszego opracowania jest prezentacja wyników badania „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku”. Jego przeprowadzenie jest związane z realizacją zapisów art. 183 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2022 r. poz. 447), który stanowi iż: „do zadań własnych samorządu województwa należy promowanie nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej”.

Badanie poświęcone problematyce funkcjonowania rodzinnej pieczy zastępczej przeprowadzono w Regionalnym Ośrodku Polityki Społecznej Województwa Śląskiego po raz pierwszy. Materiał został przygotowany w oparciu o trzy źródła informacji. Głównym z nich była ankieta internetowa skierowana do organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej w powiatach. Jej wyniki uzupełniono danymi zawartymi w *Sprawozdaniu rzeczowo-finansowym z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego, dodatku do zryczałtowanej kwoty, o którym mowa w art. 115 ust. 2a ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, i dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego, o którym mowa w art. 113a tej ustawy, za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31* oraz jego odpowiednikach z lat 2012-2019. Powyższe informacje odniesiono do danych demograficznych dostępnych w *Banku Danych Lokalnych* prowadzonym przez Główny Urząd Statystyczny.

Niniejszy raport zawiera informacje dotyczące: metodologii badania, rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej, usamodzielnianych wychowanków, wynagrodzeń i świadczeń, wsparcia dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, skierowań do instytucjonalnej pieczy zastępczej, adopcji, zmian zachodzących w rodzinnej pieczy zastępczej oraz promocji tego obszaru, oczekiwań powiatów wobec samorządu województwa, perspektyw procesu deinstytucjonalizacji oraz propozycji zmian w badanym obszarze.

Powyższe informacje zostały z reguły przedstawione w ujęciu wojewódzkim, a w przypadku wybranych zmiennych także w przekrojach uwzględniających podregiony oraz rodzaje powiatów. Na podstawie otrzymanych informacji sformułowano wnioski i rekomendacje dotyczące m.in. nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, w tym działań związanych z prowadzeniem procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej w województwie śląskim.

Autorzy niniejszego opracowania serdecznie dziękują wszystkim osobom, które uczestnicząc w wywiadach pogłębionych oraz wypełniając ankietę internetową przyczyniły się do jego powstania.

2. Wprowadzanie do problematyki pieczy zastępczej

2.1. Podstawowe informacje nt. pieczy zastępczej

Rodzina, która przeżywa trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych może otrzymać wsparcie jednostek samorządu terytorialnego oraz organów administracji rządowej. Obowiązek ten powyższe podmioty realizują w szczególności we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi¹. Wyżej wymienione zadanie jest realizowane w szczególności w ramach systemu pieczy zastępczej.

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań, których celem jest zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców². Pieczę zastępczą organizuje powiat³, przy czym jest ona sprawowana w formie rodzinnej oraz instytucjonalnej⁴.

System pieczy zastępczej zapewnia pracę z rodziną biologiczną. Jej celem jest umożliwienie umieszczoneму w niej dziecku powrotu do środowiska rodzinnego, z którego pochodzi. W przypadku gdy nie jest to możliwe dąży się do przysposobienia, a w sytuacji braku możliwości przysposobienia zapewnia się dziecku opiekę i wychowanie w środowisku zastępczym. Ponadto zadaniem pieczy zastępczej jest przygotowanie dziecka do godnego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia; pokonywania trudności życiowych zgodnie z zasadami etyki oraz nawiązywania i podtrzymywania bliskich, osobistych i społecznie akceptowanych kontaktów z rodziną i rówieśnikami, w celu łagodzenia skutków doświadczania straty i separacji oraz zdobywania umiejętności społecznych. Kolejnym ważnym zadaniem stawianym przed pieczę zastępczą jest zaspokojenie potrzeb emocjonalnych dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalno-rekreacyjnych⁵.

W skład rodzinnej pieczy zastępczej wchodzi rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka⁶, które zapewniają dzieciom całodobową opiekę i wychowanie⁷.

Ważną rolę w systemie pieczy zastępczej pełni „organizator”. Jest nim jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania⁸. W sytuacji gdy organizatorem RPZ jest powiatowe centrum pomocy rodzinie, w centrum tym tworzy się zespół do spraw rodzinnej pieczy zastępczej. Na terenie danego powiatu może działać więcej niż jeden organizator rodzinnej pieczy

---

¹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 447), art. 3, ust. 1 i 2.

² Ibidem, art. 2, ust. 2.

³ Ibidem, art. 32, ust. 2.

⁴ Ibidem, art. 34.

⁵ Ibidem, art. 33.

⁶ Ibidem, art. 39, ust. 1.

⁷ Ibidem, art. 40, ust. 1.

⁸ Funkcją tej nie może pełnić placówka opiekuńczo-wychowawcza.

zastępczej⁹. Do jego zadań należy m.in. nabór kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka, organizowanie dla nich szkoleń, badań psychologicznych, a także wspieranie już funkcjonujących rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka poprzez zapewnianie im szkoleń podnoszących kwalifikacje oraz pomocy (poradnictwo). Ponadto obowiązkiem organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających¹⁰.

2.2. Kontekst demograficzny

Województwo śląskie na koniec grudnia 2020 roku zamieszkiwało 4 492 330 osób, w tym 772 524 w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat). Te ostatnie stanowiły 17,2% jego mieszkańców. Na przestrzeni lat 2010-2020 nastąpił spadek liczby dzieci o 24 497 osób (3,1%), a ich udział w stosunku do osób dorosłych nie zmienił się. Zarówno na początku, jak i końcu analizowanego okresu wynosił 17,2%. Była to najwyższa wartość zanotowana w latach 2010-2020 (najniższa wynosiła 16,8%).

Według sprawozdań *WRiSPZ-P* w całej pieczy zastępczej w województwie śląskim na koniec 2020 r. przebywało 9 642 dzieci, w tym 8 090 w wieku 0-17 (83,9%) lat oraz 1 552 w wieku 18-24 lat (16,1%). Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców województwa śląskiego wyniosła 21,5 i była najniższa od 2012 roku - czyli okresu, w którym rozpoczęto publikowanie sprawozdań *WRiSPZ-P* - kiedy wyniosła 23,3. Generalnie w latach 2012-2020 zarówno w przypadku liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, jak i wskaźnika w odniesieniu do liczby ludności, mieliśmy do czynienia z systematycznymi trendami spadkowymi.

Na koniec 2020 r. w rodzinnej pieczy zastępczej przebywało 7 535 dzieci (78,1%), natomiast w pieczy instytucjonalnej 2 107 dzieci (21,9%). W latach 2012-2020 zanotowano pozytywny trend zwiększania się udziału dzieci przebywających w pieczy rodzinnej w stosunku do pieczy instytucjonalnej.

---

⁹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 76, ust. 1, 1a, 2 i 3.

¹⁰ Ibidem, art. 76, ust. 4.

3. Metodologia badania

3.1. Etapy realizacji badania

Prace związane z przeprowadzeniem badania pn. „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku” (w skrócie „RPZ-2021”) rozpoczęto opracowaniem koncepcji badawczej. Z uwagi na fakt, że ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2022 r. poz. 447) umiejscawia zadania związane z organizowaniem rodzinnej pieczy zastępczej na poziomie powiatu, wprowadzając funkcję organizatora pieczy zastępczej, za kluczowe źródła informacji na temat realizacji zadań związanych z rodzinną pieczą zastępczą zostały uznane powiaty.

Wobec powyższego przewidziano, że badanie zostanie przeprowadzone wśród wszystkich organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej w 36 powiatach województwa śląskiego (17 powiatów ziemskich i 19 miast na prawach powiatu). W ramach przeprowadzonego procesu badawczego w szczególności określono cele badania, nakreślono problemy badawcze oraz sformułowano pytania badawcze.

Następnym etapem realizacji badania było przygotowanie narzędzi badawczych: scenariusza wywiadu pogłębionego oraz kwestionariusza ankiety. Kolejnym krokiem było wysłanie w dniu 24 sierpnia 2021 r. pisma zapowiedniego wraz z załączonym materiałem pomocniczym zawierającym pytania badawcze. Jego celem było wcześniejsze zapoznanie respondentów z tematyką badania i ułatwienie zbierania informacji na potrzeby przeprowadzenia wywiadu i ankiety internetowej. Następnie przeprowadzono wywiady z przedstawicielami 4 powiatów, które pozwoliły m.in. na przygotowanie ostatecznej wersji kwestionariusza ankiety. W dniach 8-13 września 2021 r. trwała wysyłka linków do ankiety internetowej do wcześniej ustalonych osób odpowiedzialnych za jej wypełnienie. Zbieranie materiału badawczego wraz z monitem telefonicznym trwało od 30 września 2021 r. Ankieta CAWI została wypełniona przez wszystkich 36 adresatów.

Otrzymany materiał został poddany „oczyszczeniu”, polegającemu w szczególności na usunięciu zdublowanych ankiet¹¹, a następnie poddany analizie. Uzyskane dane ilościowe analizowano z wykorzystaniem metod statystycznych, natomiast w stosunku do informacji o charakterze jakościowym zastosowano ich kategoryzację. Uzyskany w ten sposób materiał pozwolił odnieść się do problemów badawczych, wyciągnąć wnioski oraz sporządzić rekomendacje.

3.2. Główne cele badania

Wśród głównych celów badania, które przyświecały jego realizatorom, znalazły się:

- zebranie informacji nt. oferty wsparcia i współpracy powiatu z rodzinami zastępczymi;
- poznanie opinii organizatorów pieczy zastępczej na temat różnych aspektów funkcjonowania rodzin zastępczych w powiatach;
- zebranie informacji nt. zachowywania wymogów ustawowych związanych z liczbą dzieci i czasem ich przebywania w rodzinach zastępczych;
- zebranie informacji nt. dzieci z niepełnosprawnością przebywających w rodzinach zastępczych;

---

¹¹ Respondenci mieli możliwość wysłania więcej niż jednej ankiety, natomiast do analizy trafiała tylko jedna, z reguły najbardziej aktualna, ankieta.

- zebranie informacji nt. współpracy organizatora pieczy zastępczej z sądem przy regulowaniu sytuacji prawnej dziecka;
- dostosowanie oferty szkoleniowej ROPS do potrzeb kadry systemu pieczy zastępczej;
- przygotowanie rekomendacji dotyczących zwiększenia dynamiki rozwoju rodzinnych form pieczy;
- identyfikacja potrzeb i oczekiwań rodzin zastępczych dotyczących zmian w systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej.

3.3. Konceptualizacja

O ile nie podano inaczej wszystkie pojęcia stosowane w badaniu należy rozumieć zgodnie z ich znaczeniem wynikającym z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 447). Dodatkowo na potrzeby niniejszego raportu przyjęto następujące definicje pojęć:

Rodziny zawodowe podstawowe - rodziny zawodowe, które nie pełnią funkcji pogotowia rodzinnego oraz które nie są rodzinami specjalistycznymi.

Sprawozdanie WRiSPZ-P – skrócona nazwa *Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez powiat zadań innych niż realizacja dodatku wychowawczego, dodatku do zryczałtowanej kwoty, o którym mowa w art. 115 ust. 2a ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, i dodatku w wysokości świadczenia wychowawczego, o którym mowa w art. 113a tej ustawy, za okres od 2020-07-01 do 2020-12-31 oraz jego odpowiedników z lat 2012-2019.*

Ośrodek pomocy społecznej (OPS) – instytucja realizująca zadania gminy wynikające m.in. z ustawy o pomocy społecznej oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej niezależnie od nazwy własnej oraz rodzaju powiatu, w którym działa.

3.4. Problemy badawcze

Tematyka badania koncentrowała się wokół następujących problemów badawczych:

- Współpraca organizatora rodzinnej pieczy zastępczej (powiatu) z rodzinami zastępczymi;
- Świadczenia w pieczy zastępczej, wynagrodzenie za pracę rodzica zastępczego. Proces usamodzielniania wychowanka;
- Informacje nt. dzieci z niepełnosprawnością przebywających w rodzinach zastępczych i RDD;
- Dostęp do służby zdrowia i specjalistów;
- Współpraca z sądem przy regulowaniu sytuacji prawnej dziecka;
- Promocja rodzinnej pieczy zastępczej;
- Potrzeby i oczekiwania dotyczące zmian w systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej.

3.5. Metody i techniki realizacji badania

W ramach realizacji badania zastosowano dwie techniki badawcze: telefoniczny wywiad pogłębiony (metoda jakościowa) oraz ankietę internetową (metoda ilościowa).

Telefoniczny wywiad pogłębiony (TDI) - to technika polegająca na przeprowadzeniu ustrukturyzowanej telefonicznej rozmowy z respondentem. Jej celem jest uzyskanie konkretnych informacji w sposób metodyczny i planowy zgodny z określonym schematem (scenariuszem wywiadu). Zazwyczaj głównym celem TDI jest zebranie materiału, który pomaga wejść w głąb badanego obszaru i umożliwienie zrozumienia zachodzących w nim procesów. W tym przypadku celem przeprowadzenia pogłębionych wywiadów telefonicznych była weryfikacja poprawności pytań i kafeterii odpowiedzi zawartych w głównym narzędziu badawczym - ankiecie CAWI. W wywiadach wzięło udział 4 przedstawicieli powiatów z województwa śląskiego. W ramach prowadzenia telefonicznych wywiadów pogłębionych odpowiedzi na pytania zawarte w scenariuszu były zapisywane w formie notatek. Zebrane informacje zostały następnie poddane analizie i wykorzystane do opracowania ostatecznej wersji kwestionariusza ankiety internetowej.

Ankieta internetowa (CAWI) jest techniką zbierania informacji, w której respondent jest proszony o wypełnienie ankiety w formie elektronicznej. W użytej w badaniu ankiecie przeważały pytania o charakterze ilościowym, jednak ze względu na to, że specyfika realizacji zadań pieczy zastępczej każdego powiatu jest nieco inna, przewidziano w niej również możliwość udzielania swobodnych wypowiedzi w formie pisemnej (pytania otwarte). Pozwoliło to na zebranie sporej ilości materiału o charakterze jakościowym. Ankieta użyta w badaniu została przygotowana za pomocą systemu *LimeSurvey*. Link do narzędzia wysłano do jednostek objętych badaniem za pośrednictwem poczty elektronicznej. Odpowiedzi były automatycznie zapisywane w bazie danych.

3.6. Prezentacja wyników

Wszystkie wyniki badania zostały przedstawione w ujęciu wojewódzkim, natomiast wybrane zmienne również w przekrojach uwzględniających podregiony oraz rodzaje powiatów. Procentowanie w odniesieniu do stosunkowo nielicznej liczby powiatów (36 przypadków) zastosowano z uwagi na zapewnienie możliwości porównań. Przy interpretacji wyników procentowych odnoszących się do powiatów należy mieć na uwadze, że 1 powiat odpowiada za 2,8%. Otrzymane w ramach badania informacje nt. poszczególnych kategorii wychowanków przebywających w pieczy zastępczej odniesiono do ogólnej ich liczby ujętej w sprawozdaniu *WRiSPZ-P* za II półrocze 2020 r. i podano w formie wskaźników (najczęściej w przeliczeniu na 100 dzieci).

4. Wyniki badania

Niniejszy rozdział przedstawia wyniki badania „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku”. Dotyczą one w szczególności informacji nt. rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, wynagrodzeń i świadczeń występujących w rodzinnej pieczy zastępczej, wsparcia udzielanego rodzinom zastępczym i rodzinnym domom dziecka, zmianom zachodzącym w rodzinnej pieczy zastępczej oraz kwestii promocji tego obszaru. Sporo miejsca poświęcono przybliżeniu sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej. Nie pominięto również kwestii adopcji, a także roli jaką w systemie pieczy zastępczej pełni samorząd województwa. Ponadto znalazło się w nim odniesienie do procesu deinstytucjonalizacji oraz propozycji zmian w obszarze rodzinnej pieczy zastępczej.

4.1. Informacje nt. rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka to dwa rodzaje podmiotów składających się na rodzinną pieczę zastępczą. Rodziny zastępcze dzielą się na spokrewnione, niezawodowe oraz zawodowe, w tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowe specjalistyczne¹².

Rodzinę zastępczą lub RDD tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim. W przypadku rodzin zastępczych spokrewnionych są to osoby będące wstępniymi (np. dziadkowie) lub rodzeństwem dziecka, natomiast jeśli chodzi o rodziny zastępcze zawodowe lub niezawodowe to osobami je tworzącymi nie mogą być osoby należące do wyżej wymienionych kategorii¹³.

Rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne charakteryzują się tym, że umieszcza się w nich w szczególności: dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności; dzieci na podstawie ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz małoletnie matki z dziećmi¹⁴.

Z kolei rodzinny dom dziecka to forma pieczy zastępczej, w której w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej¹⁵.

Liczba i struktura rodzin zastępczych i RDD

Zgodnie z danymi uzyskanymi z powiatów wg stanu na koniec I połowy 2021 r. w województwie śląskim funkcjonowały 4 962 rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka. Przeciętnie na 10 tys. mieszkańców przypadało 11,0 tego rodzaju podmiotów, przy czym w miastach na prawach powiatu – 12,5,

---

¹² Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 39, ust. 1, pkt. 1. W niniejszym opracowaniu rodziny zastępcze zawodowe nie będące specjalistycznymi i nie pełniące funkcji pogotowia rodzinnego określane są mianem „podstawowych”.

¹³ Ibidem, art. 41.

¹⁴ Ibidem, art. 59, ust. 1.

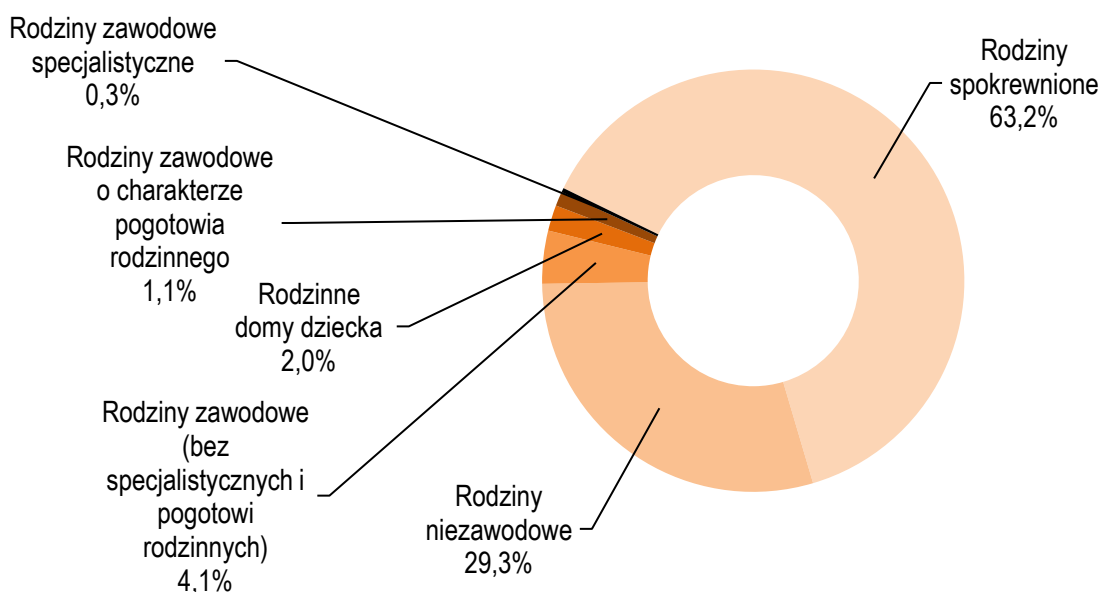
¹⁵ Ibidem, art. 61, ust. 1.

a w powiatach ziemskich – 9,2. Spośród podregionów najwyższą wartość ww. wskaźnika zanotowano w katowickim – 13,2, a najniższą w bielskim – 9,0.

Wśród ogółu podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej zdecydowanie największą frakcją stanowiły rodziny spokrewnione (63,2%). Kolejną znaczącą kategorią były rodziny niezawodowe (29,3%). Pozostałe rodzaje podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej cechowały się znacznie mniejszymi udziałami. W przypadku rodzin zawodowych podstawowych było to 4,1%, rodzinnych domów dziecka 2,0%, a rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego 1,1%. Najmniejszy udział wśród podmiotów RPZ miały rodziny zawodowe specjalistyczne – 0,3%, przy czym w poszczególnych podregionach wartości te kształtowały się od 0,0% w katowickim do 1,0% w bytomskim.

W odniesieniu do średniej wojewódzkiej miasta na prawach powiatu charakteryzowały się: wyższym udziałem rodzin spokrewnionych (68,1%), niższym udziałem rodzin niezawodowych (25,3%), niższym udziałem rodzin zawodowych podstawowych (3,3%) oraz niższym udziałem rodzin zawodowych specjalistycznych (0,2%). W powiatach ziemskich udział rodzin spokrewnionych wyniósł 54,8%, rodzin niezawodowych 36,3%, rodzin zawodowych podstawowych 5,3%, a rodzin zawodowych specjalistycznych 0,6%. Udziały rodzin zawodowych o charakterze pogotowia opiekuńczego oraz rodzinnych domów dziecka w obu rodzajach powiatów były zbliżone.

Wykres 1. Struktura rodzin zastępczych i RDD w województwie śląskim, stan na 30.06.2021 r., n=4 962, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Limity liczby dzieci i czasu przebywania w rodzinach zastępczych / RDD

W rodzinie zastępczej zawodowej lub rodzinie zastępczej niezawodowej, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 3, a w rodzinnym domu dziecka nie więcej niż 8, dzieci lub osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. W razie konieczności umieszczenia w rodzinie zastępczej / RDD rodzeństwa, za zgodą rodziny zastępczej / prowadzącego RDD oraz po uzyskaniu pozytywnej opinii koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, dopuszczalne jest umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci¹⁶.

Przekroczenie zalecanej ustawą maksymalnej liczby dzieci umieszczonych w rodzinnych formach pieczy zastępczej zanotowano w przypadku 4% podmiotów, przy czym w ujęciu procentowym wystąpiły znaczące różnice w zależności od ich rodzaju. Największym odsetkiem podmiotów, które przekroczyły ww. zalecenia charakteryzowały się rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego (80%) oraz rodziny zawodowe podstawowe (57%), w mniejszym stopniu rodzinne domy dziecka (24%). W rodzinach niezawodowych sytuacja taka występowała bardzo rzadko (2%), a wśród rodzin zawodowych specjalistycznych w ogóle nie stwierdzono przekroczenia zalecanej w ustawie maksymalnej liczby dzieci.

Przy umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej należy w miarę możliwości unikać rozdzielania rodzeństw. Zasada ta znalazła swoje odzwierciedlenie w wyżej wymienionych przepisach, które pozwalają w tym celu, w określonych okolicznościach, przekroczyć zalecaną liczbę miejsc. Tymczasem rozdzielanie rodzeństw z powodu braku miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej zdarza się w 64% powiatów. Jakże są tego powody? Najczęściej jest to *brak miejsc w jednej rodzinie / RDD dla licznych rodzeństw* (20 wsk.). Wśród innych powodów wymieniano:

- *duże różnice wieku pomiędzy dziećmi* (5 wsk.);
- *niedostosowanie społeczne części rodzeństwa* (2 wsk.);
- *różne terminy umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej* (2 wsk.);
- *decyzje sądu, który decyduje o umieszczeniu w pieczy zastępczej tylko niektórych dzieci* (1 wsk.);
- *pozostawianie przez matki najmłodszych dzieci w szpitalu* (1 wsk.);
- *brak chętnych do opieki nad dziećmi powyżej 10 r.ż.* (1 wsk.);
- *brak więzi między rodzeństwem* (1 wsk.);
- *posiadanie różnych ojców biologicznych* (1 wsk.).

W rodzinie zastępczej zawodowej, która pełni funkcję pogotowia rodzinnego umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy. W przypadkach szczególnie uzasadnionych czas ten może być przedłużony, za zgodą organizatora RPZ do 8 miesięcy bądź do zakończenia postępowania sądowego spowodowanego: powrotem dziecka do rodziny, przysposobieniem lub umieszczeniem w rodzinnej pieczy zastępczej¹⁷.

4% – liczba rodzin zastępczych i RDD, w których zanotowano przekroczenie zalecanej ustawą liczby umieszczonych dzieci.

64% – odsetek powiatów, w których z powodu braku miejsca w rodzinnej pieczy zastępczej dochodziło do rozdzielania rodzeństw.

¹⁶ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 53 i 61.

¹⁷ Ibidem, art. 58, ust. 4.

89% – odsetek pogotowi rodzinnych, w których dzieci przebywały powyżej 8 miesięcy.

44/100 – wskaźnik liczby dzieci w pogotowiu rodzinnym przebywających powyżej 8 m-cy w przeliczeniu na 100 dzieci w tychże podmiotach.

Na 56 rodzin zastępczych zawodowych, które w województwie śląskim w I połowie 2021 roku pełniły funkcję pogotowia rodzinnego taka sytuacja zdarzyła się w 50, tj. w 89% przypadków. Wskaźnik ten był nieco wyższy w miastach na prawach powiatu (91%) niż w powiatach ziemskich (86%). Liczba dzieci przebywających w pogotowiu rodzinnym powyżej 8 miesięcy wyniosła 121. Przeciętnie w jednym tego rodzaju podmiocie dłużej niż w maksymalnym zalecanym ustawą okresie przebywało dwoje

dzieci. Lepsze światło na tę sytuację rzuca wskaźnik liczby dzieci w pogotowiu rodzinnym przebywających powyżej 8 miesięcy w przeliczeniu na 100 dzieci w tychże podmiotach. Wyniósł on w całym województwie śląskim 44, przy czym w miastach na prawach powiatu 45, a w powiatach ziemskich 42. Spośród podregionów najwyższą jego wartością cechował się tyski – 67, a najniższą gliwicki – 27.

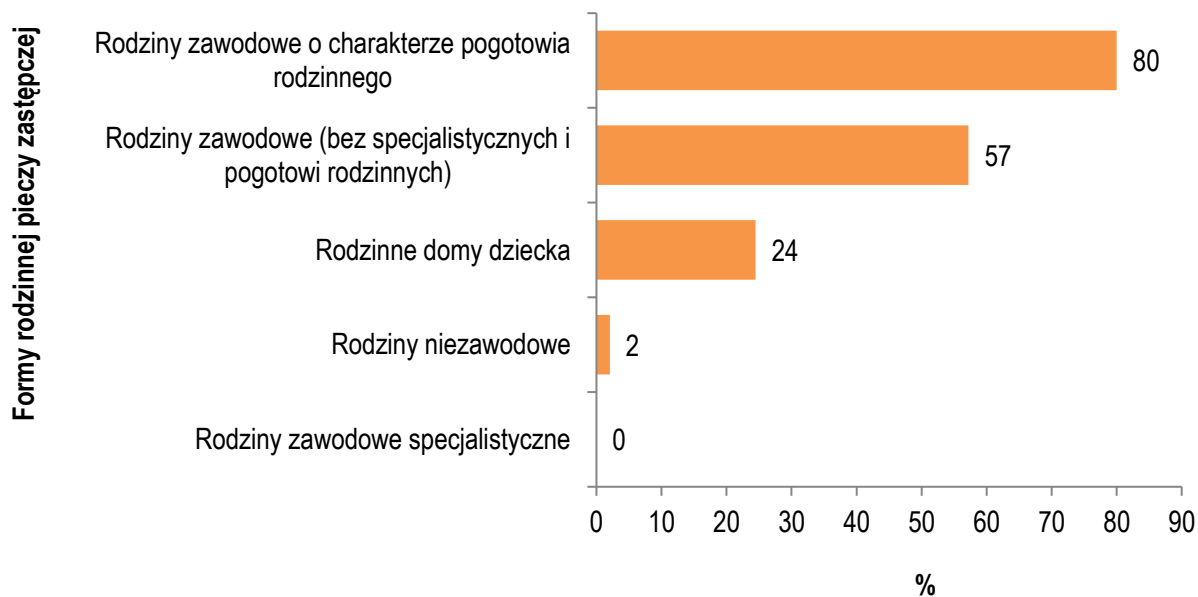
Do stosunkowo częstszych sytuacji występujących w rodzinach zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego należy także przebywanie dzieci po zakończeniu postępowania sądowego. W I półroczu 2021 roku takie sytuacje miały miejsce w 46% badanych pogotowiu rodzinnym. Wskaźnik ten był zdecydowanie wyższy w miastach na prawach powiatu (55%) aniżeli w powiatach ziemskich (29%). Po zakończeniu postępowania sądowego w pogotowiu rodzinnym przebywało 47 dzieci. Na każde 100 dzieci w tego rodzaju podmiotach odnotowano 17 przebywających po zakończeniu postępowania sądowego. Wskaźnik ten był zdecydowanie wyższy w miastach na prawach powiatu (22) niż w powiatach ziemskich (8). Wśród podregionów województwa śląskiego najwyższą wartość analizowanego wskaźnika zanotowano w katowickim (30), natomiast w bielskim i częstochowskim w ogóle nie stwierdzono takich sytuacji.

46% – odsetek pogotowiu rodzinnym, w których w I półroczu 2021 r. przebywały dzieci po zakończeniu postępowania sądowego.

Jakie przyczyny powodowały przedłużenie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej o charakterze pogotowia rodzinnego? Wśród najczęściej wymienianych znalazła się *przewlekłość postępowań sądowych* (21 wsk.), *brak kandydatów na rodziny zastępcze / adopcyjne* (9 wsk.) oraz *trwający proces adopcyjny* (3 wsk.). Po dwa wskazania otrzymały: *treść postanowień sądu* oraz *długi okres oczekiwania na badania w opiniotawczym zespole specjalistów sądowych*.

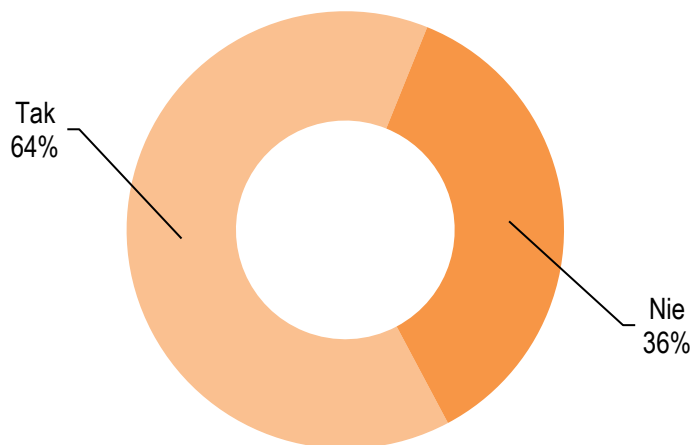
Do odpowiedzi, które otrzymały po jednym wskazaniu należały: *niestabilność działań rodziców biologicznych*, *brak zdecydowanego stanowiska gminy pochodzenia dzieci co do możliwości ich powrotu do rodzin biologicznych*, *stan zdrowia dziecka*, *procedury odwoławcze rodziców biologicznych wydłużające postępowanie sądowe*, *bardzo mała liczba specjalistów - biegłych psychologów sądowych* oraz *brak możliwości powrotu do rodziny biologicznej*.

Wykres 2. Udziały rodzin zastępczych o liczbie dzieci przekraczającej 3 i RDD o liczbie przekraczającej 8 dzieci.

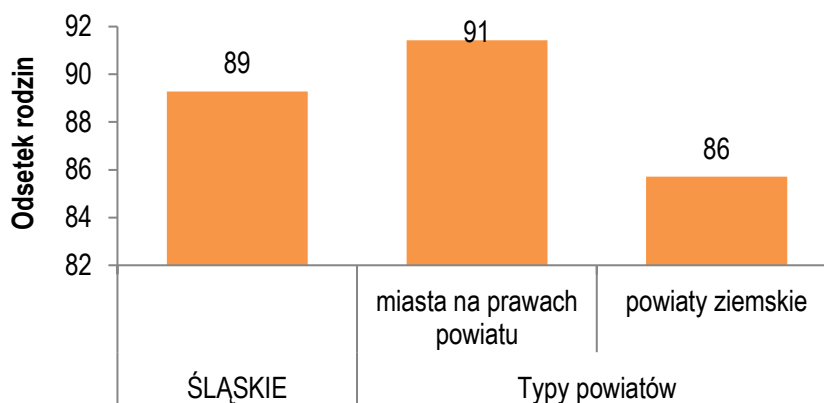
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 3. Odpowiedzi na pytanie: „Czy zdarza się, że z powodu braku miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu rozdzielane są rodzeństwa?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 4. Odsetek rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego, w których w I półroczu 2021 roku dzieci przebywały powyżej 8 miesięcy, n=56, N=28.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Przyjmowanie matek z małoletnimi dziećmi i dzieci z innych powiatów

Czasami do pieczy zastępczej trafiają małoletnie matki z dziećmi. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przewiduje, że tego rodzaju wychowanków umieszcza się w rodzinach zastępczych zawodowych specjalistycznych¹⁸. Na pytanie o występowanie na terenie powiatu rodzin zastępczych, w których można umieścić małoletnie matki z dziećmi przecząco odpowiedziało 58% badanych powiatów, przy czym w miastach na prawach powiatu wskaźnik ten wyniósł 53%, a w powiatach ziemskich 65%. Na pytanie o przyczyny takiego stanu rzeczy najczęściej wskazywano: *brak chęci / zgody do pełnienia takiej funkcji* (18 wsk.), *brak takiego przypadku / brak potrzeby* (3 wsk.). Po jednym wskazaniu otrzymały: *możliwość umieszczenia w placówce opiekuńczo-wychowawczej oraz brak środków finansowych na pokrycie niezbędnych kosztów*. Odpowiedzi „Tak, ale za zgodą rodziny zastępczej” udzieliło 42% badanych powiatów (miasta na prawach powiatu – 47%, powiaty ziemskie – 35%), natomiast możliwości bezwarunkowego przyjęcia nie wskazała żadna z tego rodzaju jednostek samorządu terytorialnego.

58% – odsetek powiatów, w których w rodzinach zastępczych nie można umieścić małoletnich matek z małoletnimi dziećmi.

75% – odsetek powiatów deklarujących brak wolnych miejsc w rodzinach zastępczych / RDD.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przewiduje możliwość przyjmowania do rodzinnej pieczy zastępczej dzieci z innych powiatów¹⁹. I rzeczywiście w województwie śląskim korzystano z tej możliwości. Na pytanie: „Czy w rodzinach zastępczych zawodowych działających na terenie Państwa powiatu są umieszczone dzieci pochodzące z innych powiatów?” twierdząco odpowiedziało 56% badanych JST. Częściej z taką sytuacją można się było spotkać w powiatach ziemskich, gdzie wskaźnik ten wyniósł 71%, natomiast rzadziej w miastach na prawach powiatu, w których jego wartość kształtowała się na poziomie 42%.

¹⁸ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 59, ust. 1, pkt. 3.

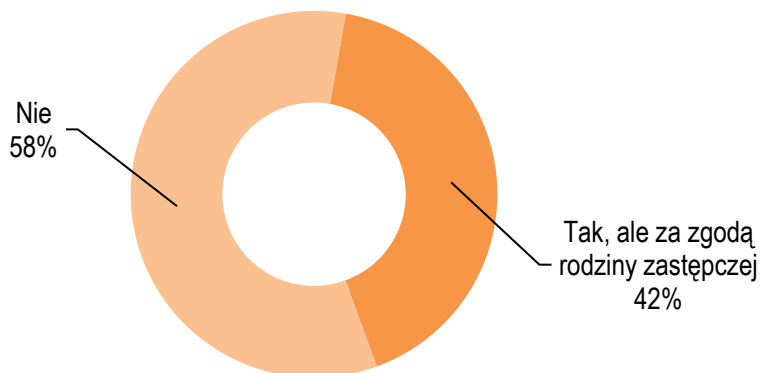
¹⁹ Ibidem, art. 180, pkt. 13, lit. a.

Z nieco innym obrazem sytuacji mieliśmy do czynienia w odniesieniu do aktualnej sytuacji wśród rodzin zastępczych / RDD. W odpowiedzi na pytanie: „Czy w przypadku wolnych miejsc w rodzinach zastępczych / RDD w powiecie deklarujecie Państwo chęć przyjmowania dzieci pochodzących z innych powiatów naszego województwa?” 75% powiatów wskazało, że z powodu braku wolnych miejsc nie mogą odpowiedzieć na to pytanie. W przypadku miast na prawach powiatu wskaźnik ten wyniósł 79%, natomiast w powiatach ziemskich 71%. Spośród 9 powiatów, które deklarowały posiadanie wolnych miejsc 5 wyrażało gotowość przyjęcia dzieci pochodzących z innych powiatów województwa śląskiego, a 4 takiej gotowości nie wyraziło, najprawdopodobniej z obawy przed potencjalną niemożnością zapewnienia opieki dzieciom ze swojego terenu.

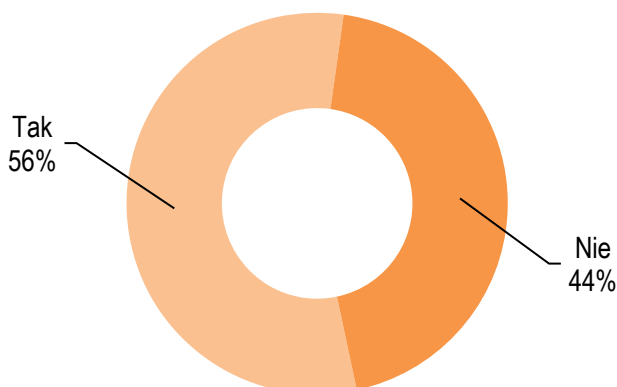
Duży odsetek powiatów deklarujących brak wolnych miejsc w rodzinach zastępczych / RDD wskazuje na występowanie w rodzinnej pieczy zastępczej znacznego niedoboru miejsc.

Wykres 5. Odpowiedzi na pytanie: „Czy na terenie powiatu działają rodziny zastępcze, w których można umieścić małe matki z dziećmi?”, N=36.

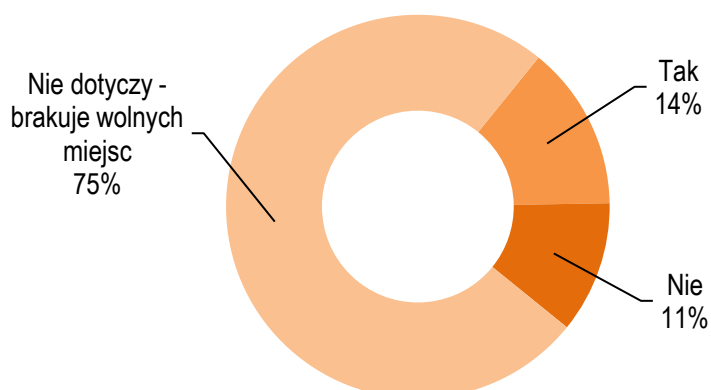
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 6. Odpowiedzi na pytanie: „Czy w rodzinach zastępczych zawodowych działających na terenie Państwa powiatu są umieszczone dzieci pochodzące z innych powiatów?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 7. Odpowiedzi na pytanie: „Czy w przypadku wolnych miejsc w rodzinach zastępczych / RDD w powiecie deklarujecie Państwo chęć przyjmowania dzieci pochodzących z innych powiatów naszego województwa?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.2. Wynagrodzenia i świadczenia fakultatywne w rodzinnej pieczy zastępczej

Wynagrodzenia

Rodzinnie zastępczej zawodowej oraz prowadzącemu rodzinny dom dziecka przysługuje wynagrodzenie nie niższe niż 2000 zł miesięcznie, przy czym w przypadku rodziny zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego miesięczne wynagrodzenie nie może być niższe niż 2600 zł. Ustalając wysokość wynagrodzenia, brane są pod uwagę w szczególności kwalifikacje, szkolenia i oceny rodziny zastępczej zawodowej oraz prowadzącego rodzinny dom dziecka²⁰.

W przypadku gdy rodzina zastępcza zawodowa lub prowadzący RDD nie sprawują opieki nad dzieckiem z powodu umieszczenia go w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie²¹ albo opuszczenia rodziny zastępczej zawodowej lub RDD przez ostatnie powierzone dziecko lub osobę, która osiągnęła pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, rodzina zastępcza zawodowa oraz prowadzący RDD za okres pozostawania w gotowości do czasu powrotu dziecka z wyżej wymienionej instytucji lub przyjęcia kolejnego dziecka otrzymują wynagrodzenie w wysokości 80% dotychczas otrzymywanego²².

²⁰ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 85, ust. 1-3.

²¹ Dotyczy: domu pomocy społecznej, specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego, młodzieżowego ośrodka wychowawczego, młodzieżowego ośrodka socjoterapii zapewniającego całodobową opiekę, specjalnego ośrodka wychowawczego, hospicjum stacjonarnego, oddziału medycyny paliatywnej, aresztu śledczego, schroniska dla nieletnich, zakładu karnego oraz zakładu poprawczego (art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

²² Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 85, ust. 4.

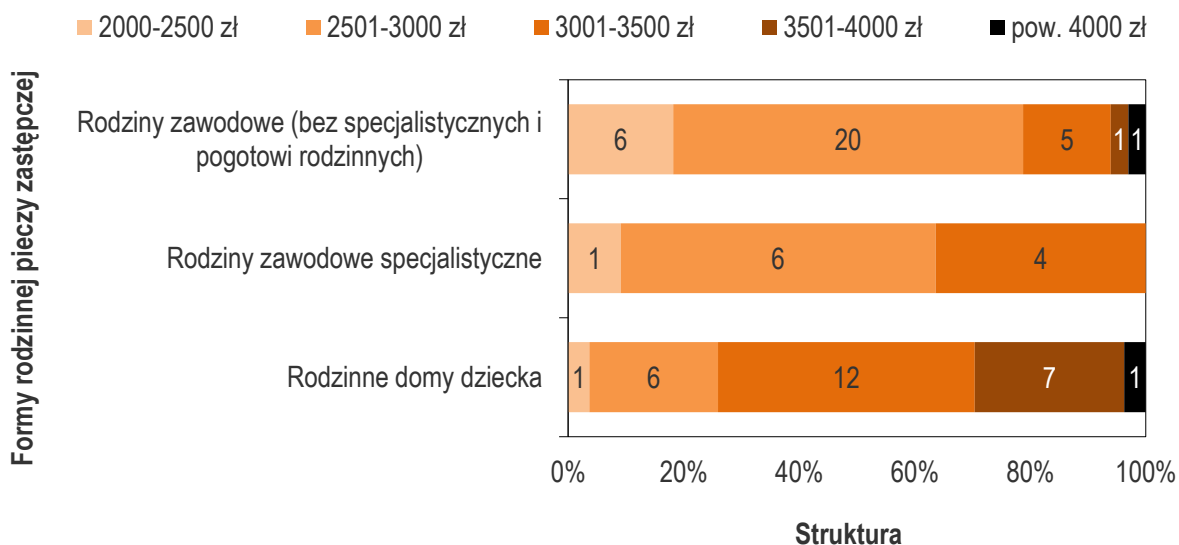
W ramach badania RPZ-2021 badane powiaty pytano o wysokość wynagrodzeń brutto (bez dodatków) w poszczególnych typach rodzin zastępczych / RDD. Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że wśród badanych rodzin zawodowych podstawowych zdecydowanie dominowały wynagrodzenia z zakresu 2501-3000 zł. Znacznie mniejszym udziałem charakteryzowały się przedziały 2000-2500 zł oraz 3001-3500 zł. Natomiast pojedyncze powiaty przyznawały tego rodzaju rodzinom zastępczym wynagrodzenia w wysokości 3501-4000 zł oraz powyżej 4000 zł.

Wśród rodzin zawodowych specjalistycznych również przeważały wynagrodzenia mieszczące się w przedziale 2001-3000 zł przy czym zdecydowanie mniejszy udział, w porównaniu z rodzinami zawodowymi podstawowymi, miały wynagradzania najniższe - z przedziału 2000-2500 zł. Zdecydowanie częściej występowały za to te z przedziału 3001-3500 zł. Nie zanotowano przy tym przypadków, by rodziny zawodowe specjalistyczne otrzymywały wynagrodzenia wyższe niż 3500 zł.

Wśród rodzinnych domów dziecka zanotowano większe zróżnicowanie wynagrodzeń. Największy udział miały wynagrodzenia z przedziału 3001-3500 zł. Bardzo zbliżone do siebie były udziały RDD otrzymujących wynagrodzenia w przedziale 2501-3000 zł oraz 3501-4000 zł. Skrajne wysokości wynagrodzeń – 2000-2500 zł oraz pow. 4000 zł – należały do rzadkości. Stosowano je w dwóch powiatach.

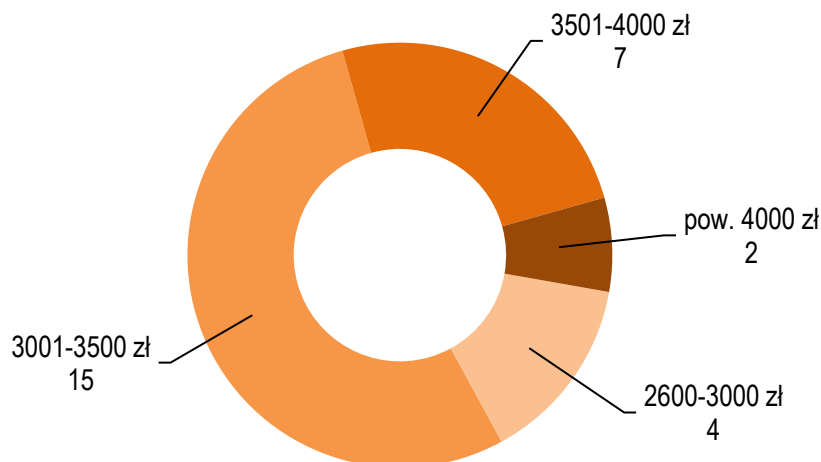
W przypadku rodzin zastępczych o charakterze pogotowia rodzinnego przeważały wynagrodzenia z przedziału 3001-3500 zł. O połowę mniejszy udział miały te z przedziału 3501-4000. W 4 powiatach wynagrodzenie brutto mieściło się w zakresie 2600-3000 zł, a w 2 przekraczało 4000 zł.

Wykres 8. Odpowiedzi na pytanie: „Jaka jest wysokość podstawowego wynagrodzenia brutto (bez dodatków) za pracę rodziny zastępczej zawodowej na terenie Państwa powiatu?”.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 9. Odpowiedzi na pytanie: „Jaka jest wysokość podstawowego wynagrodzenia brutto (bez dodatków) za pracę rodziny zastępczej o charakterze pogotowia rodzinnego?”, N=28.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Świadczenia fakultatywne

Oprócz świadczeń i wynagrodzeń o charakterze obligatoryjnym rodziny zastępczej i rodzinne domy dziecka mogą otrzymywać świadczenia o charakterze fakultatywnym. W szczególności rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu RDD starosta może przyznać dofinansowanie do wycieczki poza miejscem zamieszkania dziecka oraz świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka (jednorazowo) oraz kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki (jednorazowo lub okresowo)²³.

Ponadto rodzina zastępcza niezawodowa i zawodowa może otrzymywać środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego stanowiące wypadkową wysokości ponoszonych przez nią wydatków bieżących oraz liczby tworzących ją osób²⁴. Wyżej wymienione środki finansowe starosta jest zobowiązany przyznać rodzinie zastępczej zawodowej, w której umieszczono powyżej 3 dzieci i osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej oraz jeżeli potrzeba przyznania tych środków zostanie potwierdzona w opinii organizatora rodzinnej pieczy zastępczej²⁵.

Dodatkowo rodzinie zastępczej zawodowej starosta może raz do roku przyznać świadczenie na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego²⁶.

²³ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 83 ust. 1.

²⁴ Ibidem, art. 83 ust. 2.

²⁵ Ibidem, art. 83 ust. 3a.

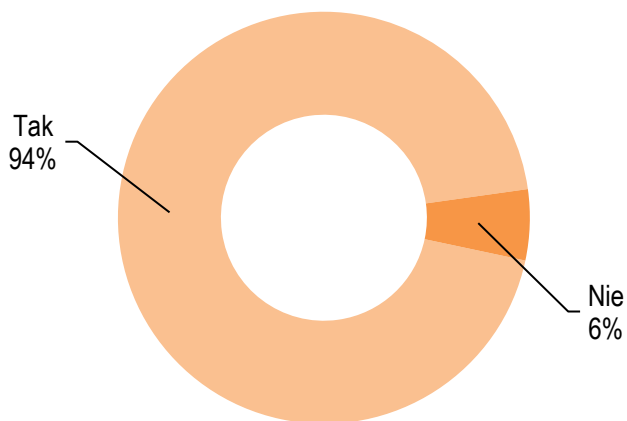
²⁶ Ibidem, art. 83 ust. 4.

Podobnie prowadzący rodzinny dom dziecka otrzymuje środki finansowe na:

- utrzymanie lokalu mieszkalnego, stanowiące wypadkową wysokości ponoszonych przez RDD wydatków bieżących oraz umieszczonych w nim osób oraz osoby prowadzącej;
- pokrycie niezbędnych kosztów związanych z remontem lub ze zmianą lokalu, w którym jest prowadzony RDD do wysokości środków określonych w umowie o świadczenie usług;
- pokrycie innych niezbędnych i nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka lub funkcjonowaniem RDD - do wysokości środków określonych w umowie o świadczenie usług²⁷.

Czy rodziny zastępcze / RDD działające na terenie województwa śląskiego mogą korzystać ze świadczeń fakultatywnych wymienionych w art. 83 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej? Na tak postawione pytanie twierdząco odpowiedziały 34 z 36 badanych jednostek samorządu terytorialnego. Najwięcej, bo 32 powiaty wskazało na stosowanie *świadczeń na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka oraz świadczeń na pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki*. Środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego oraz świadczenia na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego wypłacało 31 powiatów. Znacząco mniej, bo 23 powiaty, stosowały dofinansowanie do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania. Na wypłatę innych świadczeń fakultatywnych wskazały 2 badane powiaty.

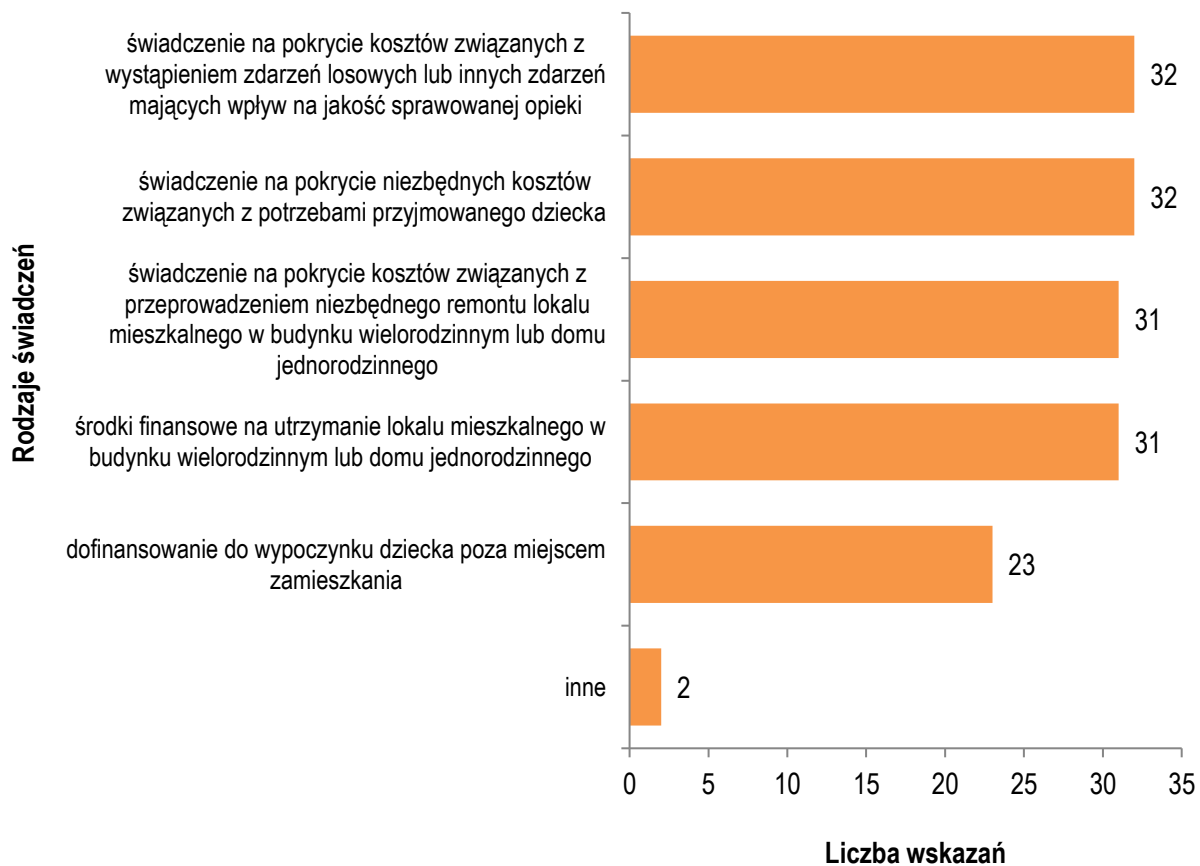
Wykres 10. Odpowiedzi na pytanie: „Czy rodziny zastępcze / RDD działające na terenie Państwa powiatu mogą korzystać ze świadczeń fakultatywnych wymienionych w art. 83 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

²⁷ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 84.

Wykres 11. Rodzaje świadczeń fakultatywnych, wymienionych w art. 83 ustawy, z których mogą korzystać rodziny zastępcze / RDD, n=151, N=34.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.3. Wsparcie dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka

Zapewnienie opieki i wychowania dzieciom przebywającym w pieczy zastępczej to zadanie niezwykle trudne i odpowiedzialne. Dlatego też rodzicom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka należy zapewnić nie tylko wsparcie finansowe, ale także merytoryczne i organizacyjne. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przewiduje kilka rodzajów wsparcia, w tym koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, rodzin pomocowych oraz osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich. Gminy i powiaty mogą podejmować również inne działania, np. zapewnienie lokalu mieszkalnego czy też ułatwienie w dostępie do przedszkola. Niniejszy podrozdział zawiera informacje nt. sposobów wsparcia rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka stosowanych przez badane powiaty.

Organizatorzy i koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej

Ważną rolę w obszarze wsparcia rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka pełni organizator rodzinnej pieczy zastępczej. Wśród licznych zadań, jakie na organizatora RPZ nakłada ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej warto w tym miejscu wymienić:

- zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych;
- prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- zapewnianie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
- zapewnianie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego²⁸.

Z jakimi najczęściej problemami rodziny zastępcze zwracały się do organizatora rodzinnej pieczy zastępczej? Wśród najczęściej wymienianych znalazły się: *problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz szkolne* (17 wsk.), *relacje z rodzinami biologicznymi dzieci* (15 wsk.) oraz *dostęp do lekarzy specjalistów* (14 wsk.). Do stosunkowo często wskazywanych problemów należały także: *wysokość świadczeń i wynagrodzeń* (10 wsk.), *załatwianie spraw w instytucjach* (8 wsk.), *przewlekłość postępowań sądowych* (5 wsk.) oraz *dostęp do wsparcia psychologicznego i pedagogicznego [dla dzieci]* (4 wsk.).

Po trzy wskazania otrzymały: *organizacja i finansowanie wycieczek dla dzieci, potrzeby dot. szkoleń, poradnictwa specjalistycznego i wsparcia informacyjno-doradczego, potrzeby dot. wsparcia specjalistycznego dla rodziców* oraz *dostęp do wsparcia prawnego*. Dwukrotnie wskazywano na następujące problemy: *kwestie zdrowotne dzieci, możliwość przekształcenia w rodzinę zawodową, kontakty z nauczycielami* oraz *zapewnienie wsparcia rodzin pomocowych*. Pojedyncze wskazania

---

²⁸ Ibidem, art. 76, ust. 4, pkt 6, 9, 10 i 14.

dotyczyły natomiast: *uzyskania mieszkania, uzyskania miejsca w przedszkolu / żłobku, kontaktów ze szpitalami oraz zmęczenia opieką.*

Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka na ich wniosek obejmuje się opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W stosunku do rodzin zastępczych i RDD, które nie są objęte tego rodzaju opieką zadania koordynatora wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej. Koordynator jest wyznaczany przez organizatora RPZ, po zasięgnięciu opinii rodziny zastępczej lub prowadzącego RDD²⁹. Może się on opiekować łącznie nie więcej niż 15 rodzinami zastępczymi lub rodzinnymi domami dziecka³⁰.

Czy wszystkie rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Państwa powiatu objęte są³¹ wsparciem koordynatora pieczy zastępczej? Na tak postawione pytanie twierdząco odpowiedziało 28% badanych powiatów. Zanotowano przy tym znaczne różnice pomiędzy ich rodzajami. W miastach na prawach powiatu wartość ta wyniosła 42%, podczas gdy w powiatach ziemskich jedynie 12%. Najwyższe wskaźniki wsparcia ze strony koordynatorów RPZ zanotowano wśród rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego (84%), rodzin zawodowych podstawowych i rodzinnych domów dziecka – po 80%. Najrzadziej koordynatorzy wspierali rodziny zawodowe specjalistyczne (63%), rodziny niezawodowe (64%) oraz rodziny spokrewnione (67%).

28% – odsetek powiatów, w których wszystkie rodziny zastępcze objęte są wsparciem koordynatora pieczy zastępczej.

Na pytanie „Z jakiego powodu nie wszystkie rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Państwa powiatu objęte są wsparciem koordynatora pieczy zastępczej?” badane podmioty najczęściej odpowiadały, że *zapewniają wsparcie poprzez innych pracowników ORPZ (15 wsk.)* Na *brak zainteresowania ze strony rodzin / brak wniosków* wskazało 7 powiatów. Do często wskazywanych powodów należały także *limity liczby rodzin / RDD przypadających na 1 koordynatora (6 wsk.)* oraz *brak środków na zatrudnienie dodatkowych koordynatorów (5 wsk.)*. Zdecydowanie rzadziej wskazywano na *brak potrzeby objęcia wsparciem (3 wsk.)* oraz *sprawowanie opieki nad pełnoletnim wychowankiem (2 wsk.)*.

Statystyczny koordynator RPZ odwiedza rodziny zastępcze i RDD raz w miesiącu (53% wskazań)³². W przypadku 25% powiatów okres ten wynosił 2-3 tygodnie, 14% powiatów wskazało „rzadziej niż co miesiąc”, natomiast 8% wybrało odpowiedź „co tydzień”.

Badane podmioty wskazały, że do najczęstszych problemów, z jakimi rodziny zastępcze zwracają się do koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej należały *relacje z rodzinami biologicznymi wychowanków i problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz szkolne (po 27 wsk.)*. Do częstych odpowiedzi można także zaliczyć: *załatwianie spraw w instytucjach (14 wsk.)* oraz *dostęp do lekarzy specjalistów (13 wsk.)*. Znacznie mniej odpowiedzi dotyczyło: *kwestii zdrowotnych i rozwojowych dzieci oraz dostępu do wsparcia prawnego (po 4 wsk.)*. *Przewlekłość postępowań sądowych, potrzeby dot. szkoleń, poradnictwa specjalistycznego i wsparcia informacyjno-doradczego oraz dostępu do wsparcia psychologicznego i pedagogicznego [dla dzieci]* to kategorie, które otrzymały po 3 wskazania. Po dwa powiaty wskazały:

²⁹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 77, ust. 1, 1a, 2.

³⁰ Ibidem, art. 77, ust. 4.

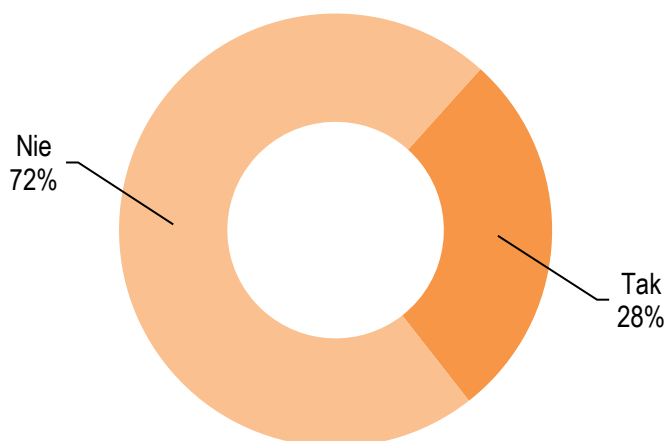
³¹ Pytanie dotyczyło stanu na dzień 30.06.2021 r.

³² Z uwagi na panującą pandemię COVID-19 w odpowiedziach uwzględniano również wizyty on-line.

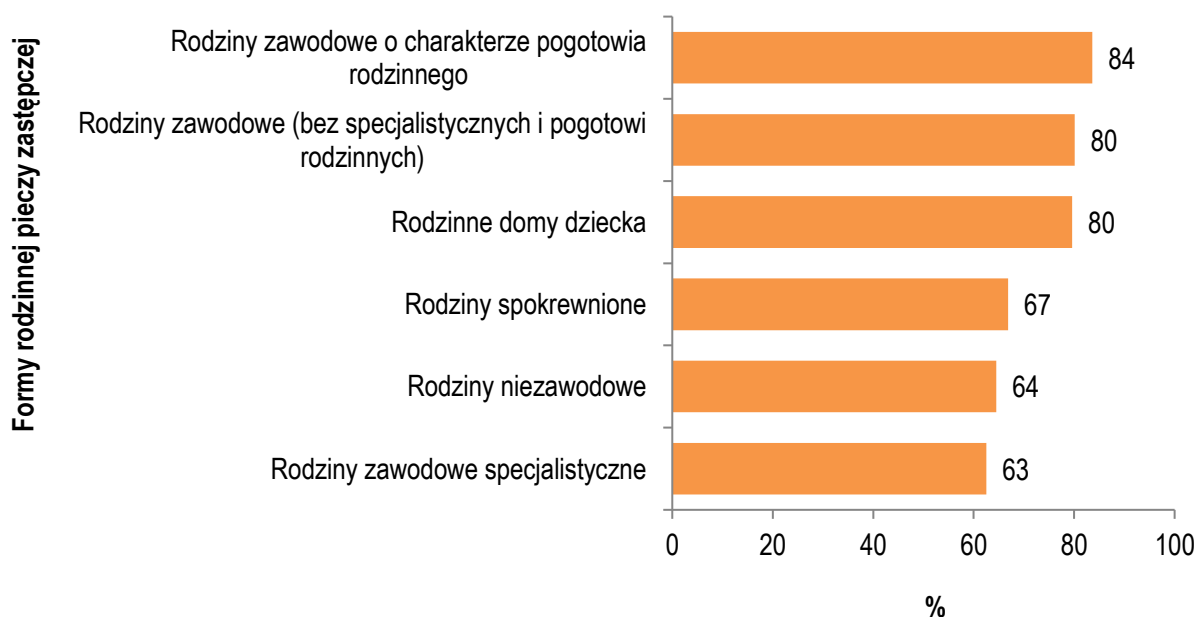
wysokość świadczeń i wynagrodzeń, potrzeby dot. wsparcia specjalistycznego dla rodziców oraz kontakty z nauczycielami. Jeden powiat wskazał na kontakty ze szpitalami.

Wykres 12. Odpowiedzi na pytanie: „Czy wszystkie rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Państwa powiatu objęte są wsparciem koordynatora pieczy zastępczej? (wg stanu na 30.06.2021 r.)”, N=36.

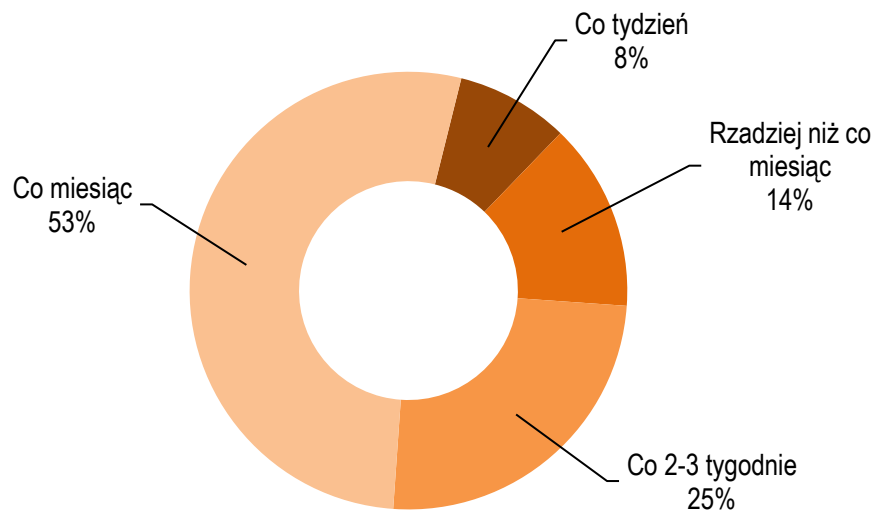
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 13. Udział rodzin zastępczych i RDD funkcjonujących na terenie powiatu objętych wsparciem koordynatora pieczy zastępczej, stan na 30.06.2021 r., n=3330, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 14. Odpowiedzi na pytanie: „Jaka jest częstotliwość osobistych wizyt koordynatora w rodzinach zastępczych objętych wsparciem*?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzina zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Czasowe niesprawowanie opieki

Osoby, które pełnią pieczę zastępczą zawodowo, tak jak pozostałe, również potrzebują czasu na wypoczynek i regenerację sił. Zapewnienie tej potrzeby uwzględnia ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zapisano w niej, że „rodzina zastępcza zawodowa oraz prowadzący rodzinny dom dziecka mają prawo do czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wypoczynkiem, w wymiarze 30 dni kalendarzowych w okresie 12 miesięcy”³³. Jest to swego rodzaju „urlop” od sprawowania opieki. Czy wyżej wymienione osoby korzystają z przysługującego im prawa? Zdecydowana największa część powiatów (72%) udzieliła odpowiedzi „Tak, ale nie wszystkie rodziny”. W 17% badanych JST żadna rodzina nie korzysta z tej możliwości, a jedynie w 11% powiatów wszystkie rodziny korzystają z przysługującego im czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wypoczynkiem.

Co powoduje, że podmioty rodzinnej pieczy zastępczej nie korzystają z wyżej wymienionego przywileju? Najwięcej badanych jednostek wskazało na *brak takiej potrzeby / brak wniosków* (15 wsk.). Często wskazywano również okoliczność, że *rodzice zastępczy na urlop wyjeżdżają razem z dziećmi z pieczy zastępczej* (13 wsk.). Znacznie mniej odpowiedzi dotyczyło innych przyczyn, w tym: *trudności zapewnienia opieki rodziny pomocowej* (3 wsk.); *korzystania przez dzieci z oferty kolonijnej, obozów, sanatoriów itp.*; *niechęci do zmiany opiekuna oraz niepełnosprawności dziecka* – po 2 odpowiedzi. Na *przywiązanie* jako powód

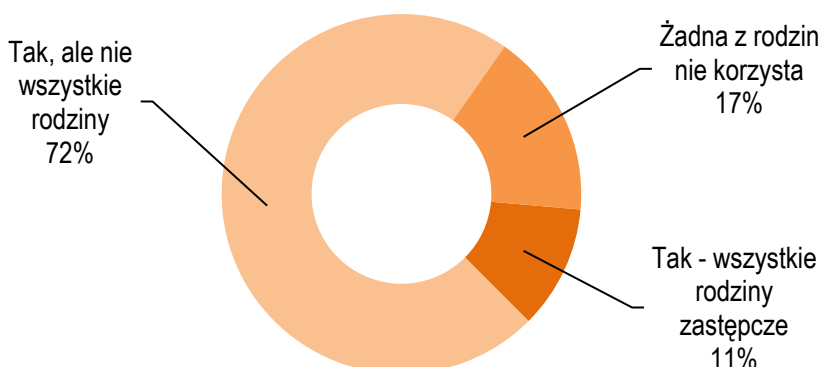
17% – odsetek powiatów, w których żadna rodzina nie korzysta z prawa do czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wypoczynkiem.

11% - odsetek powiatów, w których wszystkie rodziny korzystają z ww. prawa.

³³ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 69, ust. 1.

niekorzystania z prawa do czasowego niesprawowania opieki wskazał 1 powiat. Powyższe wypowiedzi bardzo dobrze świadczą o nastawieniu rodziców adopcyjnych. Niepokój mogą budzić jedynie trudności zapewnienia opieki rodziny pomocowej. Kwestia ta zostanie szerzej opisana w dalszej części opracowania.

Wykres 15. Odpowiedzi na pytanie: „Czy rodziny zastępcze / RDD z terenu Państwa powiatu korzystają z przysługującego im urlopu (czasu niesprawowania opieki)?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Rodziny pomocowe

Sytuację czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem może powodować nie tylko potrzeba wypoczynku rodziców zastępczych, ale także np. udział w szkoleniu, pobyt w szpitalu lub inne nieprzewidziane trudności lub zdarzenia losowe. W takich sytuacjach piecza zastępcza nad dzieckiem może zostać powierzona rodzinie pomocowej³⁴, przy czym wsparcie to udzielane jest na wniosek rodziny zastępczej oraz prowadzącego rodziny dom dziecka³⁵.

Rodziną pomocową może być: rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa lub prowadzący RDD; małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia RDD lub rodziny przysposabiającej. Rodzina zastępcza zawodowa, rodzina zastępcza niezawodowa lub prowadzący rodzinny dom dziecka może przyjąć dziecko jako rodzina pomocowa niezależnie od liczby dzieci pozostających pod ich opieką³⁶, jednak czas pobytu dziecka w rodzinie pomocowej nie może przekroczyć 2 miesięcy³⁷.

³⁴ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 73.

³⁵ Ibidem, art. 39, ust. 2.

³⁶ Ibidem, art. 74, ust. 2.

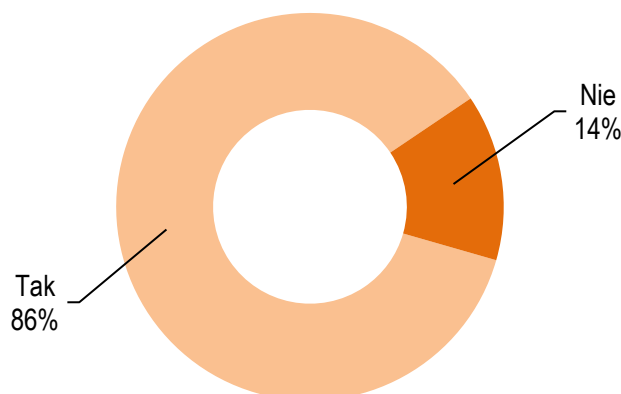
³⁷ Ibidem, art. 75, ust. 6.

Jak badane powiaty radzą sobie z występowaniem sytuacji czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem? Żeby zbadać tę kwestię ankietowanym powiatom zadano pytanie: „Czy na terenie Państwa powiatu funkcjonują jakieś formy pomocy rodzinie zastępczej w opiece nad dziećmi w przypadku czasu niesprawowania przez nią opieki (np. choroby rodziców zastępczych)?”. Struktura odpowiedzi na to pytanie może budzić pewne obawy. Co prawda zdecydowana większość badanych JST (86%) odpowiedziała twierdząco, to jednak w co siódmym powiecie nie funkcjonują żadne formy tego rodzaju pomocy.

14% – odsetek powiatów, w których nie funkcjonują żadne formy pomocy rodzinie zastępczej w opiece nad dziećmi w przypadku czasu niesprawowania przez nią opieki (np. choroby rodziców zastępczych).

Powiaty, które wspierają rodziców zastępczych w tych szczególnych okresach najczęściej robią to poprzez *wykorzystanie rodzin pomocowych* (29 wsk.). 4 powiaty wskazały na *wzajemne wspieranie się rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka*. Stosunkowo rzadko wskazywano na: *współpracę ze środowiskiem rodzinnym* i *zwiększenie liczby godzin osoby do pomocy* (po 3 wsk.) oraz *przeniesienie do innej formy pieczy zastępczej* (2 wsk.).

Wykres 16. Odpowiedzi na pytanie: „Czy na terenie Państwa powiatu funkcjonują jakieś formy pomocy rodzinie zastępczej w opiece nad dziećmi w przypadku czasu niesprawowania przez nią opieki (np. choroby rodziców zastępczych)?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Osoby do pomocy

Kolejną formą wsparcia rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka uwzględnioną w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest zatrudnienie osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich.

W przypadku rodzinnych domów dziecka może być ona przyznana, gdy w RDD przebywa więcej niż 4 dzieci lub też w innych szczególnie uzasadnionych okolicznościach. Wsparcie to nie jest przyznawane automatycznie, a jedynie na wniosek prowadzącego rodzinny dom dziecka. Osobą zatrudnioną do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich może być również małżonek niepobierający wynagrodzenia z tytułu umowy o prowadzenie RDD³⁸. Podobnie sytuacja wygląda jeśli chodzi o rodziny zastępcze zawodowe i niezawodowe. W ich przypadku warunkiem niezbędnym przyznania pomocy jest przebywanie w rodzinie więcej niż 3 dzieci lub wystąpienie innych szczególnie uzasadnionych okoliczności. Również w tym przypadku pomoc, o której mowa przyznawana jest na wniosek rodziny zastępczej, a osobą zatrudnioną do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich może być małżonek niepobierający wynagrodzenia z tytułu umowy o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej³⁹.

Według stanu na 30.06.2021 r. w województwie śląskim wsparciem osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich objętych było ogółem 294 rodziny zastępczych i rodzinnych domów dziecka, w tym 31 rodzin niezawodowych, 124 rodziny zawodowe podstawowe, 3 rodziny zawodowe specjalistyczne, 46 rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego oraz 90 RDD. Ogółem z tej formy wsparcia korzystało 5,9% przewidzianych przepisami podmiotów. W miastach na prawach powiatu wskaźnik ten wyniósł 5,4%, natomiast w powiatach ziemskich 6,8%. W przypadku podregionów jego wartość kształtowała się w przedziale od 4,3% w katowickim do 7,9% w rybnickim. Jakiego rodzaju podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej najczęściej obejmowano wsparciem osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich? Były to rodzinne domy dziecka (92%) oraz rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego (84%). Rzadziej z tego rodzaju pomocy korzystały rodziny zawodowe podstawowe (62%), a najrzadziej rodziny niezawodowe (2%) oraz rodziny zawodowe specjalistyczne (19%).

Średni miesięczny wymiar czasu pracy (liczba godzin)⁴⁰ osoby zatrudnionej jako pomoc do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich w czerwcu 2021 roku znacząco różnił się w zależności od rodzaju podmiotu RPZ. W przypadku rodzin niezawodowych nie przekraczał 100 godzin, a zawodowych specjalistycznych 150 godzin. Występowanie wartości powyżej tej granicy zanotowano w przypadku rodzin zawodowych podstawowych, rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego oraz rodzinnych domów dziecka. Szczegółową strukturę średniego miesięcznego wymiaru czasu pracy osób zatrudnionych jako pomoc do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich w czerwcu 2021 roku przedstawiono na poniższym wykresie.

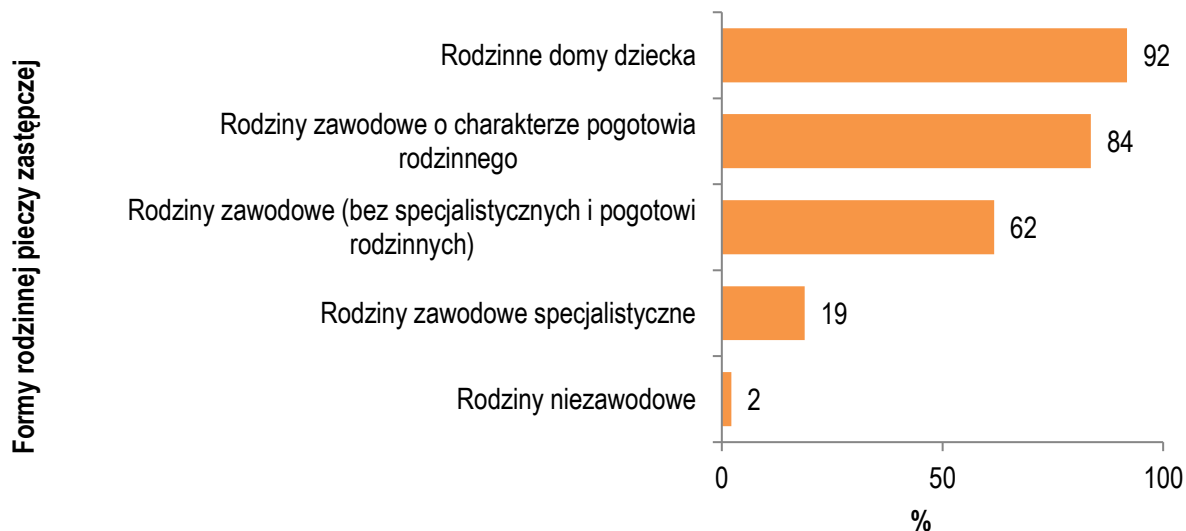
---

³⁸ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 64, ust. 1, 2 i 5a.

³⁹ Ibidem, art. 57, ust. 1-3.

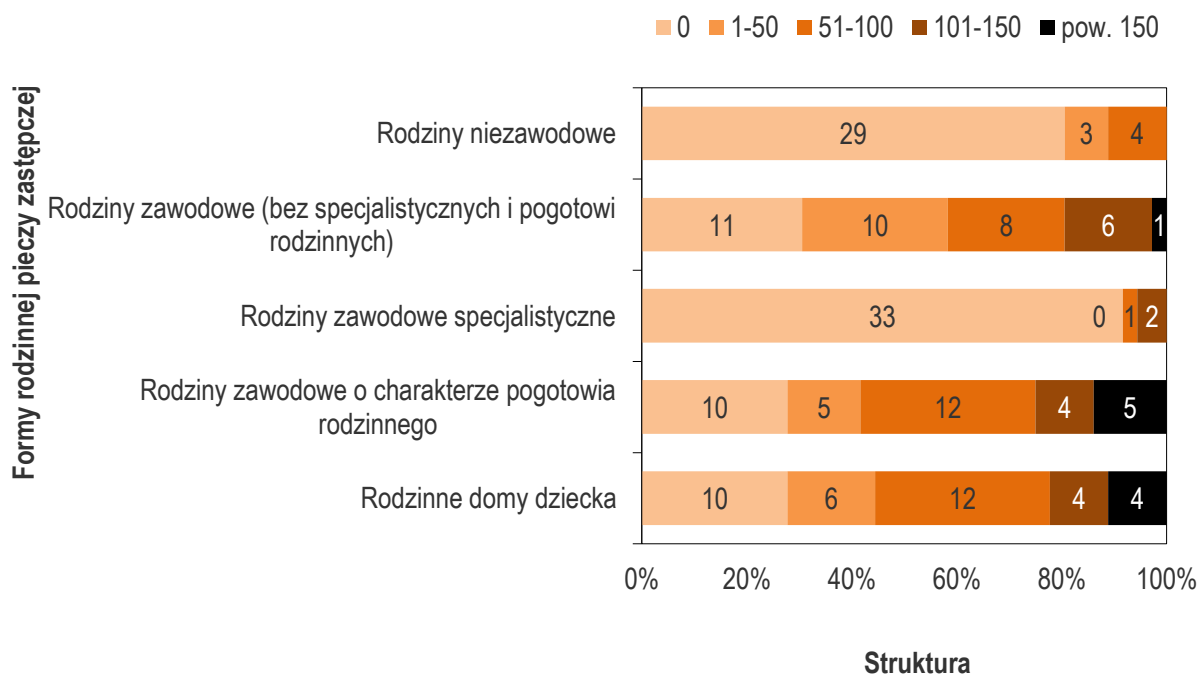
⁴⁰ Średni miesięczny wymiar czasu pracy obliczono następująco: sumę godzin przyznanych przez powiat na zatrudnienie osoby przeznaczonej do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich rodzinom zastępczym należało podzielić przez liczbę rodzin zastępczych, którym przyznano taką pomoc. Otrzymaoną wartość zaokrąglano do liczby naturalnej.

Wykres 17. Udział rodzin zastępczych i RDD, które miały przyznaną pomoc osoby do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich (wg stanu na 30.06.2021 r.).

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 18. Średni miesięczny wymiar czasu pracy* (liczba godzin) osoby zatrudnionej jako pomoc do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich (wartość za miesiąc czerwiec 2021 roku).

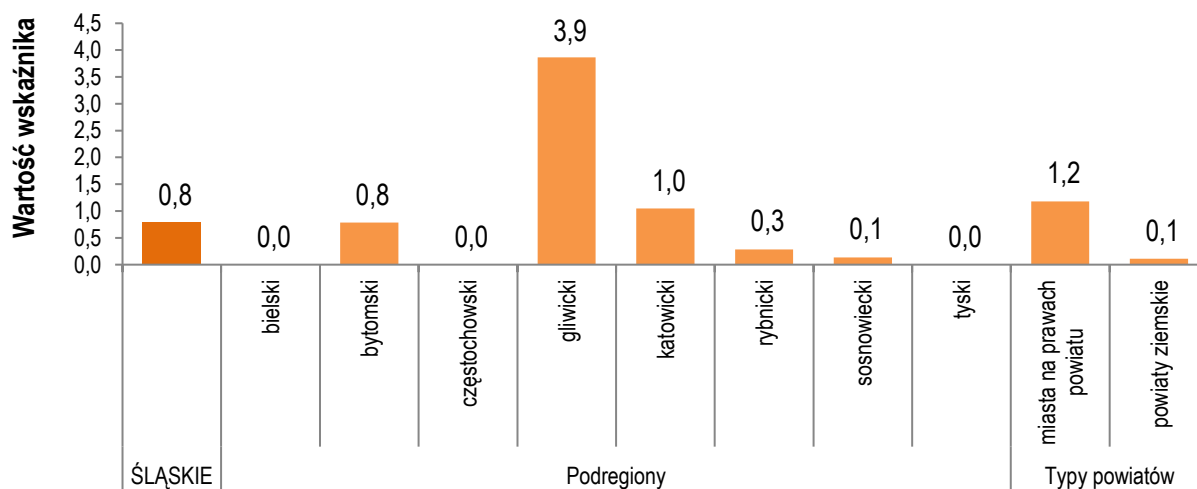

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wsparcie mieszkaniowe

Innym rodzajem wsparcia dla rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka jest przyznanie przez miasto / gminę lokalu mieszkalnego. Według ankietowanych powiatów w okresie, w którym prowadzono badanie z pomocy takiej skorzystało 39 rodzin. Wskaźnik liczby rodzin zastępczych i RDD, które prowadzą lub w najbliższym czasie będą prowadzić pieczę zastępczą w lokalu przyznanym na ten cel przez miasto / gminę w przeliczeniu na 100 działających podmiotów RPZ wyniósł w całym województwie 0,8, przy czym był zdecydowanie wyższy w miastach na prawach powiatu (1,2) w porównaniu z powiatami ziemskimi (0,1). Różnica ta najprawdopodobniej wynika z charakteru tych pierwszych, które łączą zadania gminy i powiatu. W tego rodzaju JST łatwiej o zapewnienie koordynacji działań pomiędzy różnymi poziomami samorządu terytorialnego, która w tej sytuacji ma kluczowe znaczenie. Warto zaznaczyć, że także znaczne różnice wartości analizowanego wskaźnika w zależności od podregionu. Na tle pozostałych znacząco wyróżniał się podregion gliwicki z wartością 3,9. W pozostałych podregionach wartości zerowe odnotowano w podregionach charakteryzujących się mniejszym udziałem ludności zamieszkującej miasta na prawach powiatu (bielskim, częstochowskim i tyskim), a wartości powyżej 0 w podregionach, gdzie ten udział jest większy (bytomski, katowicki, rybnicki i sosnowiecki).

Wykres 19. Liczba rodzin zastępczych i RDD, które prowadzą lub w najbliższym czasie będą prowadzić pieczę zastępczą w lokalu przyznanym na ten cel przez miasto / gminę w przeliczeniu na 100 działających rodzin zastępczych i RDD.

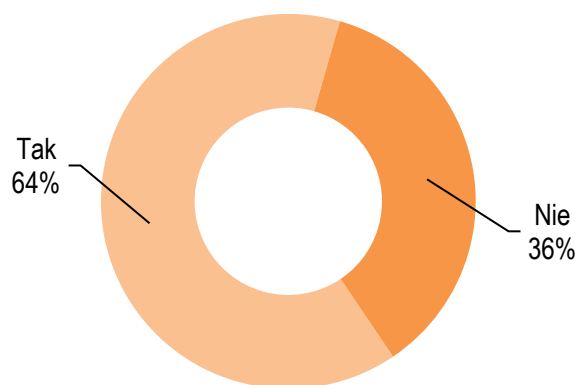
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Dostęp do przedszkola

Kolejnym rodzajem wsparcia dla podmiotów rodzinnej pieczy zastępczej uwzględnionym w ramach badania „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.” był ułatwiony dostęp do przedszkola. Na pytanie: „Czy bezpośrednio po umieszczeniu dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej

powiat zapewnia dostęp do przedszkola (np. gdy dziecko trafia do rodziny w trakcie roku szkolnego)?" twierdząco odpowiedziało 64% badanych powiatów, przy czym odsetek ten był zdecydowanie wyższy w miastach na prawach powiatu (84%) w porównaniu do powiatów ziemskich (41%).

Wykres 20. Odpowiedzi na pytanie: „Czy bezpośrednio po umieszczeniu dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej powiat zapewnia dostęp do przedszkola (np. gdy dziecko trafia do rodziny w trakcie roku szkolnego)?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.4. Zmiany zachodzące w rodzinnej pieczy zastępczej

Zmiana struktury podmiotów

Rodzinna piecza zastępcza, jak każdy system, podlega ciągłym przemianom: jedne rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka rozpoczynają funkcjonowanie, inne w tym czasie przestają pełnić swoją funkcję. Ponadto rodziny zastępcze zmieniają swój charakter, np. rodziny niezawodowe profesjonalizują się a kandydaci do pełnienia rodziny zastępczej / RDD zyskują uprawnienia do sprawowania pieczy itp.

W województwie śląskim w latach 2012-2020 mieliśmy do czynienia z dwoma wyraźnymi trendami: zmniejszania się liczby rodzin zastępczych oraz zwiększania się liczby rodzinnych domów dziecka. O ile na koniec 2012 r. funkcjonowały 5 762 rodziny zastępcze, to w analogicznym okresie 2020 r. było ich 4 945. W przypadku rodzinnych domów dziecka zanotowano w tym czasie wzrost z 26 do 97 podmiotów.

Profesjonalizacja

Wyżej wymienione tendencje można traktować jako oznaki procesu profesjonalizacji rodzinnej pieczy zastępczej. Można je dostrzec również wśród samych rodzin zastępczych. Na pytanie: „Czy posiadacie Państwo na swoim terenie rodziny zastępcze niezawodowe, które deklarują chęć przekształcenia się w rodziny zastępcze zawodowe?” twierdząco odpowiedziało 64% badanych JST, przy czym jego wartość

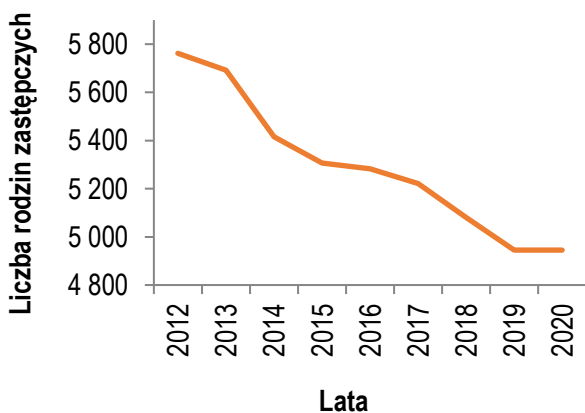

była zbliżona w poszczególnych rodzajach powiatów. W trakcie badania w całym województwie śląskim były 33 takie rodziny, które stanowiły 2,3% wszystkich rodzin zastępczych niezawodowych. Rodzaj powiatu nie różnicował wartości analizowanego wskaźnika. Natomiast w przypadku podregionów zanotowano znaczące różnice – od 1,2% w podregionach sosnowieckim i bytomskim do 4,0% w tyskim.

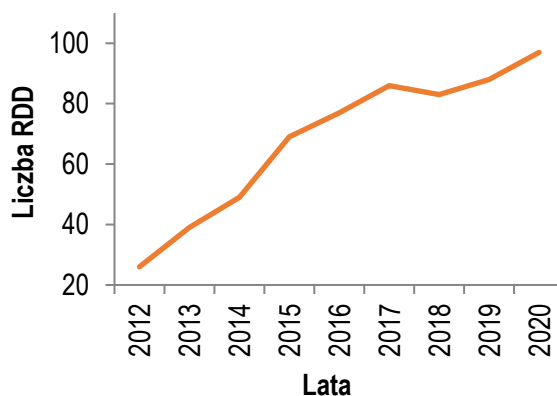
Uzawodowienie rodziny zastępczej jest procesem długotrwałym.

Na pytanie: „Po jakim czasie zazwyczaj na terenie Państwa powiatu rodzina zastępcza niezawodowa może zostać rodziną zastępczą zawodową?” odpowiedziały 32 powiaty. Wśród nich najczęściej wskazywano odpowiedź „powyżej 3 lat” (50%). Okres „powyżej 2 lat do 3 lat” wskazało 19%, natomiast „powyżej 1 roku do 2 lat” – 16%. Przedział czasowy „do roku” zaznaczyło 15% spośród jednostek, które udzieliły ważnej odpowiedzi. Struktura odpowiedzi wyraźnie różniła się w zależności od rodzaju powiatu. Miasta na prawach powiatu zdecydowanie częściej udzielały odpowiedzi „do roku” oraz „powyżej 1 roku do 2 lat”, natomiast powiaty ziemskie „powyżej 2 lat do 3 lat”. Częstotliwość wskazywania odpowiedzi „powyżej 3 lat” była zbliżona w obu rodzajach powiatów, choć nieco częściej była zaznaczana przez powiaty ziemskie. Dane te pozwalają na wyciągnięcie wniosku, że proces profesjonalizacji rodzin niezawodowych zazwyczaj trwa krócej w miastach na prawach powiatu.

Wykres 21. Liczba rodzin zastępczych, województwo śląskie w latach 2013-2020, stan na koniec danego roku.

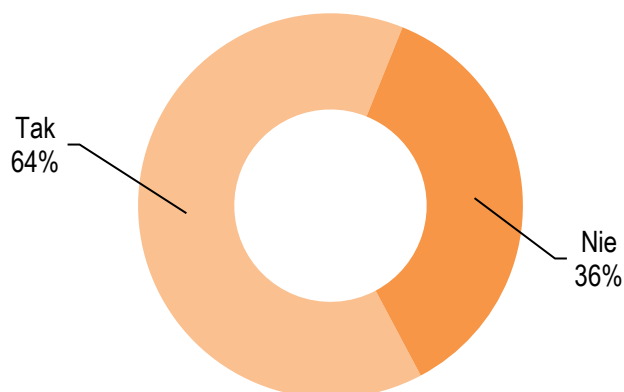

Wykres 22. Liczba RDD, województwo śląskie w latach 2013-2020, stan na koniec danego roku.

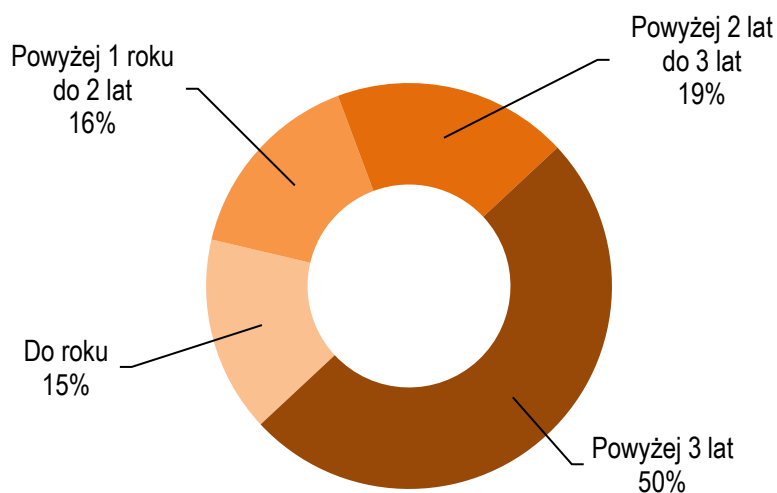
Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania WRiSPZ-P za II poł. roku z lat 2012-2020 r.

Wykres 23. Odpowiedzi na pytanie: „Czy posiadacie Państwo na swoim terenie rodziny zastępcze niezawodowe, które deklarują chęć przekształcenia się w rodziny zastępcze zawodowe?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 24. Odpowiedzi na pytanie: „Po jakim czasie zazwyczaj na terenie Państwa powiatu rodzina zastępcza niezawodowa może zostać rodziną zastępczą zawodową?”, N=32*.

* Pominęto odpowiedzi "trudno powiedzieć".

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Rezygnacje

Na zmianę liczby i struktury rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka wpływ mają też rezygnacje z pełnienia tego rodzaju funkcji. Według danych udostępnionych przez badane powiaty w województwie śląskim w 2020 r. 125 wyżej wymienionych podmiotów całkowicie zrezygnowało z pełnienia funkcji rodziny zastępczej (po rezygnacji nie posiadało już dzieci w pieczy zastępczej). W I połowie 2021 roku zanotowano 82 rezygnacje. Wśród nich najwięcej dotyczyło rodzin niezawodowych (41) i rodzin

spokrewnionych (37). Rezygnacje w grupie rodzin zawodowych rodzinnych domów dziecka były niezwykle rzadkie. Dotyczyły 3 rodzin zawodowych podstawowych i 1 rodziny zawodowej o charakterze pogotowia rodzinnego.

Rezygnacje z pełnienia funkcji w grupie rodzin zawodowych i RDD były niezwykle rzadkie.

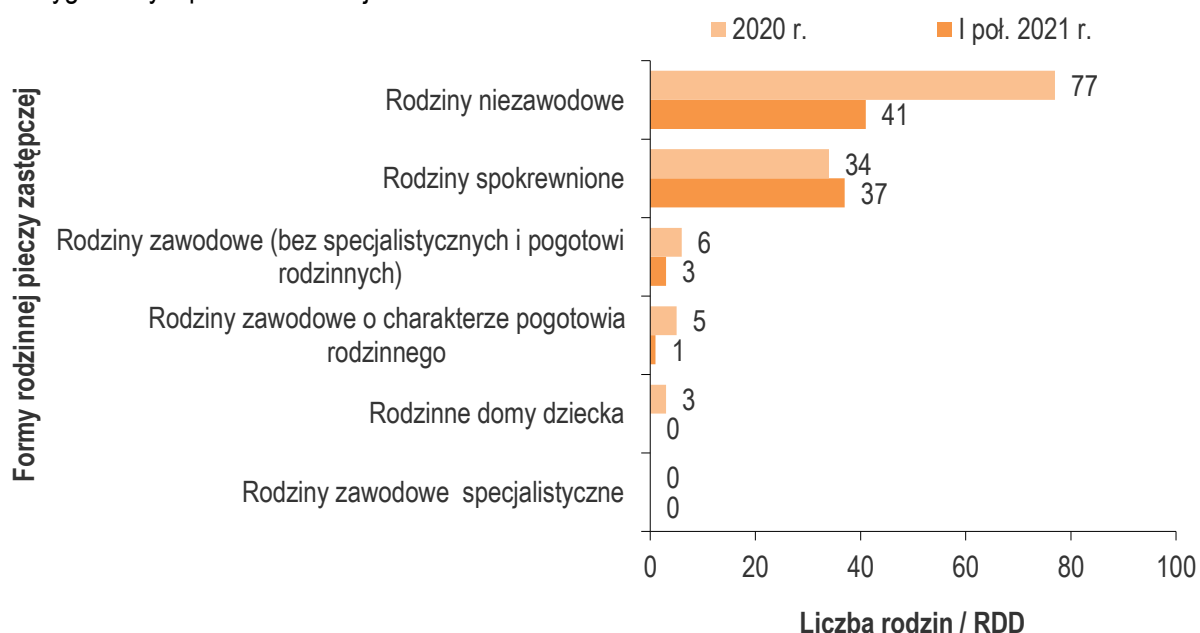
Do najczęstszych przyczyn rezygnacji rodziny z pełnienia funkcji rodziny zastępczej / rodzinnego domu dziecka należały *trudności opiekuńczo-wychowawcze z wychowankami* (16 wsk.). Wśród często pojawiających się odpowiedzi znalazły się także: *powrót do rodziców biologicznych / przejście pod opiekę innych osób* (9 wsk.), *osiągnięcie pełnoletności wychowanka / usamodzielnienie* oraz *zaawansowany wiek rodziców zastępczych* (po 7 wsk.), a także *adopcja dziecka* (4 wsk.). Znacznie rzadziej (po 3 wskazania) pojawiały się odpowiedzi: *zły stan zdrowia rodziców zastępczych, problemy ze współpracą z rodzicami biologicznymi* oraz *wypalenie zawodowe*. Po 2 razy wskazywano na: *zły stan zdrowia wychowanków, potrzeby własnych dzieci* oraz *przewlekłość postępowań sądowych*. Jednokrotne wskazania dotyczyły: *zmiany miejsca zamieszkania, rozwodu rodziców zastępczych, wyjazdu rodziców za granicę, przekwalifikowania rodziny zastępczej w RDD, troski o własne dzieci* oraz *niewywiązywania się z obowiązków rodzica zastępczego*.

Duży wpływ na powody rezygnacji miał rodzaj rodziny zastępczej, np. rodziny spokrewnione po zakończeniu opieki nad powierzonymi im dziećmi mogą nie być zainteresowane wychowaniem dzieci nie będących krewnymi, natomiast wiele wskazuje na to, że w przypadku rodzin niespokrewnionych mogą to być trudności opiekuńczo-wychowawcze z wychowankami.

Czasami to powiat rezygnuje ze współpracy z rodziną zastępczą lub rodzinnym domem dziecka⁴¹. W 2020 roku w województwie śląskim zanotowano 13 takich sytuacji, a w I połowie 2021 roku – 7. W odpowiedzi na pytanie: „Jaka jest najczęstsza przyczyna rezygnacji powiatu z pełnienia przez rodzinę funkcji rodziny zastępczej / RDD?” badane powiaty najczęściej wskazywały *niewydolność opiekuńczo-wychowawczą* (6 wsk.). Po jednym wskazaniu otrzymały natomiast: *zaawansowany wiek rodziców zastępczych, rozpad małżeństwa rodziców zastępczych, przemoc w rodzinie, pobyt rodziców zastępczych w areszcie śledczym, brak odpowiedniego szkolenia, nieodpowiednia motywacja kandydata (motywacja adopcyjna), skomplikowana sytuacja rodzinna, potrzeby własnego dziecka, nienależyte wywiązywanie się z obowiązków rodziny zastępczej* oraz *problemy emocjonalne rodzica zastępczego*.

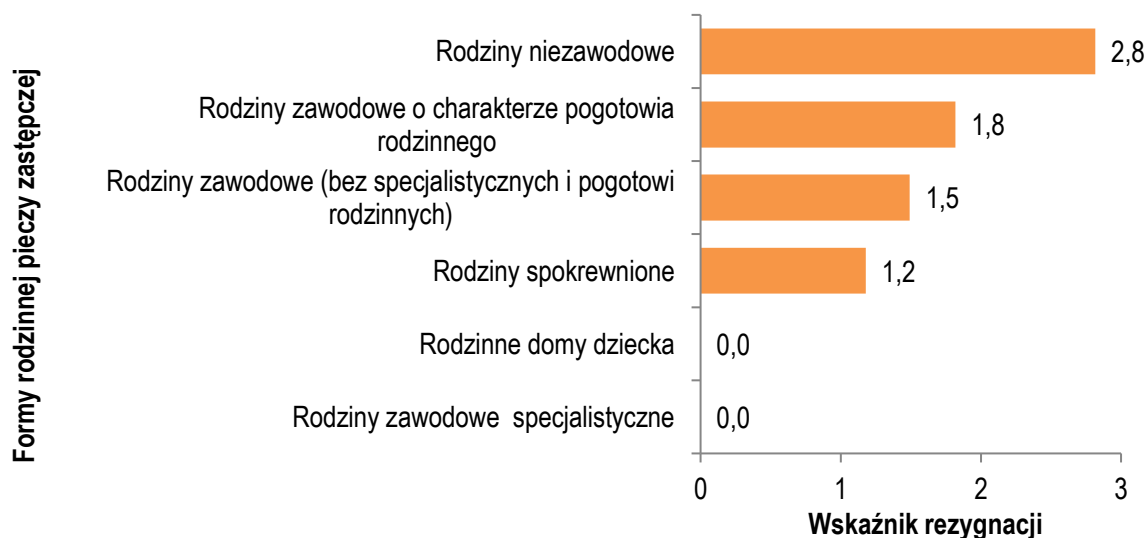
⁴¹ W przypadkach kiedy rodzina zastępcza lub prowadzący RDD nie wypełnia swoich funkcji lub wypełnia je niewłaściwie, starosta zawiadamia właściwy sąd. W sytuacji gdy sąd zmieni orzeczenie o umieszczeniu dziecka w rodzinie zastępczej zawodowej lub RDD z wyżej wymienionych przyczyn starosta może rozwiązać z tą rodziną zastępczą lub z osobą prowadzącą RDD umowę o pełnienie funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenie RDD, bez zachowania terminu wypowiedzenia (art. 71, ust. 1 i 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej).

Wykres 25. Liczba rodzin zastępczych / RDD, które w 2020 r. oraz w I połowie 2021 r. całkowicie zrezygnowały z pełnienia funkcji*.

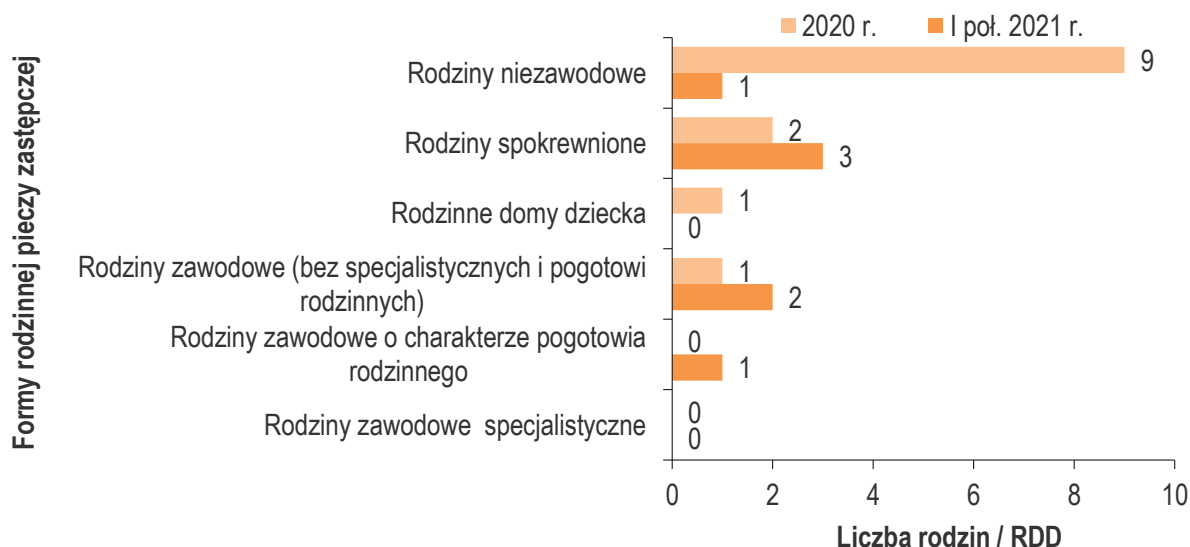
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 26. Liczba rodzin zastępczych / RDD, które w I półroczu 2021 roku całkowicie zrezygnowały z pełnienia funkcji, w przeliczeniu na 100 funkcjonujących rodzin zastępczych / RDD.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 27. Liczba rodzin zastępczych / RDD, w przypadku których w 2020 r. oraz w I połowie 2021 r. powiat całkowicie zrezygnował z pełnienia przez nie funkcji.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Pozyskiwanie nowych kandydatów na rodziców zastępczych

W celu utrzymania potencjału opiekuńczego rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka konieczne jest zastępowanie rezygnujących / likwidowanych nowymi. W tym celu niezbędne jest pozyskiwanie i szkolenie kandydatów. W okresie objętym badaniem w województwie śląskim zanotowano 163 kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej dla dzieci niespokrewnionych, co w przeliczeniu na 100 rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych dało wskaźnik na poziomie 9,4. Był on zdecydowanie wyższy w powiatach ziemskich (14,8) niż w miastach na prawach powiatu (4,9). Wśród podregionów najwyższe wskaźniki liczby kandydatów zanotowano w: bielskim (17,5), bytomskim (17,1), natomiast najniższe w katowickim (2,8) i sosnowieckim (4,0).

Badane powiaty zapytano o czynniki, które ich zdaniem zwiększyłyby liczbę rodzin zastępczych i jakie działania należałyby podjąć, aby pozyskać kandydatów na rodziny zastępcze. Wśród odpowiedzi najczęściej pojawiały się:

- *promocja rodzicielstwa zastępczego, ogólnopolska kampania promocyjna* (20 wsk.),
- *podniesienie świadczeń / wynagrodzeń* (13 wsk.)
- *zapewnienie lokali mieszkalnych* (8 wsk.).

Do powtarzających się wskazań należały:

- *poprawa dostępności do lekarzy specjalistów w ramach NFZ* (5 wsk.),
- *zatrudnienie rodzin zastępczych na umowę o pracę* (4 wsk.),
- *zwiększenie funduszy na pieczę zastępczą [rodziny i pracownicy systemu]* (2 wsk.).

Wśród pojedynczych wskazań znalazły się: *lokalny portal informacyjny dla rodzin zastępczych / kandydatów, profesjonalizacja rodzicielstwa zawodowego, ujednoczenie kwot świadczeń / wynagrodzeń, podniesienie prestiżu rodzin zastępczych, promocja dobrych praktyk, szczególnie mocne wspieranie nowych rodzin zastępczych, wprowadzenie przywilejów w dostępie do służby zdrowia, przedszkoli itp., stabilne prawo dot. pieczy, sprawne regulowanie sytuacji prawnej dzieci, zagwarantowanie opieki dla wszystkich dzieci w czasie urlopu, zmniejszenie biurokracji oraz zwiększenie wymiaru urlopu pracujących rodziców zastępczych pracujących zawodowo.*

Jak wynika z informacji udostępnionych przez powiaty prawie wszystkie one (94%) w przeszłości podejmowały działania promocyjne, aby pozyskać nowe zawodowe rodziny zastępcze. Tylko 3% nie prowadziło tego rodzaju działań, a 3% nie posiadało w tej kwestii informacji. Również w okresie, w którym prowadzone było badanie powiaty w zdecydowanej większości (92%) podejmowały działania promocyjne w celu pozyskania nowych zawodowych rodzin zastępczych. Odpowiedzi negatywnej udzieliło 8% badanych JST.

W jaki sposób najczęściej próbuje się pozyskać nowe zawodowe rodziny zastępcze? Najwięcej wskazań otrzymały:

- *ulotki / plakaty / gadzety promocyjne (18 wsk.);*
- *promocja podczas lokalnych imprez (15 wsk.);*
- *strony internetowe (14 wsk.);*
- *reportaże / wywiady / spoty reklamowe w radio i telewizji (13 wsk.);*
- *współpracę z lokalnymi instytucjami / organizacjami pozarządowymi (12 wsk.);*
- *Facebook i inne media społecznościowe (12 wsk.);*
- *prasę lokalną (11 wsk.);*
- *udostępnianie informacji w kościołach (10 wsk.).*

Stosunkowo dużo powiatów stosuje również *billboardy i mobilne banery (5 wsk.)* oraz *spoty promocyjne (4 wsk.)*. Po dwa wskazania otrzymały: *obchody Dnia Rodzicielstwa Zastępczego, reklamy na autobusach, reklamy na samochodach służbowych, funpag'e, konkursy plastyczne oraz informatory i przewodniki*. Jednokrotnie wskazywano na: *współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami, udostępnianie informacji w OPS-ach, przystąpienie do projektów EU, organizację dni otwartych ORPZ, dyżury telefoniczne oraz organizację szkoleń.*

44% – odsetek powiatów, które dotychczas prowadzone działania mające na celu pozyskania nowych kandydatów na rodziny zastępcze uznają za efektywne.

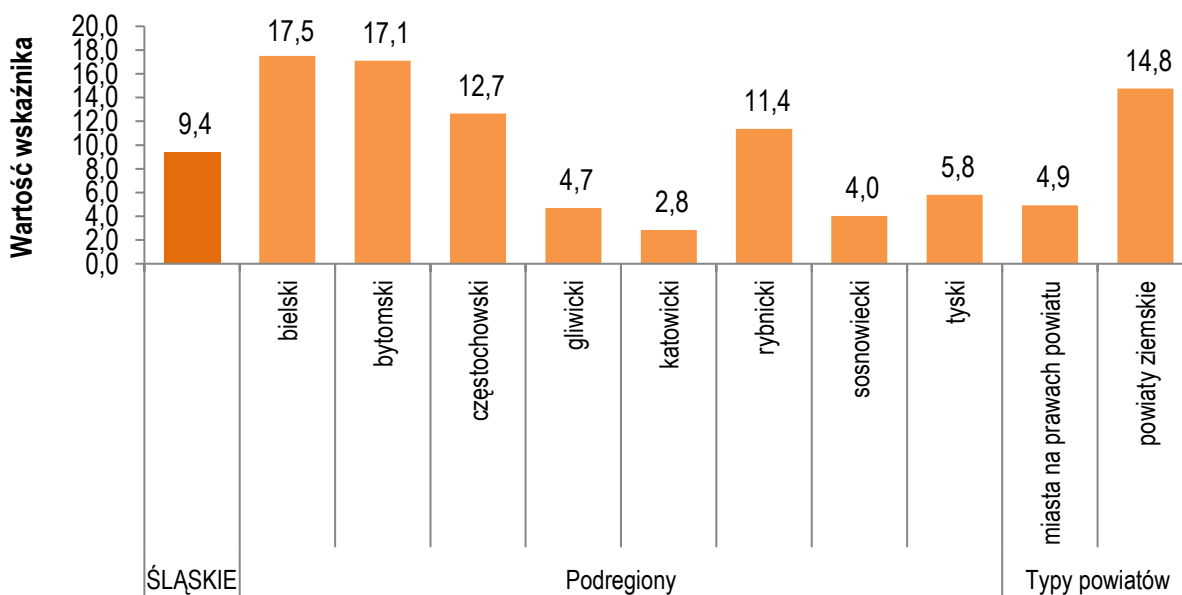
Jaka jest efektywność prowadzonych działań? Zdania w tej kwestii są podzielone. Na pytanie: „Czy dotychczas prowadzone działania przez powiat i inne podmioty w celu pozyskania nowych kandydatów na rodziny zastępcze są Państwa zdaniem efektywne?” odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak” udzieliło 44% badanych powiatów (w miastach na prawach powiatu 21%, w powiatach ziemskich 71%). Przeciwnego zdania było 39% podanych podmiotów. Brak zdania w związku z tą kwestią wyraziło 17%. W tej sytuacji zasadna wydaje się konieczność głębszego zbadania przyczyn skuteczności działań prowadzonych w jednej grupie powiatów i ich nieskuteczności w drugiej. W następnej kolejności warto upowszechnić sprawdzone, efektywne metody mające na celu pozyskiwanie nowych kandydatów na rodziny zastępcze.

Często wymienianym czynnikiem, który zdaniem powiatów zwiększyłby liczbę rodzin zastępczych, jest podniesienie świadczeń / wynagrodzeń. Zagadnieniu temu poświęcono w badaniu oddzielne pytanie. Brzmiało ono: „Czy zdaniem organizatora wysokość proponowanego wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych / RDD oraz innych świadczeń mają wpływ na liczbę kandydatów do pełnienia tej funkcji?”. Twierdząco odpowiedziało 64% badanych powiatów (połączone odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”). Przeciwnego zdania było 22% ankietowanych JST (połączone odpowiedzi „zdecydowanie nie” i „raczej nie”). Odpowiedź „trudno powiedzieć” wskazało 14% z nich. Odpowiedzi twierdzące częściej pojawiały się w miastach na prawach powiatu (68%) aniżeli w powiatach ziemskich (59%).

Kolejnym z najczęściej wskazywanych czynników, które mogłyby przyczynić się do zwiększenia liczby rodzin zastępczych i pozyskania kandydatów na rodziny zastępcze było zapewnienie lokali mieszkalnych. Również i w tym przypadku w kwestionariuszu ankiety znalazło się adekwatne pytanie. Brzmiało ono: „Czy współpracujecie Państwo z urzędami gmin / urzędem miasta ws. oferty mieszkania w przypadku rodziny planującej zostać rodziną zastępczą?”. Na tak postawione pytanie twierdząco odpowiedziało 44% badanych powiatów, a odpowiedzi negatywnej udzieliło 56% z nich. Współpracę zadeklarowało 74% miast na prawach powiatów oraz 12% powiatów ziemskich. Przyczyną takiego rozkładu odpowiedzi najprawdopodobniej jest specyfika miast na prawach powiatu, które realizują również zadania gmin, co ułatwia koordynację działań obu szczebli samorządu.

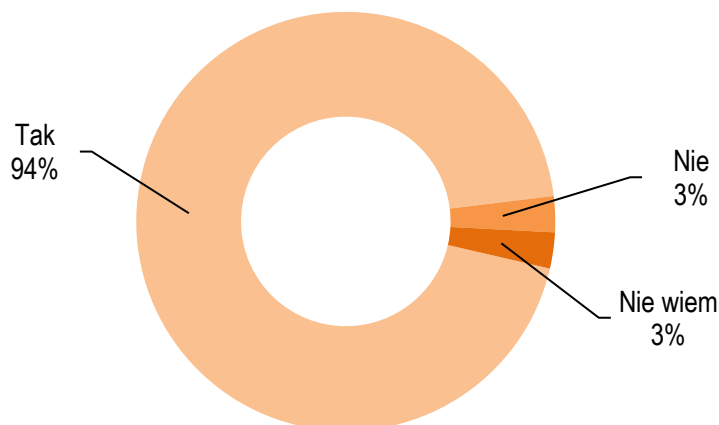
44% – odsetek powiatów, które współpracują z urzędami gmin / urzędem miasta ws. oferty mieszkania w przypadku rodziny planującej zostać rodziną zastępczą.

Wykres 28. Liczba kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej dla dzieci niespokrewnionych z kandydatem w przeliczeniu na 100 rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych w województwie śląskim wg terytoriów.

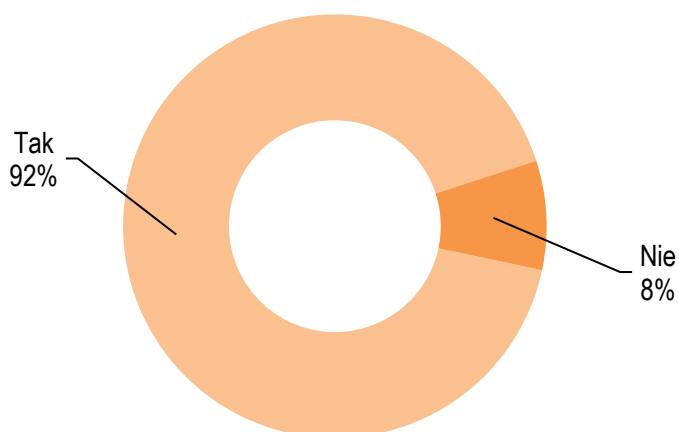
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzina piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 29. Odpowiedzi na pytanie: „Czy kiedykolwiek w przeszłości powiat podejmował działania promocyjne, aby pozyskać nowe zawodowe rodziny zastępcze?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

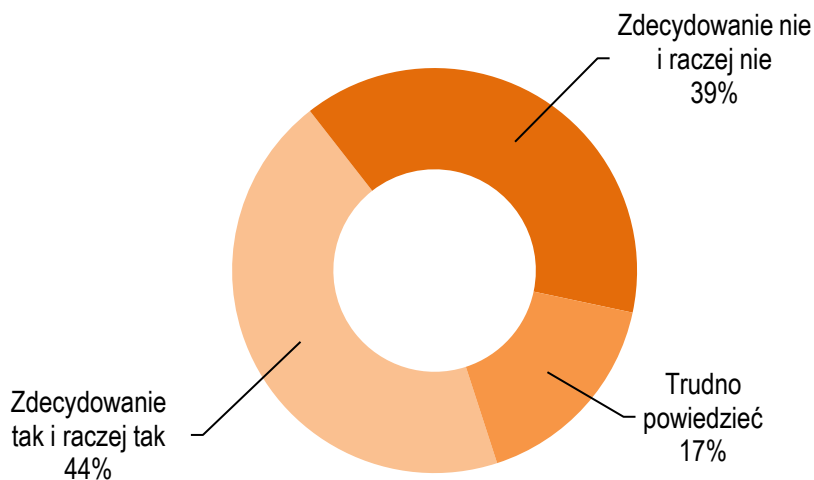
Wykres 30. Odpowiedzi na pytanie: „Czy obecnie powiat podejmuje jakieś działania promocyjne, aby pozyskać nowe zawodowe rodziny zastępcze?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

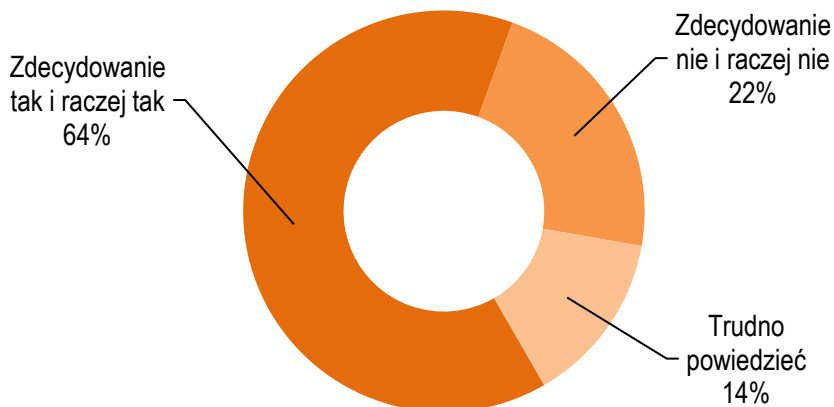

Wykres 31. Odpowiedzi na pytanie: „Czy dotychczas prowadzone działania przez powiat i inne podmioty w celu pozyskania nowych kandydatów na rodziny zastępcze są Państwa zdaniem efektywne?”, N=36.

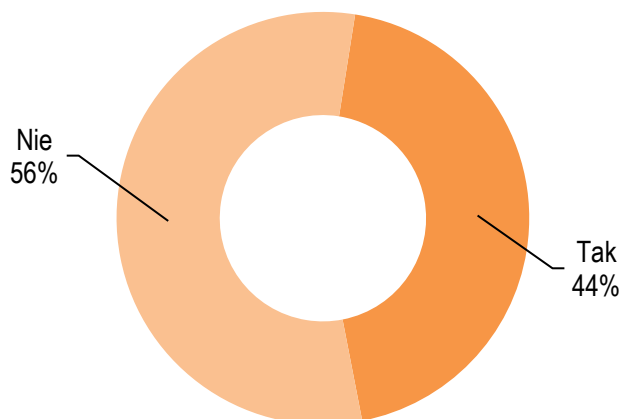
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 32. Odpowiedzi na pytanie: „Czy zdaniem organizatora wysokość proponowanego wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych / RDD oraz innych świadczeń mają wpływ na liczbę kandydatów do pełnienia tej funkcji?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 33. Odpowiedzi na pytanie: „Czy współpracujecie Państwo z urzędami gmin / urzędem miasta* ws. oferty mieszkania w przypadku rodziny planującej zostać rodziną zastępczą?”, N=36.

* Dotyczy miast na prawach powiatu

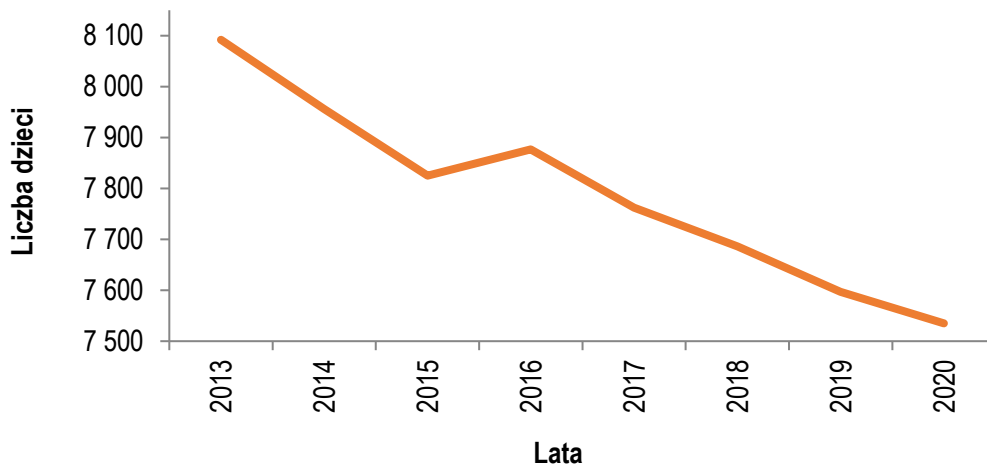
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.5. Dzieci przebywające w rodzinnej pieczy zastępczej

Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

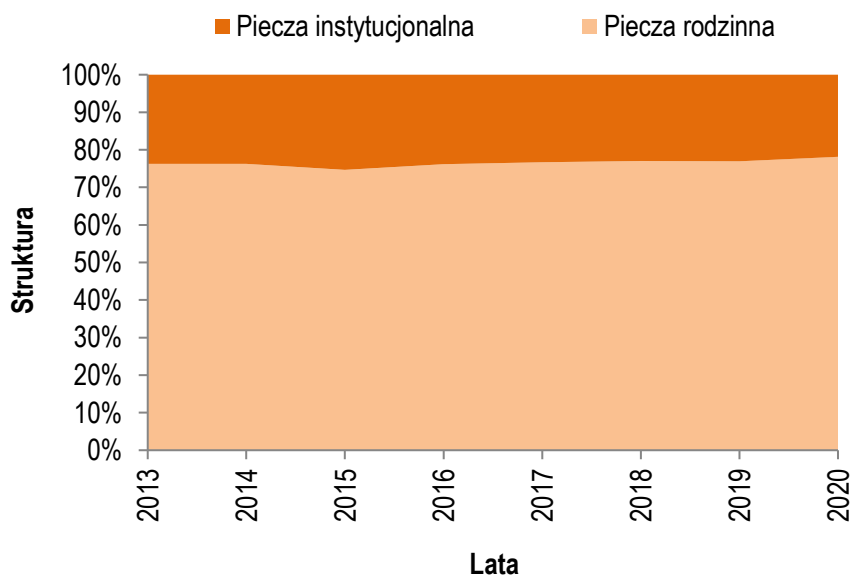
W województwie śląskim na koniec 2020 r. w rodzinnej pieczy zastępczej przebywało 7 535 dzieci (w tym samym czasie w pieczy instytucjonalnej przebywało 2 107 dzieci). Od wielu już lat w opisywanej dziedzinie mamy do czynienia z silnym trendem spadkowym. Dla porównania w roku 2013, na początku okresu objętego analizą, liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej wynosiła 8 092. Jest to niewątpliwie korzystna tendencja. Można tak powiedzieć, gdyż towarzyszy jej spadek udziału dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej. O ile na koniec 2013 wynosił on 23,7%, to na koniec 2020 r. 21,9%. Warto również podkreślić, że tendencja ta nie wynika z czynników demograficznych, gdyż w latach 2013-2020 liczba osób w wieku 0-17 lat w województwie śląskim zmalała tylko nieznacznie (z 776 393 na koniec 2013 r. do 772 524 na koniec 2020 r.).

Wykres 34. Liczba dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej, województwo śląskie w latach 2013-2020, stan na koniec danego roku.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania WRiSPZ-P za II poł. roku z lat 2013-2020.

Wykres 35. Struktura dzieci przebywających w pieczy zastępczej wg rodzaju pieczy, województwo śląskie w latach 2013-2020, stan na koniec danego roku.

Źródło: Centralna Aplikacja Statystyczna, sprawozdania WRiSPZ-P za II poł. roku z lat 2013-2020.

Dzieci wymagające specjalistycznych oddziaływań

Znaczna liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka wymaga różnorodnych specjalistycznych oddziaływań. Najwięcej z nich (1 020) potrzebowało terapii psychologicznej, 746 zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, 734 oddziaływań logopedycznych, 690 terapii pedagogicznej, 634 oddziaływań rehabilitacyjnych, a 212 innych oddziaływań.

Według danych udostępnionych przez powiaty 1 642 dzieci z uwagi na stan zdrowia wymagała specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych. Wskaźnik liczby tego rodzaju dzieci w przeliczeniu na 100 dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej wyniósł dla całego województwa 21,8. Był on znacząco wyższy w miastach na prawach powiatu (25,2) w porównaniu z powiatami ziemskimi (16,4). W przypadku podregionów jego wartości wahały się od 12,7 w katowickim do 34,7 w tuskim.

Wśród dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w województwie śląskim na koniec czerwca 2021 roku 771 (co 10 dziecko) posiadało orzeczoną niepełnosprawność, w tym 141 dzieci uzyskało orzeczenie o niepełnosprawności przebywając w rodzinach zastępczych w 2020 roku, natomiast 101 dzieci w I połowie 2021 roku. Zdecydowana większość wychowanków z orzeczoną niepełnosprawnością przebywała w rodzinach spokrewnionych i niezawodowych (łącznie 70%). Z pozostałych 30% najwięcej, bo 14,1% w rodzinnych domach dziecka, 10,6% w rodzinach zawodowych podstawowych, 3,2% w rodzinach zawodowych specjalistycznych, a 1,9% w rodzinach zawodowych o charakterze pogotowia opiekuńczego. Wskaźnik liczby dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością znajdujących się pod opieką rodzin zastępczych / RDD na 100 dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej wyniósł w całym województwie 10,2. W powiatach ziemskich jego wartość była nieco wyższa niż w miastach na prawach powiatu – odpowiednio 11,1 do 9,7. W przypadku podregionów wartości analizowanego wskaźnika kształtowały się od 6,9 w gliwickim do 12,8 w bielskim.

1642 – liczba dzieci, które z uwagi na stan zdrowia wymagały specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych.

771 – liczba dzieci posiadających orzeczoną niepełnosprawność.

86% - odsetek organizatorów RPZ zgłaszających trudności z umieszczeniem w rodzinnej pieczy zastępczej dzieci chorych, niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie.

Nie jest zaskoczeniem, że zdecydowana większość (86%) organizatorów pieczy zastępczej zgłasza trudności z umieszczeniem w rodzinnej pieczy zastępczej dzieci chorych, niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie. Zdecydowanie częściej takie problemy zgłaszały miasta na prawach powiatów (95%) niż powiaty ziemskie (76%).

Wśród najczęściej wymienianych trudności pojawiały się:

- *brak / zbyt mała liczba rodzin specjalistycznych (15 wsk.);*
- *brak chętnych rodzin zastępczych, szczególnie wśród spokrewnionych i niezawodowych (14 wsk.).*

Znacznie rzadziej wskazywano na to, że:

- *rodziny boją się, że nie poradzą sobie z problemami tego rodzaju dzieci (3 wsk.);*
- *rodziny nie posiadają umiejętności pracy z tego rodzaju dziećmi (2 wsk.);*

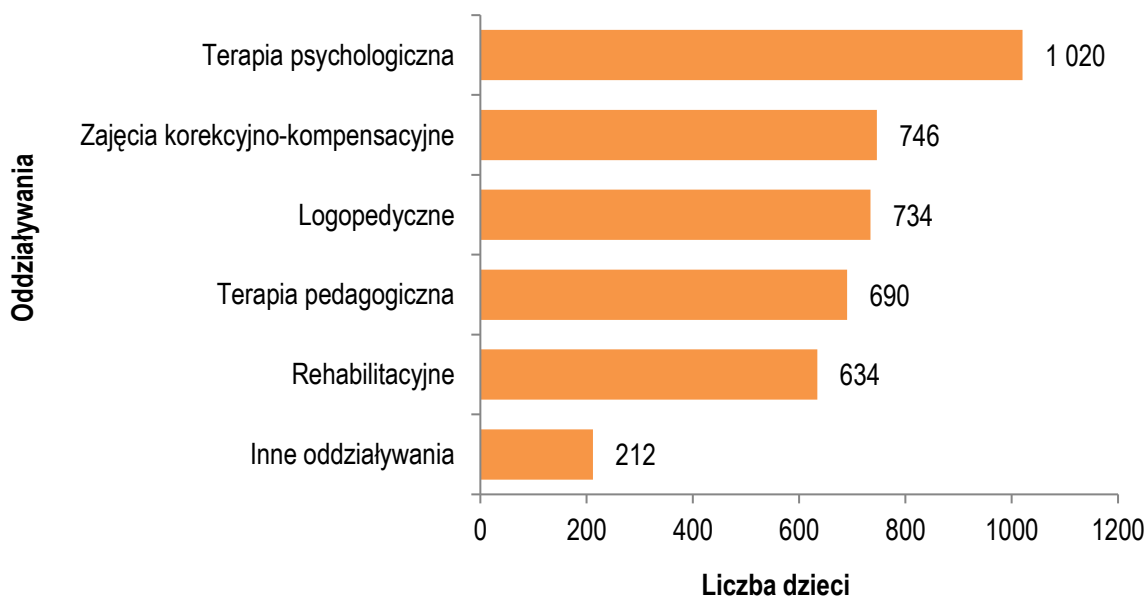
- rodziny obawiają się o sytuację pozostałych dzieci (2 wsk.).

Po jednym wskazaniu otrzymały odpowiedzi:

- rodziny obawiają się o dostęp dzieci do leczenia specjalistycznego w ramach NFZ;
- rodziny zastępcze są przepełnione;
- brak dostępu do diagnostyki;
- rodziny obawiają się trudności związanych ze sprawowaniem opieki;
- rodziny obawiają się, że otrzymają zbyt małe wsparcie w opiece nad dzieckiem.

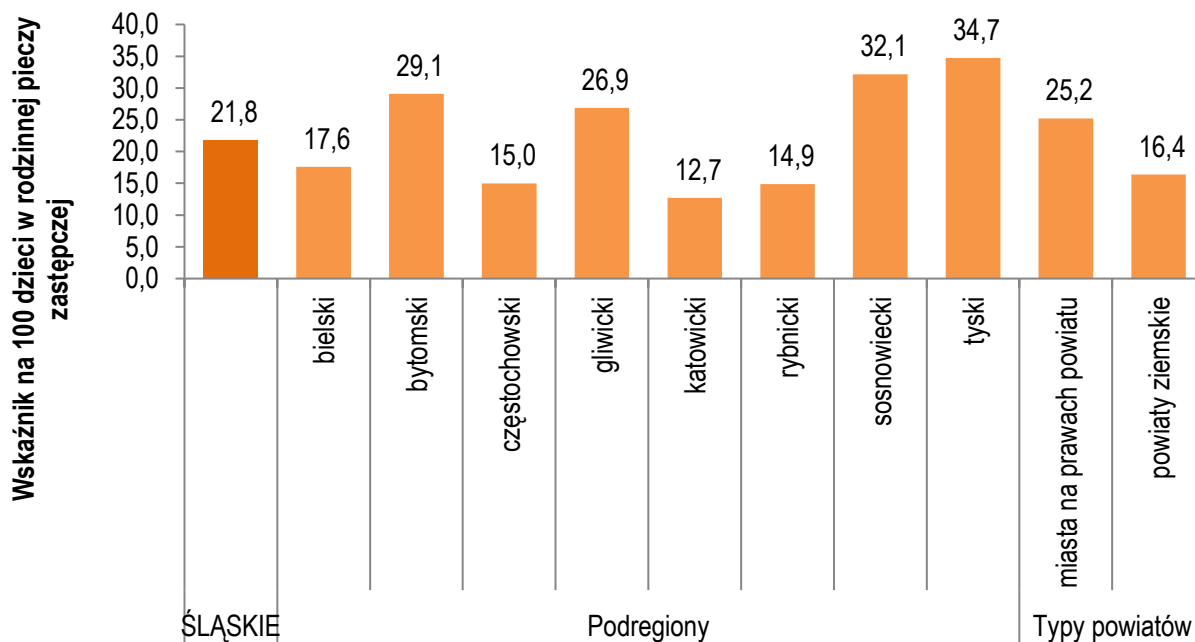
Mimo zgłaszanych trudności badane powiaty nie planowały generalnie zawiązania w latach 2021-2022 zawodowych rodzin zastępczych specjalistycznych przeznaczonych dla dzieci chorych i niepełnosprawnych. Deklarację taką złożyły tylko 2 powiaty, które planują utworzenie po jednej tego rodzaju rodzinie.

Wykres 36. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych / RDD z terenu powiatu w I półroczu 2021 roku wg rodzaju wymaganych oddziaływań.

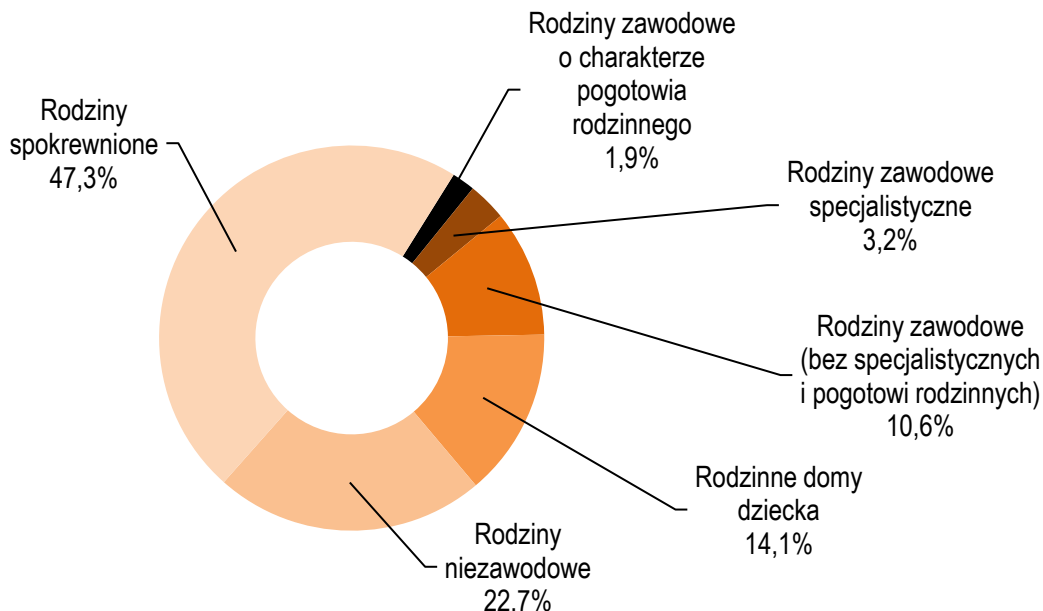
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 37. Liczba dzieci będących pod opieką rodzin zastępczych i RDD, które wymagają specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych z uwagi na stan zdrowia w przeliczeniu na 100 dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej wg terytoriów.

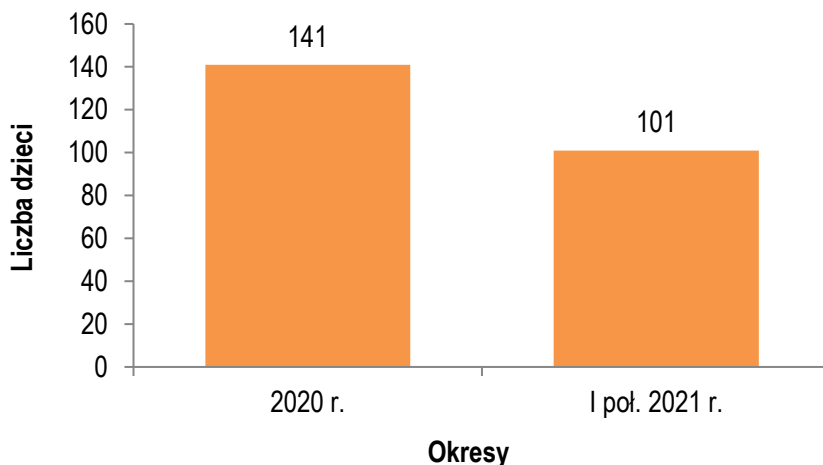
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 38. Struktura dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością wg rodzaju form pieczy zastępczej, w której przebywają (stan na 30.06.2021 r.), n=771, N=36.

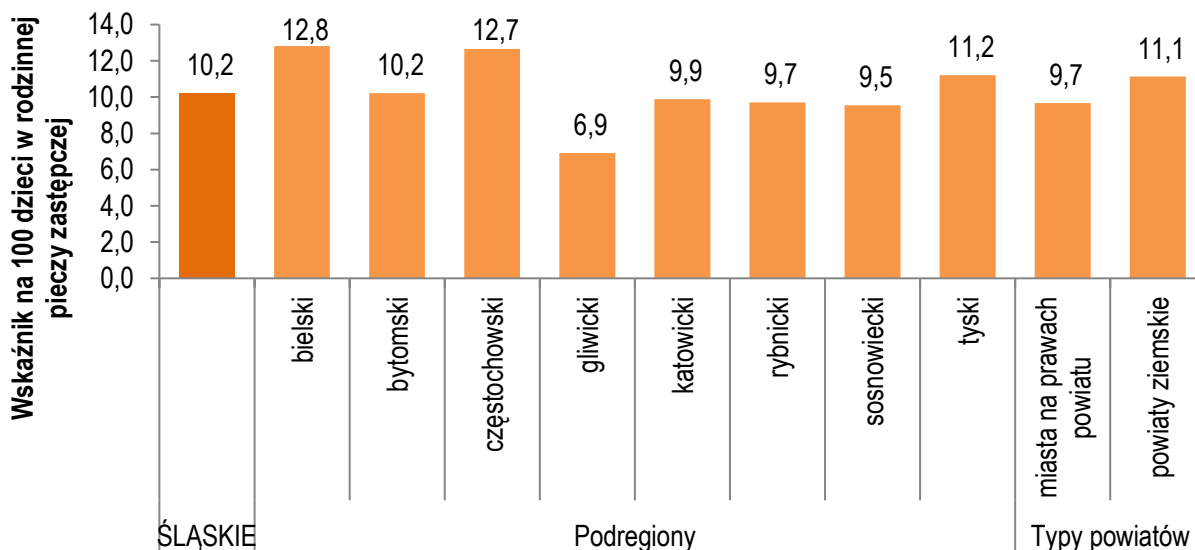
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 39. Liczba dzieci, które uzyskały orzeczenie o niepełnosprawności przebywając w rodzinach zastępczych w 2020 r. oraz w I poł. 2021 r.

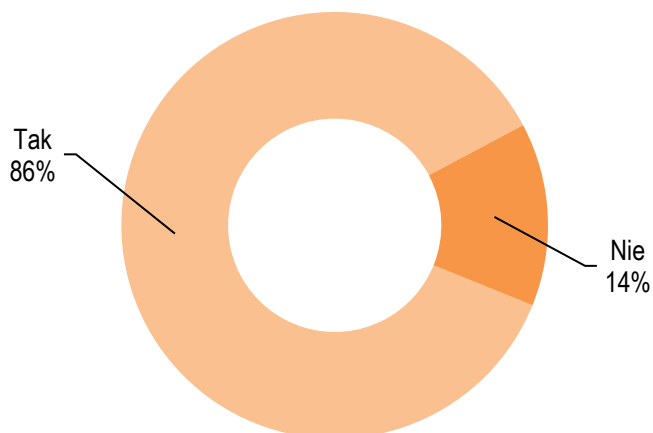
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzina piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 40. Wskaźnik liczby dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością znajdujących się pod opieką rodzin zastępczych / RDD na 100 dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej wg terytoriów (stan na 30.06.2021 r.), N=36.

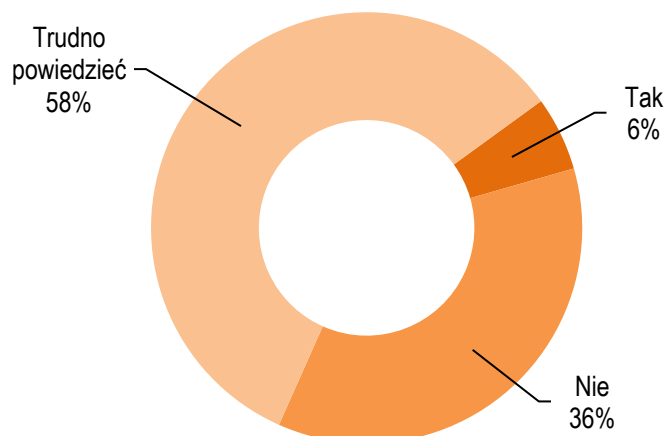
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzina piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 41. Odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator na terenie Państwa powiatu ma trudności z umieszczeniem dzieci chorych, niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie w rodzinnej pieczy zastępczej?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 42. Odpowiedzi na pytanie: „Czy w bieżącym lub 2022 roku planujecie Państwo zawiązać zawodowe rodziny zastępcze specjalistyczne przeznaczone dla dzieci chorych i niepełnosprawnych?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.6. Wsparcie dla dzieci wymagających specjalistycznych oddziaływań

W ramach badania „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”, w kwestii wsparcia dla dzieci wymagających specjalistycznych oddziaływań, ankietowane powiaty pytano w szczególności o zapewnienie dostępu do pedagogów i psychologów (zarówno zatrudnionych przez organizatora RPZ, jak i poradni psychologiczno-pedagogicznych) oraz lekarzy specjalistów.

Wsparcie psychologiczno-pedagogiczne

Dostęp do pedagoga, rozumiany jako cykliczne spotkania, w tym on-line, zapewniało dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych i RDD 47% powiatów. W powiatach ziemskich wskaźnik ten był wyższy niż w miastach na prawach powiatu. Wynosił on odpowiednio 53% i 42%. Pedagogów, którzy prowadzą zajęcia dla rodzin zastępczych zatrudnia 39% powiatów, przy czym jest to najczęściej 1 osoba (25%). Zatrudnienie 2 pedagogów deklarowało 8% ankietowanych powiatów, a 3 przedstawiciele tego zawodu - 6% badanych JST. Statystyczny pedagog zatrudniony przez organizatora pieczy zastępczej pracuje z dzieckiem najczęściej w przedziale 1-10 godzin w miesiącu (31% odpowiedzi). Przedział 11-20 godzin wskazało 5% badanych powiatów, a „powyżej 20 godzin” – 6% z nich.

47% – odsetek powiatów, które zapewniają dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych i RDD cykliczny dostęp do pedagoga.

89% – odsetek powiatów, które zapewniają dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych i RDD cykliczny dostęp do psychologa.

Znacznie lepiej można ocenić dostęp do psychologów. Na pytanie: „Czy organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych / RDD stały dostęp (cykliczne spotkania, w tym on-line) do psychologa?” twierdząco odpowiedziało 89% powiatów. Również w przypadku psychologów powiaty ziemskie częściej niż miasta na prawach powiatu zapewniały stały dostęp do specjalisty. W tych pierwszych wynosił on 94% w stosunku do 84% w drugiej kategorii. Warto jednak podkreślić, że co 10 powiat nie zapewnia opisywanego rodzaju wsparcia. Psychologów, którzy prowadzą terapię z dziećmi z rodzin zastępczych zatrudniało 75% powiatów, przy czym 1 osobę - 47%, 2 osoby – 8%, a 3 osoby – 20%. W przypadku 61% powiatów psycholog zatrudniony przez organizatora pracował z dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej przeciętnie od 1-10 godzin w miesiącu. Zarówno zakres 11-20 godzin, jaki i „powyżej 20” wskazało po 11% badanych powiatów.

Rodzice zastępczy oraz dzieci umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej mogą otrzymać, na zasadach ogólnych, również wsparcie poradni psychologiczno-pedagogicznych. Publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym specjalistyczne, udzielają dzieciom, od momentu urodzenia, i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, udzielają rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej związanej

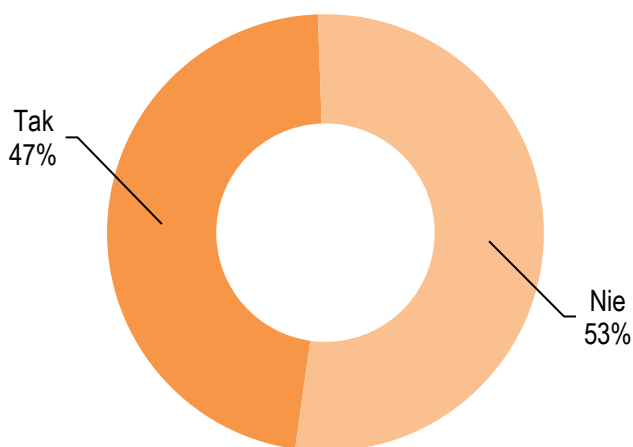
z wychowywaniem i kształceniem dzieci i młodzieży, a także wspomagają przedszkola, szkoły i placówki w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych⁴².

Do zadań tego rodzaju poradni należy:

- diagnozowanie dzieci i młodzieży;
- udzielanie dzieciom i młodzieży oraz rodzicom bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- realizowanie zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym także wspieranie nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych;
- organizowanie i prowadzenie wspomagania przedszkoli, szkół i placówek w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych⁴³.

Na pytanie: „Jaki jest średni czas oczekiwania na badania w poradni psychologiczno-pedagogicznej na terenie Państwa powiatu?” badane powiaty zdecydowanie najczęściej (86%) wskazywały przedział „do 3 miesięcy”. Pozostałe 14% badanych JST wskazała przedział „powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy”.

Wykres 43. Odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych i RDD stały dostęp (cykliczne spotkania, w tym on-line) do pedagoga?”), N=36.

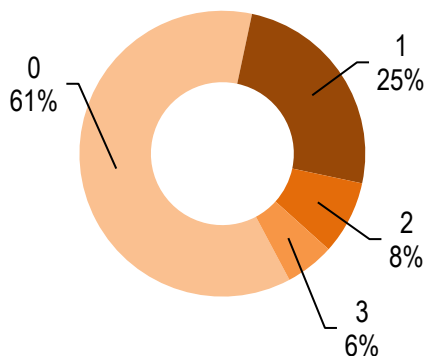

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

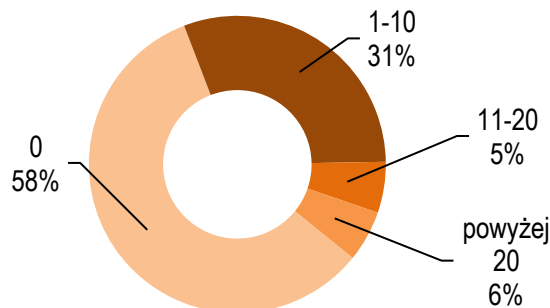
⁴² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych z dnia 1 lutego 2013 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 199 ze zm.), § 1.

⁴³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych... op. cit., § 2.

Wykres 44. Odpowiedzi na pytanie: „Ilu pedagogów zatrudnia organizator, którzy prowadzą zajęcia dla rodzin zastępczych / RDD?”, N=36.

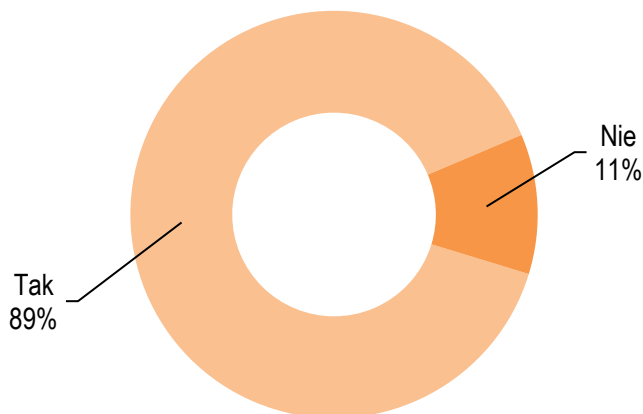

Wykres 45. Odpowiedzi na pytanie: „Ile średnio godzin w miesiącu pracuje z dzieckiem pedagog [zatrudniony przez organizatora]?”, N=36.

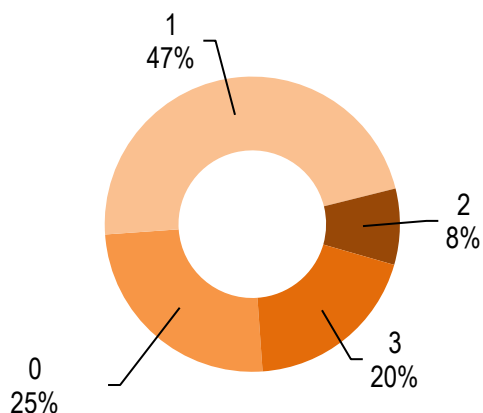
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 46. Odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych/ RDD stały dostęp (cykliczne spotkania, w tym on-line) do psychologa?”, N=36.

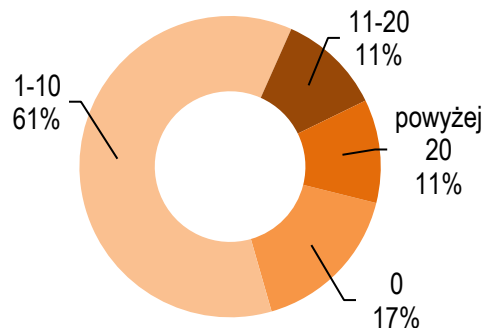

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 47. Odpowiedzi na pytanie: „Ilu psychologów zatrudnia organizator, którzy prowadzą terapię z dziećmi z rodzin zastępczych?”, N=36.

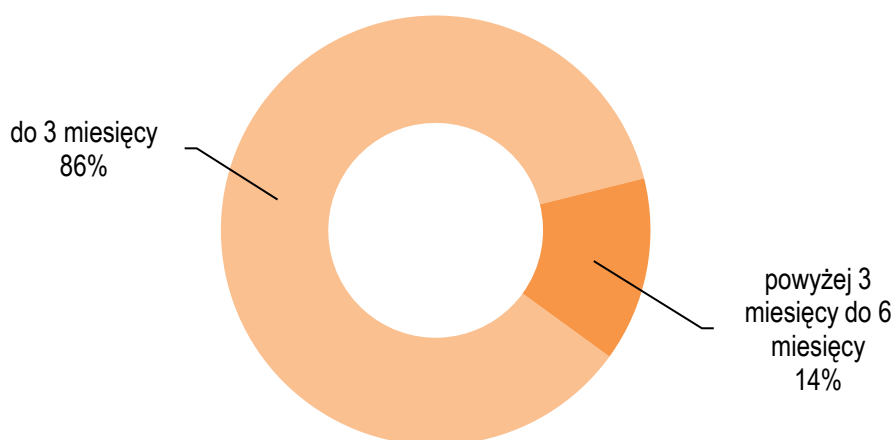

Wykres 48. Odpowiedzi na pytanie: „Ile średnio godzin w miesiącu pracuje z dzieckiem psycholog? [zatrudniony przez organizatora]”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 49. Odpowiedzi na pytanie: „Jaki jest średni czas oczekiwania na badania w poradni psychologiczno-pedagogicznej na terenie Państwa powiatu?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Specjalistyczna opieka medyczna

Jak już wcześniej podawano co piąte dziecko pozostające pod opieką rodzin zastępczych i RDD wymaga specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych z uwagi na swój stan zdrowia. W jakim okresie czasu rodziny zastępcze są w stanie pod względem medycznym zdiagnozować przyjęte do nich dzieci (porady lekarzy specjalistów, badania)? 22% badanych powiatów wskazało odpowiedź „do 3 miesięcy”.

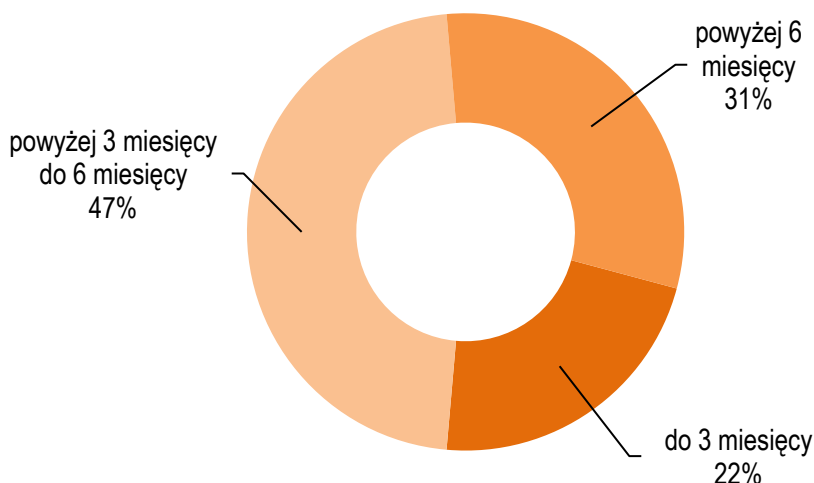
Okres „powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy” podało 47% z nich, a „powyżej 6 miesięcy” – 31%. W przypadku miast na prawach powiatów częściej niż w powiatach ziemskich wskazywano dwie skrajne odpowiedzi, natomiast dla powiatów ziemskich bardziej charakterystyczny był środkowy okres.

Tylko nieco ponad połowa powiatów (53%) potwierdziła, że rodziny zastępcze / RDD mają dostęp do wszystkich niezbędnych lekarzy specjalistów świadczących porady w ramach NFZ na terenie województwa. 11% badanych powiatów nie posiadało wiedzy w tej dziedzinie. Miasta na prawach powiatów częściej niż powiaty ziemskie wskazywały odpowiedź twierdzącą – odpowiednio 63% i 41%.

Wśród specjalistów, których najbardziej brakuje najczęściej wskazywano: *psychiatrów* (13 wsk.), *neurologów* (11 wsk.), *endokrynologów* (6 wsk.), *kardiologów* (5 wsk.) oraz *seksuologów* (3 wsk.). Po jednym wskazaniu otrzymali: *genetyk*, *gastrolog*, *chirurg*, *nefrolog*, *urolog*, *okulista*, *alergolog*, *stomatolog*, *otolaryngolog* oraz *audiolog*.

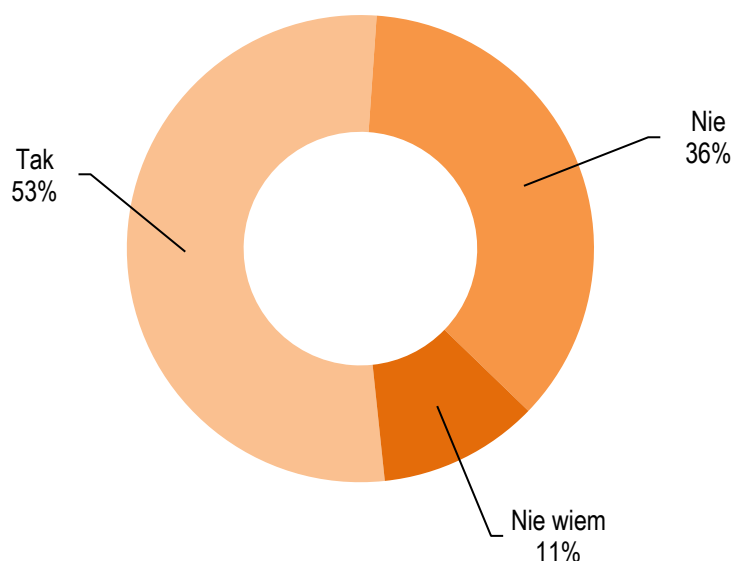
Wszystkie powiaty potwierdziły, że rodziny zastępcze / RDD z ich terenu korzystają z prywatnych wizyt u lekarzy specjalistów.

Wykres 50. Odpowiedzi na pytanie: „W jakim okresie czasu rodziny zastępcze są w stanie pod względem medycznym zdiagnozować przyjęte do nich dzieci (porady lekarzy specjalistów, badania)?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 51. Odpowiedzi na pytanie: „Czy rodziny zastępcze / RDD mają dostęp do wszystkich niezbędnych lekarzy specjalistów świadczących porady w ramach NFZ na terenie województwa?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.7. Sytuacja prawna dzieci

Organizator RPZ współpracuje z sądem oraz informuje, co najmniej raz na 6 miesięcy, właściwy sąd o całokształcie sytuacji osobistej dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej oraz sytuacji rodziny dziecka. W przypadku stwierdzenia ustania przyczyny umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej lub RDD organizator RPZ informuje właściwy sąd o możliwości powrotu dziecka do jego rodziny, załączając opinię gminy lub podmiotu prowadzącego pracę z rodziną i opinię koordynatora RPZ⁴⁴.

W przypadku nieprzekazania do sądu w terminie 18 miesięcy od dnia umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej wyżej wymienionej informacji organizator RPZ składa do właściwego sądu wniosek wraz z uzasadnieniem o wszczęcie z urzędu postępowania o wydanie zarządzeń wobec dziecka celem uregulowania jego sytuacji prawnej. Do wniosku organizator dołącza w szczególności opinię gminy lub podmiotu prowadzącego pracę z rodziną i opinię koordynatora RPZ⁴⁵.

⁴⁴ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 47, ust. 5-6.

⁴⁵ Ibidem, art. 47, ust. 7.

Proces regulowania sytuacji prawnej dziecka

Uregulowanie sytuacji prawnej dziecka ma kluczowe znaczenie dla jego przyszłości. Dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, które z różnych względów nie mogą przebywać w rodzinach biologicznych, mają szansę znalezienia nowego domu w rodzinach przysposabiających. Dlatego też w ramach badania RPZ-2021 przewidziano grupę pytań dotyczących tego procesu, m.in.: przeciętnego czasu przebywania dziecka na tzw. tymczasowym zabezpieczeniu, przeciętnego czasu ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd oraz przeciętnego czasu wyznaczania rozpraw sądowych ws. uregulowania sytuacji prawnej dzieci.

Według badanych powiatów na tzw. tymczasowym zabezpieczeniu dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej w województwie śląskim przebywają najczęściej „powyżej 6 miesięcy do 1 roku” (42% wskazań). Odpowiedzi „powyżej 1 roku do 2 lat” pojawiały się w 33% badanych JST. Najkrótszy termin („od 3 do 6 miesięcy”) wskazało 22% powiatów, a najdłuższy („powyżej 2 lat”) 3% z nich.

Na pytanie: „Jaki jest przeciętny czas ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd?” zdecydowana większość powiatów (75%) udzielała odpowiedzi „powyżej 1 roku”. Druga co do częstotliwości odpowiedź - „powyżej 6 miesięcy do 1 roku” - wskazana została przez 19% badanych JST. Najkrótsze terminy - „do 3 miesięcy” i „powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy” - otrzymały po 3% odpowiedzi. Wskazania „powyżej 1 roku” nieco częściej pojawiały się w miastach na prawach powiatu (79%) w porównaniu z powiatami ziemskimi (71%).

Na czas ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd wpływ ma z pewnością wiele czynników. Jednym z ważniejszych jest długość trwania procedur sądowych. W odpowiedzi na pytanie: „Jak przeciętnie długo trwa czas wyznaczania rozpraw sądowych ws. uregulowania sytuacji prawnej dzieci przebywających w pieczy zastępczej?” najwięcej powiatów (58%) odpowiedziało: „powyżej 2 miesięcy do pół roku”. Kolejne 31% wskazało okres „powyżej pół roku”. Okresy najkrótsze – „do 1 miesiąca” oraz „powyżej 1 miesiąca do 2 miesięcy” wskazał najmniejszy odsetek ankietowanych podmiotów – odpowiednio 3% i 8%.

Przeciągające się procedury sądowe są jednym z głównych czynników utrudniających pracę z dziećmi i rodzinami.

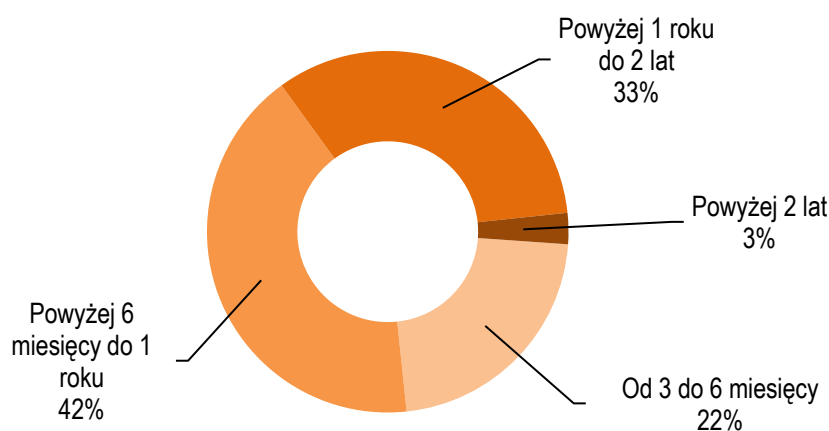
Wśród odpowiedzi na pytanie: „Jakie problemy związane z realizacją zadań wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w największym stopniu dotyczą Państwa powiatu?” *przewlekłość postępowań sądowych* znalazła się na drugim miejscu (29 wsk.), zaraz za odpowiedzią *zbyt mała liczba kandydatów na rodziny zastępcze* (32 wsk.).

Z kolei, gdy badane powiaty zapytano: „Jakich zmian prawno-organizacyjnych potrzebuje system wspierania rodziny i pieczy zastępczej w kraju?” odpowiedzi dotyczące *zmian organizacyjnych w sądach rodzinnych mające na celu przyspieszenie działań względem dzieci* pojawiły się najczęściej (10 wsk.). Kolejne, odnoszące się do *podniesienia wysokości świadczeń / wynagrodzeń*, wskazano 4 razy.

Według danych uzyskanych od uczestników badania w województwie śląskim w I półroczu 2021 roku w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka przebywało 1 361 dzieci z uregulowaną sytuacją prawną. Najwięcej (760) w rodzinach zastępczych niezawodowych, znacznie mniej w rodzinach zastępczych zawodowych (330) oraz rodzinnych domach dziecka (271). Wskaźnik liczby dzieci z uregulowaną sytuacją prawną przypadających na 100 dzieci przebywających w danym rodzaju pieczy zastępczej był w tym czasie bardziej wyrównany. Największą wartość (42,3) osiągnął w rodzinnych domach dziecka i rodzinach zastępczych niezawodowych (39,6). W przypadku rodzin zastępczych zawodowych było to 31,7.

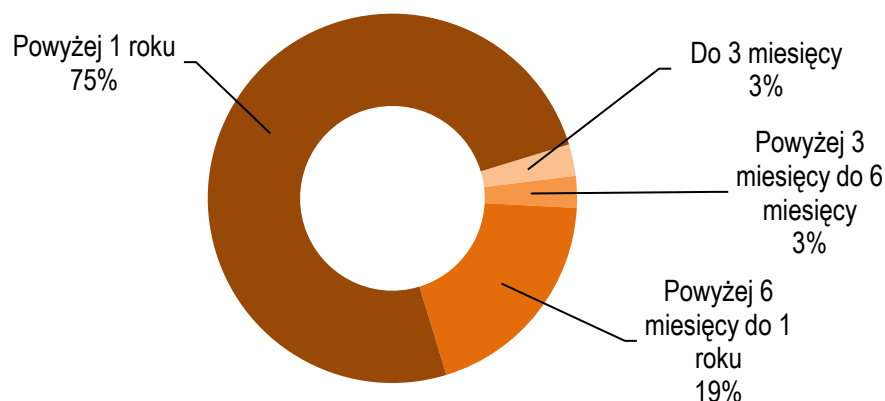
1 361 – liczba dzieci z uregulowaną sytuacją prawną przebywających w rodzinach zastępczych i RDD.

Wykres 52. Odpowiedzi na pytanie: „Ile przeciętnie czasu dziecko z terenu Państwa powiatu przebywa na tzw. tymczasowym zabezpieczeniu?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

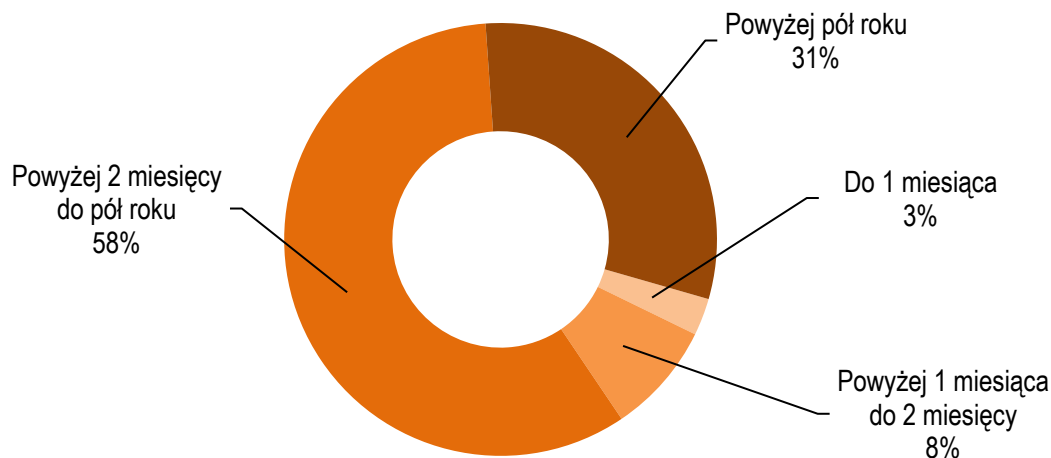
Wykres 53. Odpowiedzi na pytanie: „Jaki jest przeciętny czas ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

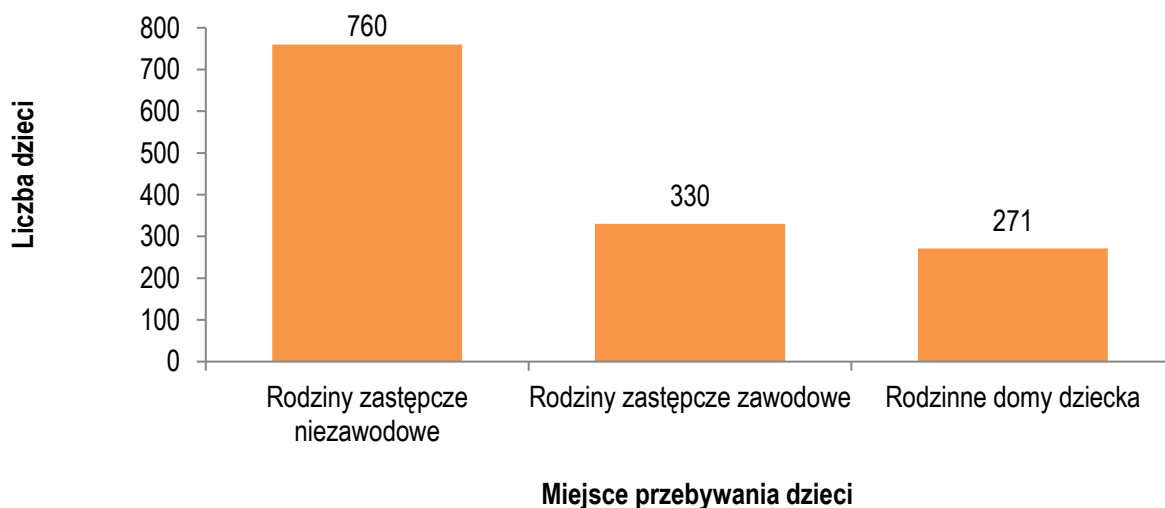

Wykres 54. Odpowiedzi na pytanie: „Jak przeciętnie długo trwa czas wyznaczenia rozpraw sądowych ws. uregulowania sytuacji prawnej dzieci przebywających w pieczy zastępczej?”, N=36.

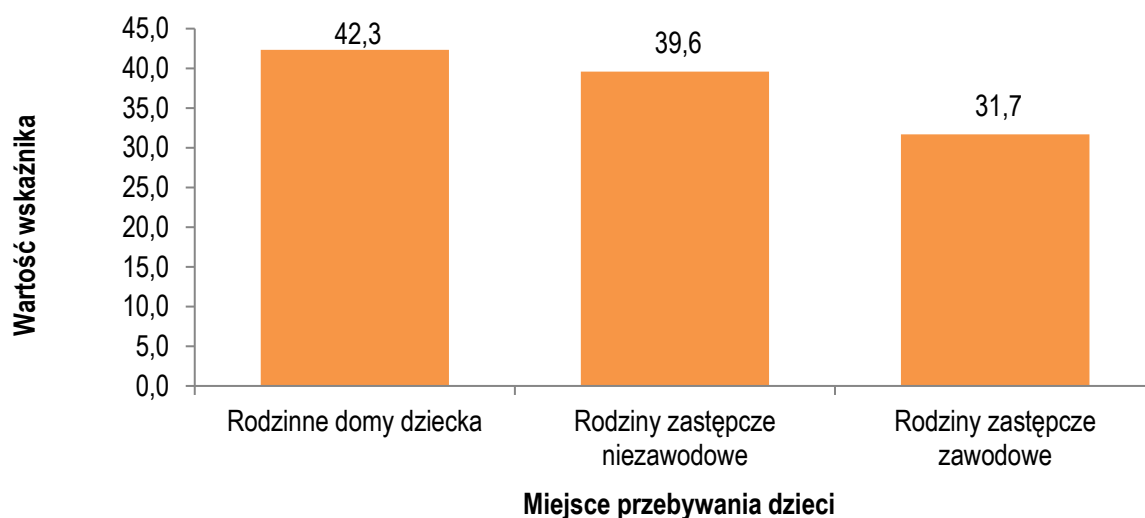
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 55. Liczba dzieci z uregulowaną sytuacją prawną przebywających w rodzinach zastępczych i RDD w województwie śląskim w I półroczu 2021.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 56. Wskaźnik liczby dzieci z uregulowaną sytuacją prawną przypadających na 100 dzieci przebywających w danym rodzaju pieczy zastępczej w województwie śląskim w I półroczu 2021 roku.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Podmiotowość dziecka w postępowaniu sądowym

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej stanowi, że podmioty realizujące zadania z niej wynikające, w szczególności dokonując oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej oraz kwalifikując dziecko do przysposobienia, są zobowiązane do wysłuchania dziecka, jeśli jego wiek i stopień dojrzałości na to pozwalają oraz stosownie do okoliczności uwzględniają jego zdanie⁴⁶.

Z pewnością prawidłowej ocenie sytuacji dziecka sprzyja uwzględnienie racji wszystkich stron postępowania przed sądem rodzinnym. Z drugiej jednak strony zbyt młody wiek dziecka lub jego niepełnosprawność mogą uniemożliwiać wyrażenie swojego zdania. Ponadto sądy nie zawsze wyrażają zgodę na wypowiedzanie się w imieniu dziecka przez rodziców zastępczych. Na pytanie: „Czy sąd umożliwia rodzinie zastępczej wypowiedzanie się w imieniu dziecka, którego dotyczy sprawa?”, twierdząco odpowiedziała połowa pytanym powiatów. Druga połowa udzieliła odpowiedzi „Tak, niekiedy”.

W związku z powyższym zasadnym wydaje się powołanie instytucji prawnego przedstawiciela (np. adwokata, rzecznika), który będzie bronił w sądzie interesów dziecka. Zwolennikami tego rozwiązania okazało się 69% badanych powiatów. Przeciwnikami natomiast 31% podmiotów uczestniczących w badaniu.

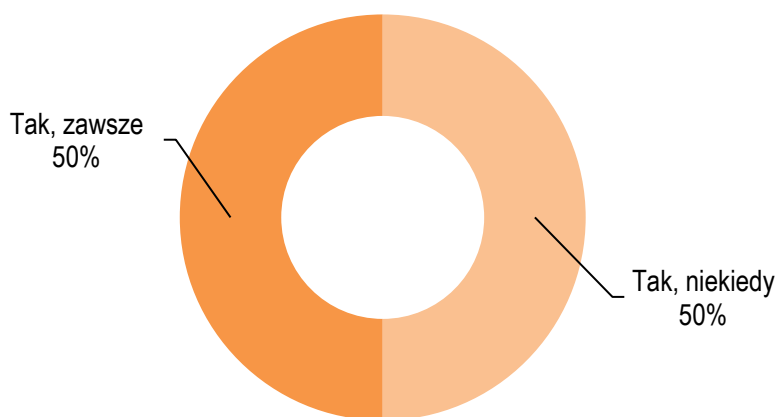
69% - odsetek powiatów opowiadających się za powołaniem instytucji prawnego przedstawiciela (np. adwokata, rzecznika), który będzie bronił w sądzie interesów dziecka.

⁴⁶ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 4a.

W odpowiedzi na pytanie dotyczące zasadności powołania prawnego przedstawiciela dziecka najczęściej wskazywano na:

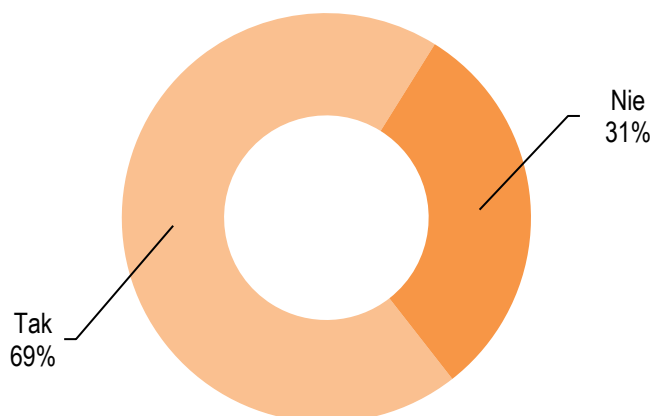
- *lepszą ochronę interesu i praw dziecka* (12 wsk.),
- *zapewnienie bezstronności w ocenie sytuacji dziecka* (11 wsk.),
- *przyspieszenie postępowań przed sądami* (6 wsk.),
- *fakt, że ORPZ / rodzina zastępcza często nie są stronami postępowania* (4 wsk.).

Wykres 57. Odpowiedzi na pytanie: „Czy sąd umożliwia rodzinie zastępczej wypowiadanie się w imieniu dziecka, którego dotyczy sprawa?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 58. Odpowiedzi na pytanie: „Czy Państwa zdaniem zasadne jest, aby dziecko miało swojego prawnego przedstawiciela (np. adwokata, rzecznika), który będzie bronił jego interesów w sądzie?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.8. Adopcje

Jednym z zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających⁴⁷. W ramach badania „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.” podjęto próbę identyfikacji czynników utrudniających proces adopcji, który powinien stanowić ostateczny cel w sytuacji, gdy dziecko z różnych względów nie może przebywać w swojej rodzinie biologicznej.

Jednym z takich czynników okazał się zbyt długi czas ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd. Przedłużający się okres przebywania w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka powoduje powstanie silnych więzi między wychowankami a rodzicami zastępczymi. To z kolei może powodować sytuację, w której ci ostatni niechętnie przekazują dzieci do adopcji. Potwierdzają to odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator spotkał się z sytuacjami, że rodziny zastępcze chciałyby zatrzymać dziecko w rodzinie zastępczej lub RDD mimo uregulowania jego sytuacji prawnej?”. Twierdząco odpowiedziało na nie 92% badanych powiatów. Wśród powodów takiej sytuacji najczęściej wymieniano *silne więzi emocjonalne między rodzicami zastępczymi a dziećmi* (26 wsk.).

Do częstych odpowiedzi należały też:

- *zbyt długi czas od momentu zabezpieczenia dziecka do czasu uregulowania jego sytuacji prawnej* (8 wsk.);
- *silne więzi rodzinne [pokrewieństwo]* (6 wsk.);
- *chęć przysposobienia dziecka przez rodziców zastępczych* (4 wsk.).

Najrzadziej wskazywano na:

- *brak zaufania do kandydatów na rodziny adopcyjne* (3 wsk.);
- *brak zgody rodzica zastępczego (będącego opiekunem prawnym) na przysposobienie dziecka* (2 wsk.);
- *brak kandydatów do przysposobienia dziecka* (2 wsk.);
- *zły stan zdrowia dziecka* (2 wsk.);
- *względy finansowe związane z pełnieniem funkcji rodziny zastępczej* (2 wsk.);
- *brak zgody dziecka na poszukiwanie rodziny adopcyjnej* (1 wsk.).

Rodziny zastępcze, prowadzący rodzinny dom dziecka, ośrodki adopcyjne, koordynatorzy i organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej powinni ze sobą współpracować⁴⁸. Jednym z czynników mających wpływ na dobrą współpracę jest sprawny przepływ informacji. Tymczasem na pytanie skierowane do powiatów: „Czy Państwo dysponują wiedzą dla ilu dzieci w rodzinach zastępczych / RDD brak jest kandydatów na rodziców adopcyjnych?” twierdząco odpowiedziało jedynie 42% ankietowanych powiatów, przy czym rodzaj powiatu nie miał istotnego wpływu na wyniki.

58% - odsetek powiatów, które nie dysponują wiedzą dla ilu dzieci w rodzinach zastępczych i RDD brak jest kandydatów na rodziców adopcyjnych.

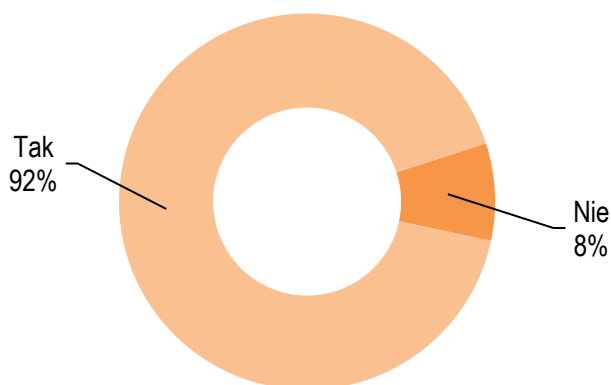
⁴⁷ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 76, ust. 4, pkt 16.

⁴⁸ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 40 ust. 2.

Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na to, czy dane dziecko przebywające w rodzinnej pieczy zastępczej znajduje rodziców adopcyjnych jest jego wiek. Z 15 powiatów deklarujących posiadanie wiedzy nt. liczby dzieci w rodzinach zastępczych / RDD, dla których brak jest kandydatów na rodziców adopcyjnych zebrano dane nt. struktury wiekowej 177 dzieci. Wynika z niej wyraźna prawidłowość – im wyższa kategoria wiekowa, tym więcej dzieci, dla których brak jest kandydatów na rodziców adopcyjnych.

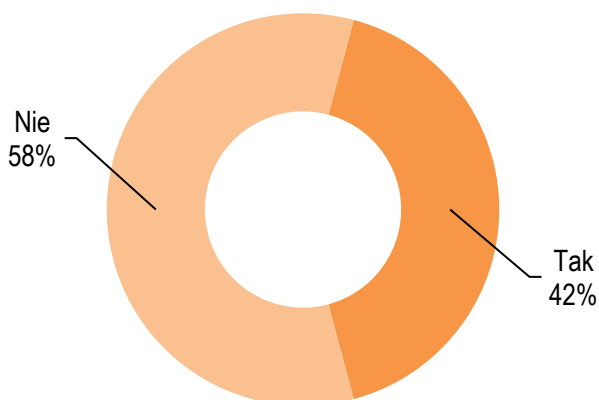
Im wyższa kategoria wiekowa, tym więcej dzieci, dla których brak jest kandydatów na rodziców adopcyjnych.

Wykres 59. Odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator spotkał się z sytuacjami, że rodziny zastępcze chciałyby zatrzymać dziecko w rodzinie zastępczej lub RDD mimo uregulowania jego sytuacji prawnej?”, N=36.

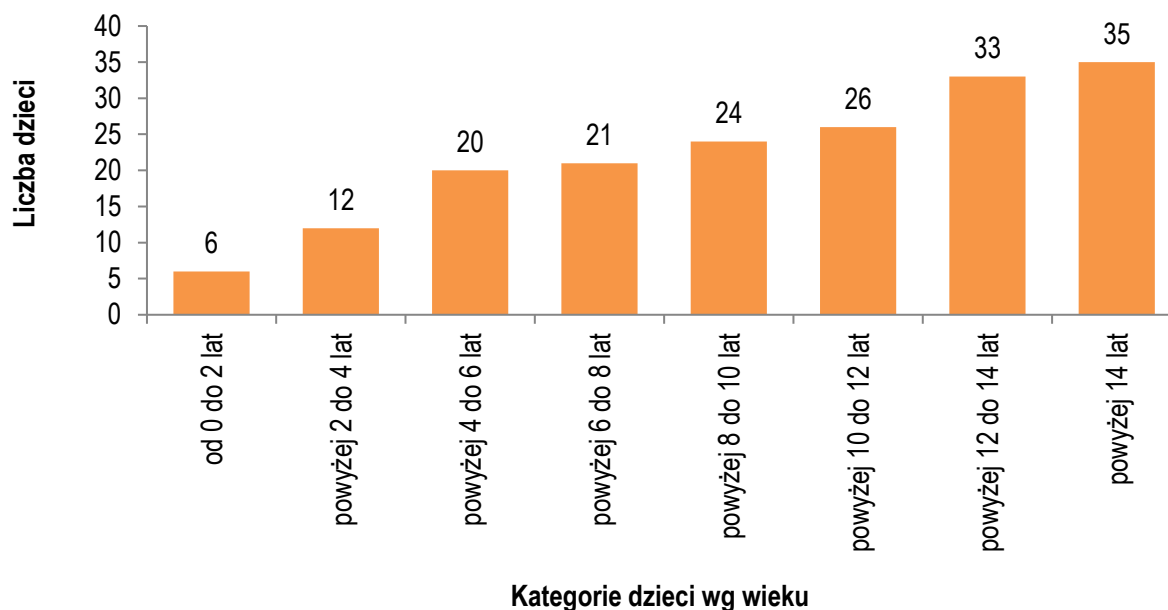

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 60. Odpowiedzi na pytanie: „Czy Państwo dysponują wiedzą dla ilu dzieci w rodzinach zastępczych / RDD brak jest kandydatów na rodziców adopcyjnych?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 61. Liczba dzieci wg wieku przebywających w rodzinach zastępczych, dla których brak jest kandydatów na rodzinę adopcyjną.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.9. Skierowanie do instytucjonalnej pieczy zastępczej

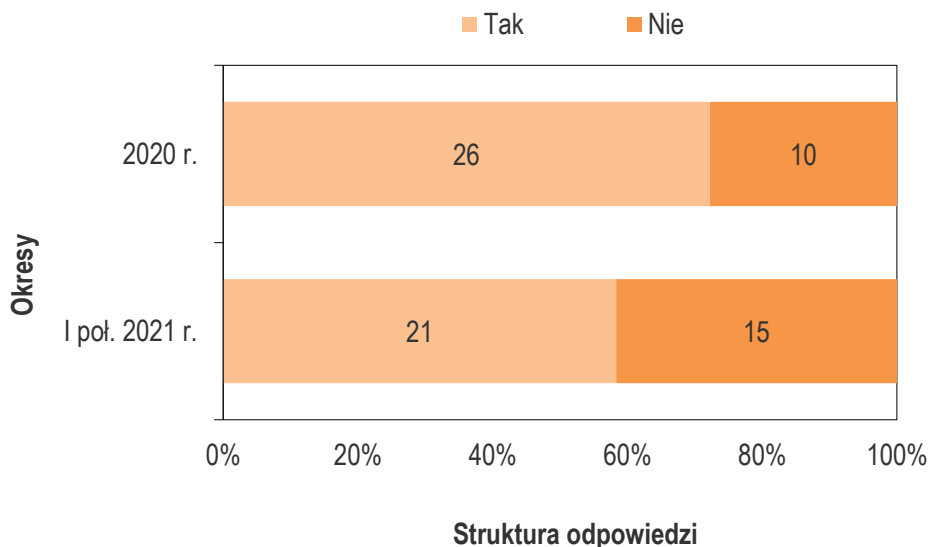
Mimo, iż piecza rodzinna jest preferowaną formą opieki nad dziećmi, które nie mogą przebywać w rodzinach biologicznych, a nie znalazły rodziców adopcyjnych, to czasami zachodzi konieczność przeniesienia danego dziecka do pieczy instytucjonalnej.

W I połowie 2021 roku w województwie śląskim sytuacja taka miała miejsce w 58% powiatów (w całym 2020 r. wystąpiła w 72% powiatów). Rodzaj powiatu nie miał znaczącego wpływu na sytuację w analizowanej dziedzinie. Do różnego rodzaju instytucji opieki całodobowej skierowano w tym czasie 43 dzieci w wieku do 18 r.ż. (w 2020 r. 84 dzieci).

Powodem przeniesienia były najczęściej trudności opiekuńczo-wychowawcze (21 osób). Do powtarzających się przyczyn należały także: stan zdrowia dziecka, zaburzenia zachowania oraz brak miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej – po 4 osoby. Jedno dziecko zostało skierowane do instytucjonalnej pieczy zastępczej z powodu niedostosowania społecznego. Na inne przyczyny wskazało 9 badanych powiatów.

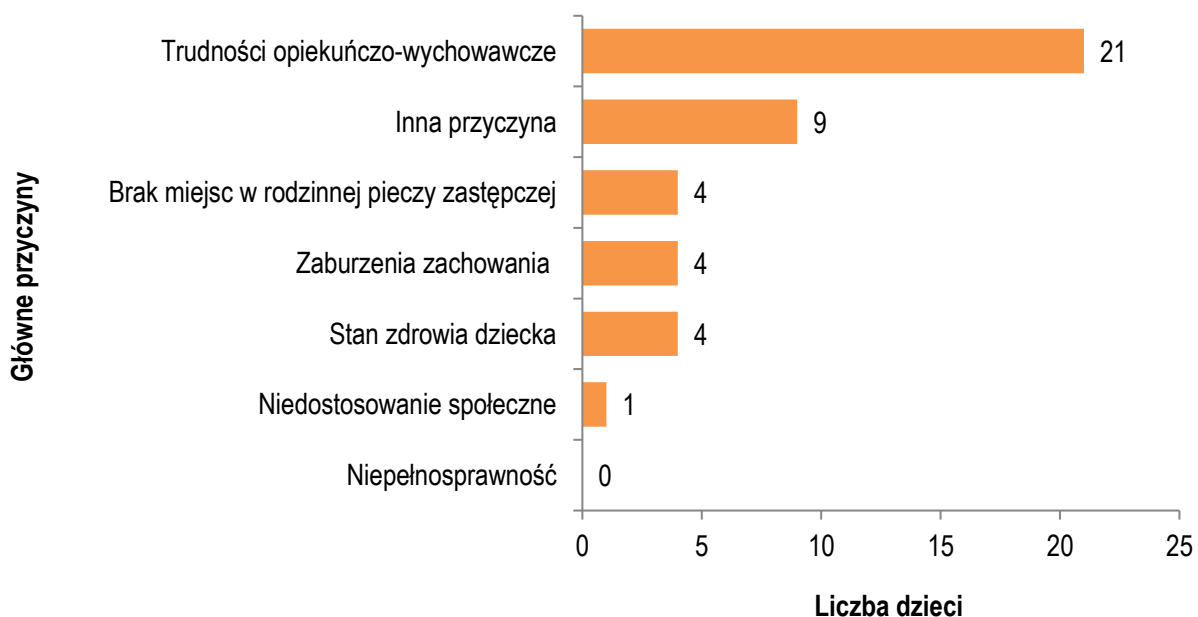
Zdecydowana większość dzieci przeniesionych do pieczy instytucjonalnej trafiła do placówek opiekuńczo-wychowawczych (33 osoby). Do regionalnych placówek opiekuńczo terapeutycznych trafiło czworo dzieci, natomiast do domów pomocy społecznej, zakładów opiekuńczo leczniczych dla dzieci i innych miejsc - pięcioro.

Wykres 62. Odpowiedzi na pytanie: „Czy w 2020 r. / I poł. 2021 r. któreś z dzieci przebywających w rodzinach zastępczych / RDD zostało skierowane do pieczy instytucjonalnej?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

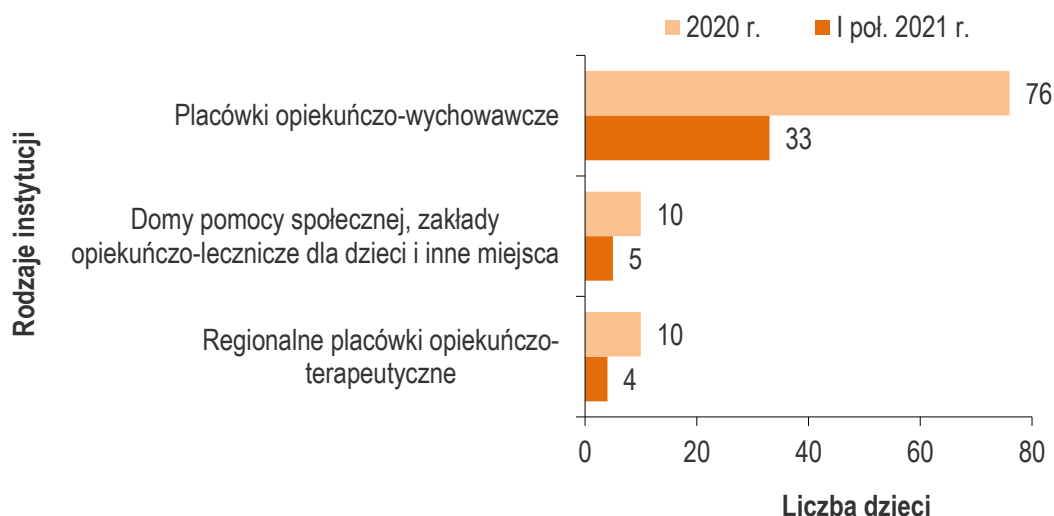
Wykres 63. Przyczyny skierowania dzieci z rodzin zastępczych / RDD do pieczy instytucjonalnej w I półroczu 2021 roku, n=43, N=21.

Uwaga: W przypadku zaistnienia wielu przyczyn należało podać tylko jedną główną, co oznacza, że dane dziecko mogło być liczone tylko raz.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 64. Liczba dzieci do 18 r.ż., które w 2020 r. oraz w I poł. 2021 r. opuściły rodzinną pieczę zastępczą wg rodzajów instytucji, do których zostały skierowane.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinną pieczę zastępczą w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.10. Usamodzielnienie wychowanków

Zgodnie z obowiązującymi przepisami objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletności⁴⁹. Wyjątkiem są osoby, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. Mogą one przebywać w dotychczasowej rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo placówce opiekuńczo-wychowawczej, za zgodą odpowiednio rodziny zastępczej, prowadzącego RDD albo dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. roku życia. Z wyjątku tego mogą skorzystać osoby, które: uczą się w szkole, na uczelni, u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego lub legitymują się orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności i jednocześnie uczą się w szkole, na uczelni, na kursach (jeśli ich ukończenie jest zgodne z indywidualnym programem usamodzielnienia), bądź też u pracodawcy w celu przygotowania zawodowego⁵⁰.

Sytuacja usamodzielnianych wychowanków

Jak wynika z badania „Rodzinną pieczę zastępczą w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.” w województwie śląskim w I półroczu 2021 r. było 185 wychowanków, którzy po ukończeniu 18 roku życia opuścili rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka. Zdecydowana większość z nich (137 osób) usamodzielniała się (mieszkała w odrębnym lokalu), ale dalej była objęta różnego rodzaju formami

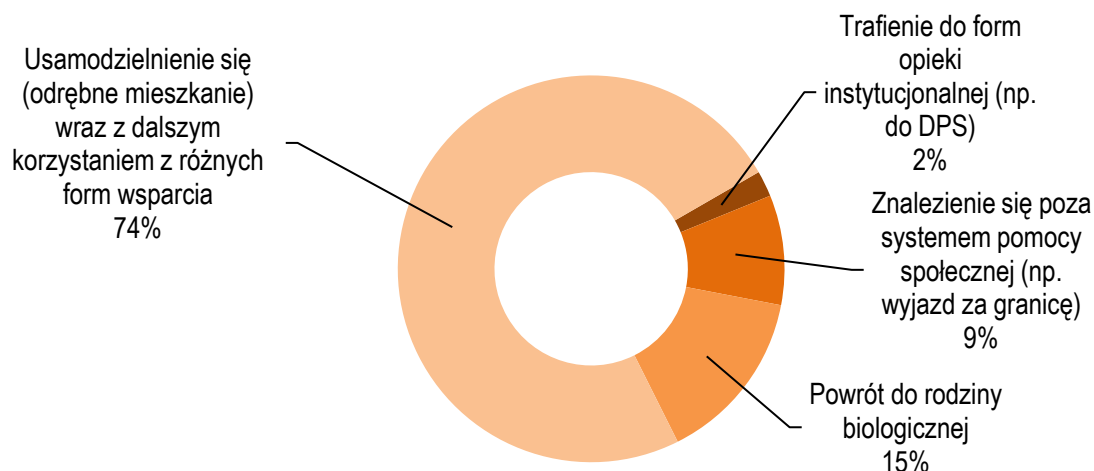
⁴⁹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 37, ust. 1.

⁵⁰ Ibidem, art. 37, ust. 2

wsparcia. Do rodziny biologicznej powróciło 27 osób. 17 usamodzielnionych wychowanków znalazło się poza systemem pomocy społecznej (np. wyjechało za granicę), natomiast 4 osoby trafiły do form opieki instytucjonalnej, np. do DPS.

Wykres 65. Sytuacja usamodzielnionych wychowanków po 18 r.ż. po opuszczeniu rodziny zastępczej / RDD w I półroczu 2021 roku, n=185, N=33.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Pomoc mieszkaniowa

Uzyskanie prawdziwej samodzielności wiąże się w dużej mierze z posiadaniem odpowiednich warunków mieszkaniowych. Polskie prawo zapewnia osobie opuszczającej (po osiągnięciu pełnoletności) rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną - w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu - pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych⁵¹.

Diagnostując ten aspekt samodzielności autorzy badania *RPZ-2021* pytali badane powiaty o możliwość otrzymania miejsca w mieszkaniu chronionym, mieszkania z zasobów miasta / gminy, czasu oczekiwania na tego rodzaju mieszkanie oraz posiadania specjalnej oferty miejsc pobytu dla dorosłych niepełnosprawnych wychowanków pieczy zastępczej.

W odpowiedzi na pytanie: „Czy wychowanek po 18 r.ż., który chce się usamodzielnić, może otrzymać ze strony powiatu / miasta / gminy miejsce w mieszkaniu chronionym?” twierdząco odpowiedziało 72% badanych powiatów. Odsetek ten był zdecydowanie większy w miastach na prawach powiatu (95%) niż w powiatach ziemskich (47%). Na pytanie dotyczące przyczyn braku możliwości otrzymania mieszkania

⁵¹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny..., op. cit., art. 140, ust. 1, pkt. 2, lit. a.

chronionego przez usamodzielniającego się wychowanka wszystkie 10 powiatów wskazało na brak tego rodzaju mieszkań.

Z kolei na pytanie: „Czy wychowanek, który chce się usamodzielnąć, może otrzymać mieszkanie z zasobów miasta / gminy?” otrzymano 94% odpowiedzi twierdzących. Również i w tym przypadku znacznie korzystniej wypadły miasta na prawach powiatu. Wszystkie one potwierdziły możliwość otrzymania przez wychowanków, którzy chcą się usamodzielnąć mieszkania z zasobów miasta / gminy. W przypadku powiatów ziemskich wskaźnik ten wyniósł 88%. Na pytanie dotyczące przyczyn braku możliwości otrzymania ww. mieszkania 2 powiaty wskazały na niewystarczającą liczbę lub brak tego rodzaju lokali.

Jaki jest średni czas oczekiwania na mieszkanie dla usamodzielnianego wychowanka z zasobów miasta / gminy? Niestety najkrótszy okres „do 1 roku” wskazało tylko 11% powiatów. Odpowiedzi „powyżej 1 roku do 2 lat” udzieliło 22% badanych JST. Powyżej 2 lat oczekują usamodzielniani wychowankowie z 31% powiatów. Średniego czasu oczekiwania nie potrafiło określić 36% ankietowanych JST. Generalnie można stwierdzić, że sytuacja w analizowanej dziedzinie korzystniej przedstawia się w miastach na prawach powiatu. To one częściej wskazywały dwa najkrótsze okresy oczekiwania. Odpowiedź „powyżej 2 lat” w obu rodzajach powiatów wskazywana była z podobną częstotliwością. W przypadku powiatów ziemskich zdecydowanie częściej niż w miastach na prawach powiatu wskazywano odpowiedź „trudno powiedzieć” – odpowiednio 59% i 16%.

Kolejna kwestia, o którą pytano badane powiaty dotyczyła posiadania przez nie specjalnej oferty miejsc pobytu dla dorosłych niepełnosprawnych wychowanków pieczy zastępczej. Jej posiadanie potwierdziło 56% ankietowanych JST, przy czym w przypadku miast na prawach powiatu było to 68%, natomiast w powiatach ziemskich 41%. Na czym polega ta oferta? Zdecydowanie najczęściej powiatów wskazywało na *umieszczenie w domu pomocy społecznej* (13 wsk.) oraz *zapewnienie mieszkania chronionego* (10 wsk.), do powtarzających się odpowiedzi należały: *zapewnienie usług w środowiskowym domu samopomocy* (5 wsk.), *zapewnienie możliwości korzystania z warsztatów terapii zajęciowej* (3 wsk.), *zapewnienie mieszkania treningowego* (3 wsk.), *zapewnienie usług ośrodka wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi* oraz *zapewnienie możliwości korzystania z dziennego domu pomocy* (po

Sytuacja w zakresie zapewnienia lokali mieszkalnych usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej korzystniej przedstawiała się w miastach na prawach powiatu niż w powiatach ziemskich.

2 wsk.). Po jednym wskazaniu otrzymały: *zapewnienie wsparcia asystenta osoby niepełnosprawnej*, *zatrudnienie w zakładzie aktywności zawodowej*, *pozostanie w rodzinie zastępczej* (najprawdopodobniej odpowiedź ta dotyczyła adopcji), *zapewnienie możliwości uczestnictwa w grupie wsparcia dla osób niepełnosprawnych* oraz *zapewnienie usług opiekuńczych*.

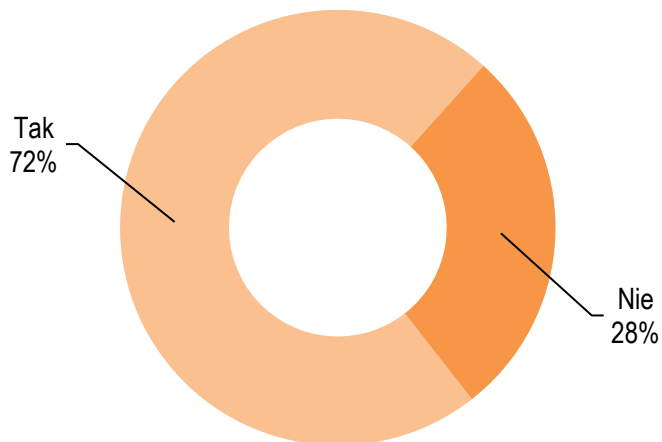
72% - odsetek powiatów, które potwierdziły, że wychowanek po 18 r.ż., chcący się usamodzielnąć, może otrzymać ze strony powiatu / miasta / gminy miejsce w mieszkaniu chronionym.

94% - odsetek powiatów, które potwierdziły, że wychowanek po 18 r.ż., chcący się usamodzielnąć, może otrzymać może otrzymać mieszkanie z zasobów miasta / gminy.

31% - odsetek powiatów, które wskazały, że średni czas oczekiwania na mieszkanie dla usamodzielnianego wychowanka z zasobów miasta / gminy przekracza 2 lata.

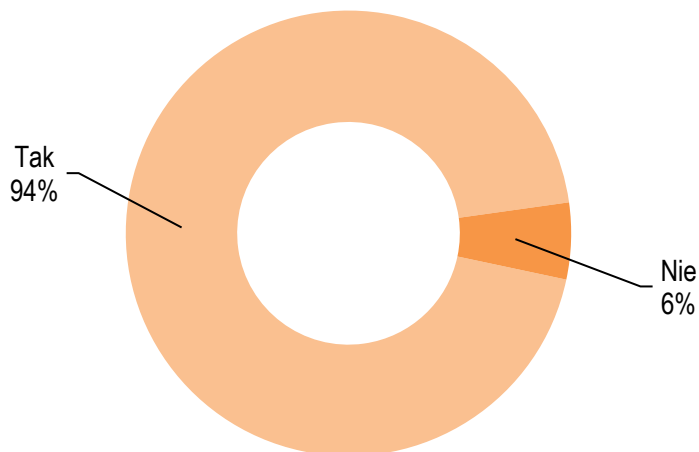
56% - odsetek powiatów, które zadeklarowały posiadania przez specjalnej oferty miejsc pobytu dla dorosłych niepełnosprawnych wychowanków pieczy zastępczej.

Wykres 66. Odpowiedzi na pytanie: „Czy wychowanek po 18 r.ż., który chce się usamodzielnąć, może otrzymać ze strony powiatu / miasta / gminy miejsce w mieszkaniu chronionym? ”, N=36.

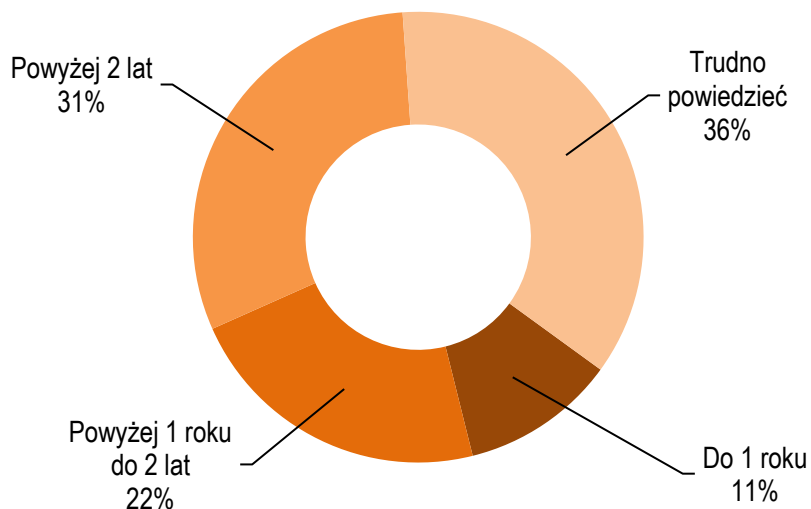
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 67. Odpowiedzi na pytanie: „Czy wychowanek, który chce się usamodzielnąć, może otrzymać mieszkanie z zasobów miasta / gminy?”, N=36.

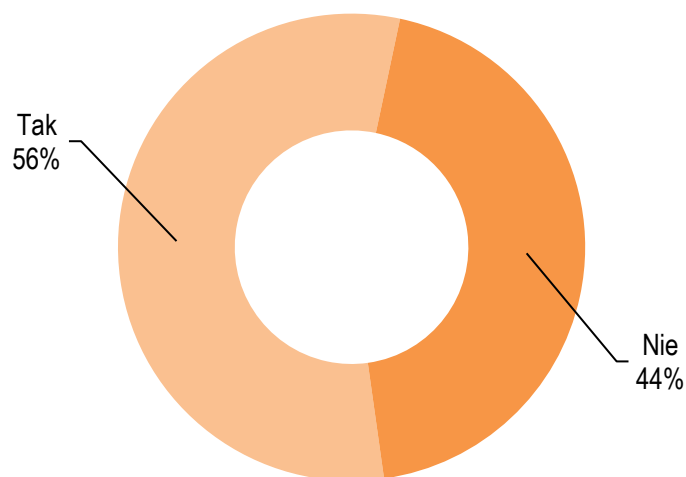
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 68. Odpowiedzi na pytanie: „Jaki jest średni czas oczekiwania na mieszkanie dla usamodzielnianego wychowanka z zasobów miasta / gminy?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 69. Odpowiedzi na pytanie: „Czy powiat posiada specjalną ofertę (miejsce pobytu) dla dorosłych niepełnosprawnych wychowanków pieczy zastępczej?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Monitorowanie sytuacji usamodzielnionych wychowanków

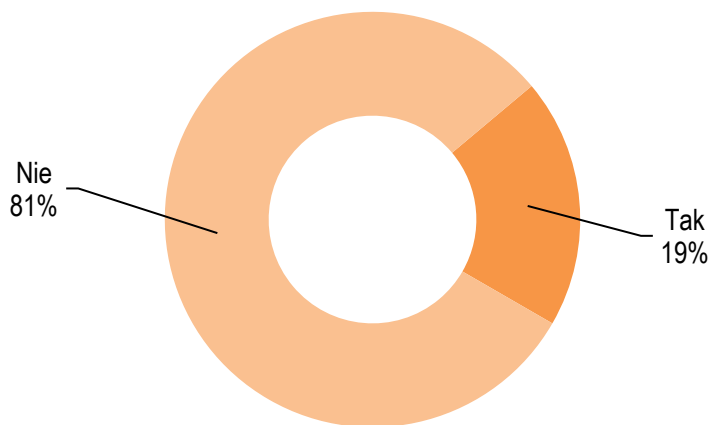
W wielu dziedzinach gospodarki i administracji dokonuje się monitoringu i ewaluacji prowadzonych działań. Ich celem jest m.in. podniesienie jakości i efektywności. Choć ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nie nakłada na powiaty obowiązku monitorowania sytuacji usamodzielnionych wychowanków, to wydaje się, że z punktu widzenia ewaluacji procesu usamodzielnienia jest to działanie ze wszech miar korzystne. Może się bowiem przyczynić do jego usprawnienia, w tym podniesienia efektywności.

Czy powiaty monitorują sytuację życiową byłych wychowanków po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez nich pieczy zastępczej? Na tak postawione pytanie twierdząco odpowiedziało tylko 19% badanych JST. Wśród nich zdecydowanie przeważały powiaty ziemskie (6 powiatów) w porównaniu z miastami na prawach powiatów (1 powiat).

19% - odsetek powiatów, które monitorują sytuację życiową byłych wychowanków po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez nich pieczy zastępczej.

Spośród metod używanych do monitorowania sytuacji życiowej byłych wychowanków najczęściej stosowano *kontakt telefoniczny* (4 wsk.) i *kontakt osobisty* (4 wsk.). Zdecydowanie rzadziej utrzymywano *kontakt mailowy* (1 wsk.).

Wykres 70. Odpowiedzi na pytanie: „Czy powiat monitoruje sytuację życiową byłego wychowanka po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez niego pieczy zastępczej?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.11. Oczekiwania powiatów wobec samorządu województwa

Zadania samorządu województwa dotyczące pieczy zastępczej określono w art. 183 i 184 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W art. 183 określono zadania własne samorządu województwa. Należą do nich:

- prowadzenie interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych i regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych;
- opracowywanie programów dotyczących wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, będących integralną częścią strategii rozwoju województwa;
- promowanie nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr jednostek organizacyjnych samorządu gminnego i powiatowego;
- sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego.

Z kolei w art. 184 określono zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. Do tego rodzaju zadań należy organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjnych oraz realizacja zadań wynikających z rządowego programu wsparcia rodzin z dziećmi.

Jakie są potrzeby i oczekiwania powiatów dotyczące zadań samorządu województwa w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej? Na tak postawione pytanie najwięcej powiatów wskazało odpowiedź *organizacja kampanii promujących rodzinną pieczę zastępczą* (35 wsk.). Powyżej 30 wskazań otrzymały również: *organizacja szkoleń dla kadr wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej* (32 wsk.) oraz *organizacja szkoleń dla rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka* (31 wsk.). Ponad 20 razy wskazywano na: *upowszechnianie dobrych praktyk* (27 wsk.), *zwiększenie liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych* (25 wsk.) oraz *organizację regionalnych konferencji, seminariów, forów, spotkań* (23 wsk.). 19 powiatów zaznaczyło odpowiedź *zwiększenie liczby miejsc w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych*.

Na inne potrzeby i oczekiwania wskazały 4 powiaty. Znalazły się wśród nich: *wzrost prestiżu i wynagrodzenia kadr wspierania rodziny, zwiększenie wysokości wynagrodzenia dla pracowników zajmujących się pieczą zastępczą, dodatki dla pracowników pracujących w terenie oraz zwiększenie subwencji finansowej dla pracowników pomocy społecznej oraz pomoc organizatorom pieczy zastępczej w akcjach promocyjnych w danym powiecie, pomoc finansowa*. Jak widać z powyższych odpowiedzi nie wszystkie potrzeby i oczekiwania kierowane pod adresem Samorządu Województwa Śląskiego mieszczą się w jego ustawowych kompetencjach.

Wśród potrzeb i oczekiwań dotyczących zadań samorządu województwa w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej często wskazywano zwiększenie liczby miejsc w RPO-T, nieco rzadziej w IOP. W odpowiedzi na pytanie: „Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zwiększania liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych dla dzieci, które z uwagi na stan zdrowia nie

mogą zostać umieszczone w rodzinach zastępczych lub w placówkach opiekuńczo-wychowawczych?” odpowiedzi twierdzącej (połączone odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”) udzieliło 75% ankietowanych jednostek. Przeciwnego zdania (połączone odpowiedzi „zdecydowanie nie” oraz „raczej nie”) było 11% z nich. Brak opinii w tej kwestii dotyczył 14% powiatów.

75% - odsetek powiatów zgłaszających potrzebę zwiększenia liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych.

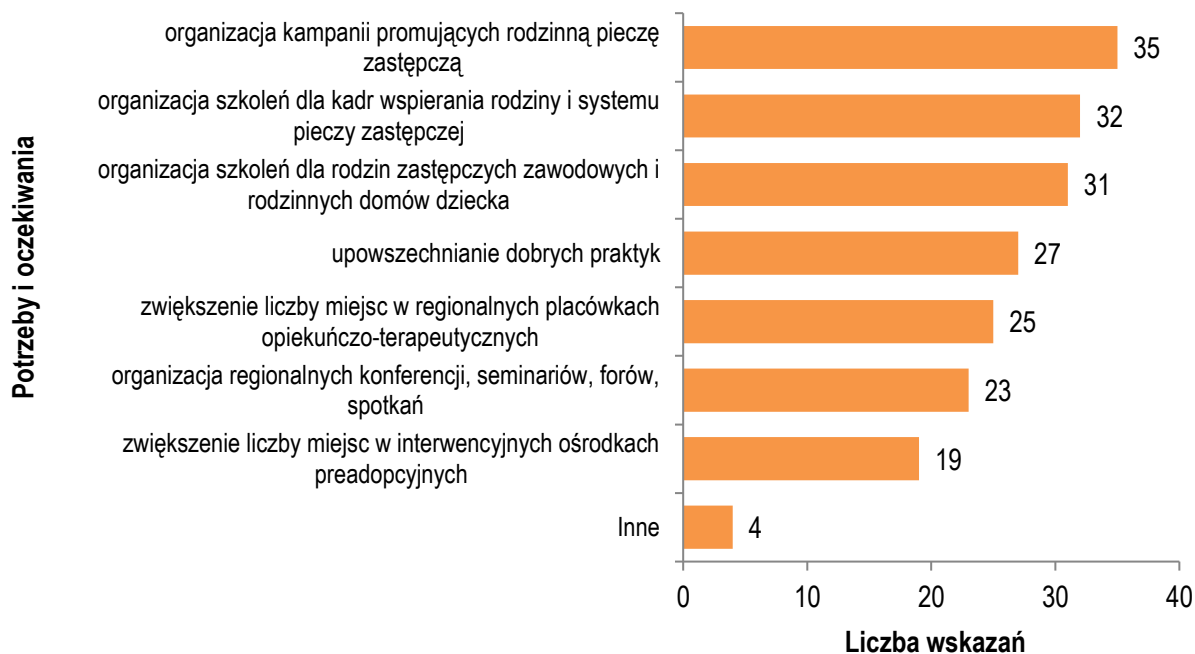
64% - odsetek powiatów zgłaszających potrzebę zwiększenia liczby miejsc w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych.

Z kolei potrzebę zwiększenia liczby miejsc w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych dla dzieci do 1 r.ż., które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej wyraziło 64% pytanym powiatów (połączone odpowiedzi „zdecydowanie tak” i „raczej tak”). Na brak takiej potrzeby wskazało 14% z nich. Odpowiedź „trudno powiedzieć” wybrało 22% powiatów.

Wśród odpowiedzi na pytanie: „Jakimi tematami szkoleń jesteście Państwo zainteresowani jako kadra systemu pieczy zastępczej?” najczęściej odpowiadano: *Przemoc, w tym cyberprzemoc i przemoc seksualna [syndromy rozpoznawania, procedury działania]* (11 wsk.), *Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu pracowników WRiSPZ oraz Praca z dzieckiem po traumie, traumy dziecięce, psychodrama traumy* (po 8 wsk.), *Aspekty prawne WRiSPZ - interpretacje, spory kompetencyjne, itp.* oraz *Zaburzenia u dzieci i młodzieży* (po 7 wsk.), *Zagadnienia związane z diagnozą i terapią uzależnień, Rozwiązywanie konfliktów w rodzinie zastępczej – mediacje oraz wykorzystanie dialogu motywującego* (po 5 wsk.).

W przypadku analogicznego pytania dot. rodzin zastępczych do najczęstszych odpowiedzi należały: *Doskonalenie umiejętności wychowawczych w stosunku do wychowanków w różnym wieku, Doskonalenie metod pracy z dziećmi z trudnościami wychowawczymi, Radzenie sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym oraz Zaburzenia u dzieci i młodzieży, w tym zaburzenia więzi i posttraumatyczne* (po 11 wsk.), *Praca z dzieckiem z FAS / FASD / autystycznym / z niepełnosprawnościami* oraz *Praca z dziećmi doświadczającymi przemocy w tym cyberprzemocy i molestowania seksualnego* (po 10 wsk.). Pełną listę tematów szkoleń dla kadry systemu pieczy zastępczej oraz rodzin zastępczych znaleźć można w aneksie.

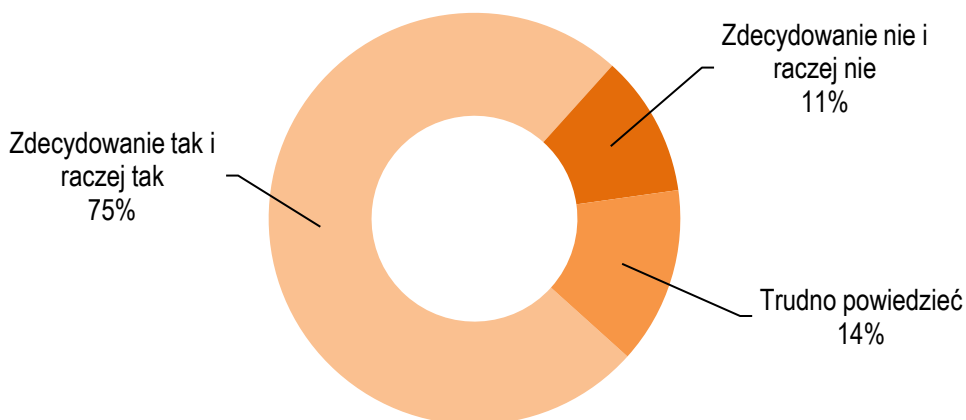
Wykres 71. Odpowiedzi na pytanie: „Jakie są Państwa potrzeby i oczekiwania dotyczące zadań samorządu województwa w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej?“, N=36.

* Można było zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

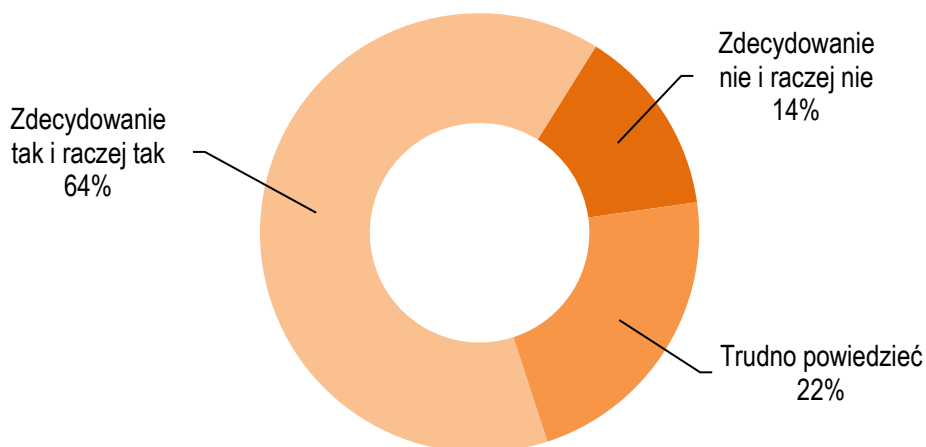
Wykres 72. Odpowiedzi na pytanie: „Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zwiększania liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych dla dzieci, które z uwagi na stan zdrowia nie mogą zostać umieszczone w rodzinach zastępczych lub w placówkach opiekuńczo-wychowawczych?“, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 73. Odpowiedzi na pytanie: „Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zwiększania liczby miejsc w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych dla dzieci do 1 r.ż., które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.12. Perspektywy procesu deinstytucjonalizacji

Na terenie województwa śląskiego wiele dzieci przebywa w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Instytucje te powstały, aby zapewnić dzieciom opiekę, wyżywienie i schronienie, jednak wskutek pewnego rodzaju oddzielenia od społeczności i rodzin zdolność oraz stopień przygotowania ich wychowanków do pełnego uczestnictwa w życiu swojej społeczności i całego społeczeństwa jest mniejszy niż np. w przypadku rodzinnej pieczy zastępczej. W tej sytuacji szczególnego znaczenia nabiera podjęcie działań na rzecz wdrożenia procesu przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności zwanego deinstytucjonalizacją (w skrócie DI)⁵².

Deinstytucjonalizację, w odniesieniu do opieki nad dziećmi, można zdefiniować jako „całość procesu planowania transformacji i zmniejszania rozmiaru zakładów stacjonarnych lub ich likwidacji przy jednoczesnym zapewnieniu innego rodzaju różnorodnych usług opieki nad dziećmi bazujących na standardach wynikających z praw człowieka i zorientowanych na rezultaty⁵³.

⁵² Na podstawie opracowania: *Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności*, s. 4, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/17881/12.pdf> [dostęp: 2.02.2022 r.].

⁵³ UNICEF, *At Home or in a Home?: Formal Care and Adoption of Children in Eastern Europe and Central Asia* [„W domu czy w domu dziecka – formalna opieka nad dziećmi oraz adopcja w Europie Wschodniej i Azji Środkowej”], 2010, s. 52, za: Europejska Grupa Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki świadczonej na poziomie Lokalnych Społeczności, *Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności*, s. 28, <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/17881/12.pdf> [dostęp: 16.12.2021 r.].

Jak na proces deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej zapatrują się powiaty? Żeby zbadać tę kwestię badanym podmiotom zadano dwa pytania otwarte: „Jak Państwo oceniają przyszłość procesu deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej w regionie i kraju?” oraz „Jakie Państwa zdaniem musiały zostać spełnione warunki, aby więcej dzieci trafiło do rodzinnej pieczy zastępczej, a mniej do pieczy instytucjonalnej?”.

Uzyskane wyniki wskazują, że badane powiaty z reguły sceptycznie odnosiły się do szans powodzenia procesu deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej. Wskazywano na następujące przyczyny:

- *brak jest miejsc w rodzinach zastępczych, a zlikwidowanie placówek nie sprawi, iż więcej rodzin zastępczych będzie chciało przyjąć dzieci;*
- *brak jest wystarczającej liczby kandydatów na rodziny zastępcze;*
- *rodziny zastępcze niechętnie przyjmują dzieci starsze, sprawiające trudności wychowawcze, uzależnione, z niepełnosprawnością;*
- *wiele rodzin nie posiada odpowiednich kwalifikacji do opieki nad dziećmi chorymi lub sprawiającymi bardzo duże problemy wychowawcze;*
- *osoby sprawujące pieczę nad dzieckiem ponoszą zbyt dużą odpowiedzialność osobistą;*
- *osoby sprawujące pieczę nie mają możliwości uzyskania wsparcia w sytuacjach kryzysowych;*
- *przeciągające się procedury sądowe powodują, że dzieci zbyt długo przebywają w rodzinnej pieczy zastępczej (uniemożliwiając tym samym przyjęcie nowych dzieci);*
- *niewystarczający jest dostęp do szkoleń dla organizatora RPZ oraz rodzin zawodowych;*
- *niewystarczający jest dostęp do specjalistów (dla dzieci);*
- *czasami konieczne jest umieszczanie w pieczy zastępczej licznego rodzeństwa;*
- *niektóre dzieci, które miały negatywne doświadczenia z pieczą rodzinną wolą trafić do placówki.*

Badane powiaty z reguły sceptycznie odnosiły się do szans powodzenia procesu deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej.

Interpretując powyższe wyniki warto mieć na uwadze, że nie pochodzą one z instytucji, które mogą mieć interes w podtrzymaniu dotychczasowego stanu rzeczy, lecz od podmiotów sprawujących nadzór zarówno nad podmiotami rodzinnej, jak i instytucjonalnej pieczy zastępczej i przez to posiadających szeroki ogląd sytuacji.

Czy można jednak coś zrobić, żeby poprawić istniejącą sytuację? Zdaniem badanych tak. Na pytanie „Jakie Państwa zdaniem musiałyby zostać spełnione warunki, aby więcej dzieci trafiło do rodzinnej pieczy zastępczej, a mniej do pieczy instytucjonalnej?” najczęściej wskazywano na:

- *zwiększenie wynagrodzeń dla rodzin zastępczych (9 wsk.);*
- *stałą promocję rodzicielstwa zastępczego na poziomie ogólnokrajowym (8 wsk.);*
- *zwiększenie liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej (7 wsk.).*

Wśród częstych odpowiedzi znalazły się:

- *zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych dla rodzin zastępczych (6 wsk.);*
- *umożliwienie dostępu do szybkiej, systematycznej i długotrwałej pomocy specjalistycznej, w tym lekarskiej (5 wsk.);*
- *zwiększenie liczby kandydatów na rodziny zastępcze (4 wsk.);*

- zwiększenie możliwości szkoleń rodziców zastępczych (3 wsk.);
- Zatrudnienie rodzin zastępczych zawodowych na umowę o pracę (3 wsk.).

Do powtarzających się odpowiedzi należały także:

- wprowadzenie obowiązku regulowania przez sąd sytuacji prawnej dziecka w przypadku rodziców skazanych za przemoc wobec dziecka lub zabójstwo innego dziecka (2 wsk.);
- zapewnianie szeroko pojętego wsparcia zarówno dla dzieci, jak i dla dorosłych, umożliwienie w większym stopniu możliwości korzystania z pomocy specjalistów (2 wsk.).

Oprócz powyższych propozycji znalazły się także pojedyncze głosy w wielu wypadkach dotyczące bardzo ciekawych pomysłów. Wśród nich warto wymienić:

- zwalnianie miejsc w dotychczasowych rodzinach zastępczych poprzez szybkie regulowanie sytuacji prawnej dziecka;
- uruchomienie specjalistycznych szkoleń dla kandydatów, którzy zdecydują się przyjmować dzieci pow. 10 r.ż.;
- stworzenie systemu szerokiego wsparcia środowiskowego dla rodzin, które zdecydują się przyjmować dzieci pow. 10 r.ż., zarówno w obszarze osobistej opieki, ale też w innych, jak edukacja, zdrowie, sport i kultura;
- stworzenie szerokiego wsparcia dla pracowników ORPZ-tów celem utrzymania stabilnej sytuacji kadrowej i zapobieżeniu dużej rotacji pracowników;
- zwiększenie liczby przeszkolonych rodzin zastępczych, w tym rodzin specjalistycznych;
- zobligowanie sądów oraz organizatorów pieczy zastępczej do ustalenia, czy w bliższej lub dalszej rodzinie rzeczywiście nie ma osób, mogących zapewnić dziecku opiekę w zastępstwie za rodziców;
- szkolenie przyszłych kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe;
- współdziałanie instytucji z różnych obszarów i ich przedstawicieli w odniesieniu do problematyki pieczy zastępczej;
- rozpowszechnienie informacji dot. szkoleń na kandydatów na rodziców adopcyjnych;
- ochrona przed zagrożeniami wynikającymi z pełnionej opieki nad dzieckiem (np. ubezpieczenie rodzin);
- umożliwienie łatwego skorzystania z rodziny pomocowej;
- zwiększenie wynagrodzeń pracowników ORPZ;
- zwiększenie możliwości szkoleń pracowników ORPZ;
- możliwość odbycia szkolenia na terenie powiatu, na którym funkcjonuje rodzina.

Tabela 1. Odpowiedzi na pytanie: „Jak Państwo oceniają przyszłość procesu deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej w regionie i kraju?”.

Lp	Wypowiedzi
1	Z uwagi na brak kandydatów na rodziny zastępcze (zwłaszcza kandydatów gotowych przyjąć dzieci starszych, niedostosowanych społecznie, z niepełnosprawnością) adekwatnie do ilości umieszczanych dzieci w pieczy zastępczej, nie jest i nie będzie możliwa deinstytucjonalizacja systemu pieczy zastępczej.
2	Bez odpowiedniej liczby kandydatów na rodziny zastępcze / rodzinne domy dziecka deinstytucjonalizacja nie dojdzie do skutku, niezależnie od ustawowego ograniczenia wieku dzieci, które mogą być przyjęte do instytucjonalnych form pieczy zastępczej (w przypadku braku miejsc w rodzinach zastępczych w sytuacji potrzeby nagłego zapewnienia opieki - dzieci będą nadal umieszczane w placówkach).
3	Proces deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej w Polsce oceniamy negatywnie. Idea sama w sobie jest czymś bardzo dobrym, natomiast odnosimy wrażenie, że w naszym kraju nie zostało to przygotowane w sposób spokojny, rozłożony w czasie i przemyślany pod każdym kątem skutków jakie wygeneruje. Obecnie obserwujemy likwidację dużych placówek na rzecz małych, jednakże praktyka pokazuje, że nie wszyscy kandydaci radzą sobie z dziećmi po placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Nie wszystkie bowiem dzieci kwalifikują się do rodzinnej pieczy zastępczej.
4	Nie jest możliwe całkowite zdeinstytucjonalizowanie pieczy zastępczej ze względu na indywidualne przypadki dzieci, które nie są w stanie zafunkcjonować w rodzinie zastępczej mimo pracy wychowawczej. W przypadku naszego powiatu dzieci trafiają w pierwszej kolejności do rodziny zastępczej, chyba, że ich indywidualna sytuacja wskazuje na umieszczenie w placówce.
5	Rodziny zastępcze nie wyrażają zgody na przyjmowanie starszych dzieci z problemami, sprawiających trudności wychowawcze.
6	Proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej jest trudny do zrealizowania z uwagi na brak kandydatów na rodziców zastępczych, coraz większą dysfunkcjonalność społeczeństwa.
7	Deinstytucjonalizacja nie jest możliwa z uwagi na zbyt małą liczbę kandydatów na rodziców zastępczych, niechęć do przyjmowania dzieci głęboko poranionych, doświadczonych oraz brak wiedzy, jak sobie w takich przypadkach radzić.
8	Zbyt duża liczba deficytów i problemów dzieci powoduje brak kandydatów mogących odpowiednio sprawować opiekę nad dziećmi, co nie sprzyja deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej.
9	Rozwój rodzinnej pieczy zastępczej obecnie przeżywa regres związany z obawami o niejasne przepisy, zbyt dużą odpowiedzialność osobistą osób sprawujących pieczę nad dzieckiem i brak możliwości uzyskania wsparcia w sytuacjach kryzysowych.
10	Likwidacja pieczy instytucjonalnej wydaje się być niemożliwa - wiele rodzin nie posiada odpowiednich kwalifikacji do opieki nad dziećmi chorymi lub sprawiającymi bardzo duże problemy wychowawcze. Rodziny zastępcze nie wykazują chęci przyjęcia wychowanków powyżej 10 r.ż. Z wieloletniej obserwacji wnioskuje się, że stale brakuje miejsc w instytucjonalnej formie pieczy zastępczej. Zlikwidowanie placówek nie sprawi, iż więcej rodzin zastępczych będzie chciało przyjąć dane dzieci.
11	Obserwuje się wzrost liczby dzieci oczekujących na umieszczenie w rodzinnej pieczy zastępczej przy niskim zainteresowaniu chętnych na tworzenie rodzin zastępczych
12	(...) System pęka w szwach, a pracownicy robią co mogą, żeby zapewnić bezpieczeństwo dzieciom. Sądy dają kolejne szanse rodzicom biologicznym, a dzieci pozostają w pieczy zastępczej w oczekiwaniu na efekty tej zmiany czasem kilka lat (...). Bez większych środków finansowych na wynagrodzenia i szkolenia organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, rodzin zawodowych, bez ułatwienia dostępu do specjalistów (dla dzieci) proces deinstytucjonalizacji może się nie udać.
13	Proces deinstytucjonalizacji nie jest możliwy na chwilę obecną ze względu na coraz większą liczbę dzieci, które muszą być zabezpieczone w pieczy zastępczej, szczególnie, że w ostatnim czasie istnieje konieczność umieszczania w pieczy dzieci z rodzin wielodzietnych, powyżej 3 rodzeństwa (5, 6 lub nawet 8 rodzeństwa).
14	Mając na uwadze aktualną sytuację nie jest wskazane zakazanie tworzenia nowych placówek, raczej udzielenie wsparcia do przekształcania już istniejących i nowo tworzonych, tak aby spełniały ustawowe standardy.
15	Jeśli będą kandydaci na rodziny zastępcze, wówczas nie trzeba będzie umieszczać dzieci w placówkach. Proces deinstytucjonalizacji = proces rozwoju rodzinnej opieki zastępczej.
16	Pełna deinstytucjonalizacja systemu pieczy zastępczej naszym zdaniem chyba nigdy nie będzie możliwa. Zawsze znajdą się bowiem dzieci, które ze względu na wiek, zaburzenia nie znajdą rodziny zastępczej. Często starsze dzieci nie mają nawet gotowości pójścia do rodziny zastępczej, wolą trafić do placówki, zwłaszcza jeśli byli już w rodzinie zastępczej i coś się nie udało, nie mają już zaufania do rodzin zastępczych.
17	Nie jest realne całkowite wygaszenie instytucjonalnych form pomocy dla dzieci na rzecz form rodzinnych. Głównym powodem jest brak osób zainteresowanych pełnieniem tak trudnej funkcji, szczególnie w odniesieniu do dzieci sprawiających bardzo duże problemy wychowawcze (zdarza się, że z uzależnieniem) oraz dzieci z niepełnosprawnościami, w tym umysłowymi. Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej deklarują chęć opieki nad dziećmi do 10 roku życia.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

4.13. Propozycje zmian w obszarze rodzinnej pieczy zastępczej

Jak wynika z wcześniejszych rozdziałów tego opracowania system rodzinnej pieczy zastępczej w województwie śląskim zmagają się z wieloma wyzwaniami. W celu zebrania wszystkich tych kwestii w jednym miejscu ankietowane jednostki proszono o wymienienie największych problemów utrudniających realizację zadań z obszaru WRiSPZ oraz zaproponowanie zmian prawno-organizacyjnych, które mogłyby przyczynić się do ich rozwiązania.

Wśród odpowiedzi na pytanie: „Jakie problemy związane z realizacją zadań wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w największym stopniu dotyczą Państwa powiatu?” najczęściej wymieniano:

- *zbyt małą liczbę kandydatów na rodziny zastępcze (32 wsk.);*
- *przewlekłość postępowań sądowych (29 wsk.);*
- *niedostateczną liczbę pogotowi rodzinnych (25 wsk.).*

Do częstych odpowiedzi na wyżej wymienione pytanie należały również:

- *niedostateczna liczba rodzin zawodowych specjalistycznych (17 wsk.);*
- *braki kadrowe [koordynatorzy, specjaliści] (15 wsk.);*
- *małe szanse na reintegrację rodziny biologicznej (15 wsk.);*
- *przepełnienie rodzin zastępczych (12 wsk.);*
- *słaby dostęp do służby zdrowia, w tym do lekarzy specjalistów (10 wsk.).*

Wśród rzadziej wskazywanych odpowiedzi znalazły się:

- *długi okres oczekiwania na mieszkanie z zasobów komunalnych (8 wsk.);*
- *zbyt niska wysokość wynagrodzenia dla rodzica zastępczego (4 wsk.);*
- *niedostateczna liczba miejsc w mieszkaniach chronionych (3 wsk.);*
- *zbyt niska wysokość świadczeń przyznawanych na dziecko (3 wsk.);*
- *niedostateczna liczba kandydatów na rodziców adopcyjnych (1 wsk.).*

Wśród najczęściej wymienianych zmian prawno-organizacyjnych, których potrzebuje system wspierania rodziny i pieczy zastępczej w kraju najczęściej wymieniano:

- *zmiany organizacyjne w sądach rodzinnych mające na celu przyspieszenie działań względem dzieci (10 wsk.);*
- *podniesienie wysokości świadczeń / wynagrodzeń oraz polepszenie dostępu do lekarzy specjalistów [np. dostęp poza kolejnością] (po 4 wsk.).*

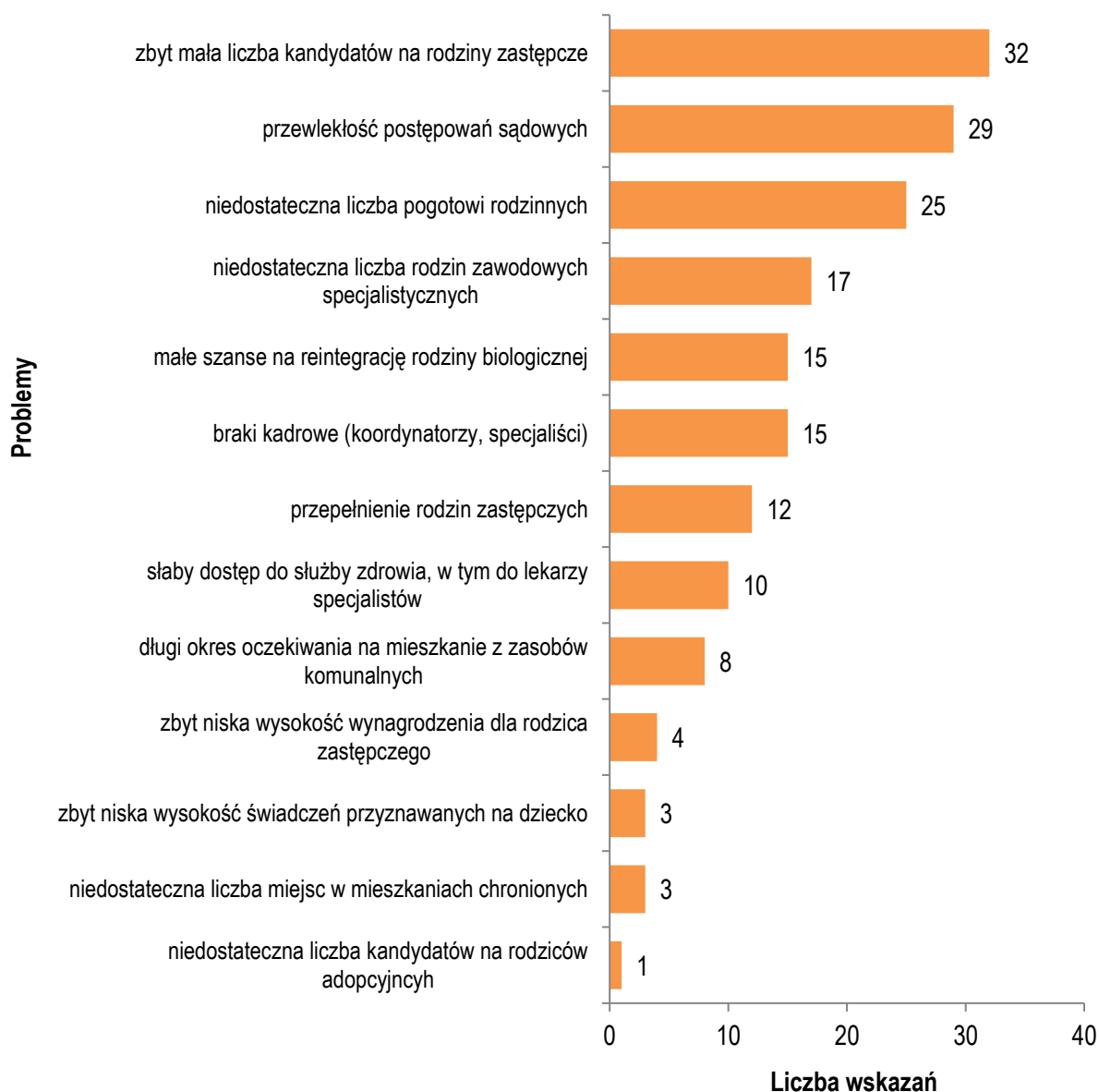
Po 2 skazania otrzymały następujące propozycje:

- *dodatkowe przywileje dla asystentów rodzin i koordynatorów RPZ (np. dodatek terenowy, urlop zdrowotny);*
- *powołanie instytucji przedstawiciela dziecka umieszczonego w pieczy (np. adwokata, prawnika) i wprowadzenie obowiązku jego uczestniczenia we wszystkich rozprawach (do czasu uregulowania sytuacji prawnej i wyznaczenia opiekuna prawnego);*
- *zapewnienie mieszkań / domów do prowadzenia rodziny zastępczej zawodowej / RDD;*

- zwiększenie liczby rodzin zastępczych, z którymi współpracuje koordynator rodzinnej pieczy zastępczej z 15 na 20.

Pełną listę propozycji zmian prawno-organizacyjnych, których zdaniem badanych potrzebuje system wspierania rodziny i pieczy zastępczej w kraju znaleźć można w aneksie.

Wykres 74. Odpowiedzi na pytanie: „Jakie problemy związane z realizacją zadań wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w największym stopniu dotyczą Państwa powiatu?“, N=36.

* Respondenci mieli możliwość wskazania maksymalnie 5 odpowiedzi.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

5. Podsumowanie

Informacja nt. badania

Niniejsze opracowanie prezentuje wyniki badania „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 roku” (RPZ-2021). Jego przeprowadzenie jest związane z realizacją treści art. 183 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej dot. promowania nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Materiał został przygotowany w oparciu o trzy źródła informacji: ankietę internetową skierowaną do organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej w powiatach, informacje zawarte w sprawozdaniach *WRiSPZ-P* z lat 2012-2020 oraz dane demograficzne dostępne w *Banku Danych Lokalnych* prowadzonym przez GUS.

Badanie *RPZ-2021* zostało przeprowadzone wśród organizatorów RPZ w powiatach województwa śląskiego. W ramach badania zastosowano dwie techniki badawcze: telefoniczny wywiad pogłębiony oraz ankietę internetową. Celem pierwszej była weryfikacja poprawności pytań i kafeterii odpowiedzi zawartych w głównym narzędziu badawczym, którym była ankieta. W wywiadach wzięło udział 4 przedstawiciele powiatów. Ankieta została przeprowadzona przy wykorzystaniu systemu *LimeSurvey*. Zbieranie danych trwało od 8 do 30 września 2021 r. Uzyskano odpowiedzi od wszystkich 36 adresatów.

Informacje nt. systemu pieczy zastępczej

Rodzina, która przeżywa trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych może otrzymać wsparcie jednostek samorządu terytorialnego oraz organów administracji rządowej. Obowiązek ten realizowany jest we współpracy z innymi podmiotami - zarówno publicznymi, jak i niepublicznymi - w szczególności w ramach systemu pieczy zastępczej. Pieczę zastępczą organizuje powiat, przy czym jest ona sprawowana w formie rodzinnej oraz instytucjonalnej. W skład rodzinnej pieczy zastępczej wchodzi rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, które zapewniają dzieciom całodobową opiekę i wychowanie. Ważną rolę w systemie pieczy zastępczej pełni organizator rodzinnej pieczy zastępczej oraz podlegli mu koordynatorzy.

Podmioty rodzinnej pieczy zastępczej

Rodzinę zastępczą lub RDD tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim. Rodziny zastępcze dzielą się na spokrewnione, niezawodowe oraz zawodowe, w tym pełniące funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowe specjalistyczne. Rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne charakteryzują się tym, że umieszcza się w nich dzieci wymagające szczególnego rodzaju opieki i wychowania, np. z niepełnosprawnościami oraz małoletnie matki z dziećmi. Z kolei RDD to forma pieczy zastępczej, w której w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej.

Na koniec I poł. 2021 r. w województwie śląskim funkcjonowały 4 962 podmioty RPZ. Przeciętnie na 10 tys. mieszkańców przypadało 11,0 tego rodzaju podmiotów (w miastach na prawach powiatu – 12,5,

w powiatach ziemskich – 9,2). Wśród ogółu podmiotów RPZ zdecydowanie największą frakcję stanowiły rodziny spokrewnione (63,2%). Kolejną znaczącą kategorią były rodziny niezawodowe (29,3%). Pozostałe rodzaje podmiotów cechowały się znacznie mniejszymi udziałami: rodziny zawodowe podstawowe - 4,1%, RDD - 2,0%, rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego - 1,1%, rodziny zawodowe specjalistyczne – 0,3%.

W rodzinie zastępczej zawodowej lub rodzinie zastępczej niezawodowej, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 3, a w RDD nie więcej niż 8, dzieci lub osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. W razie konieczności umieszczenia rodzeństwa, po spełnieniu określonych warunków, dopuszczalne jest umieszczenie w tym samym czasie większej liczby dzieci. Przekroczenie zalecanej ustawą maksymalnej liczby dzieci zanotowano w przypadku 4% podmiotów. Największym odsetkiem podmiotów, które przekroczyły ww. zalecenia charakteryzowały się rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego (80%) oraz rodziny zawodowe podstawowe (57%), w mniejszym stopniu RDD (24%). W rodzinach niezawodowych sytuacja taka występowała bardzo rzadko (2%), a wśród rodzin zawodowych specjalistycznych w ogóle. Pomimo istnienia ww. zapisów ustawowych rozdzielanie rodzeństw z powodu braku miejsc zdarzało się w 64% powiatów. Zdecydowanie najczęstszym tego powodem był *brak miejsc w jednej rodzinie / RDD dla licznych rodzeństw*.

W rodzinie zastępczej zawodowej, która pełni funkcję pogotowia rodzinnego umieszcza się dziecko do czasu unormowania jego sytuacji, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy. W przypadkach szczególnie uzasadnionych czas ten może być przedłużony, za zgodą organizatora RPZ, do 8 m-cy bądź do zakończenia postępowania sądowego mającego na celu uregulowanie jego sytuacji prawnej. Na 56 rodzin zastępczych zawodowych, które w województwie śląskim w I połowie 2021 r. pełniły funkcję pogotowia rodzinnego taka sytuacja zdarzyła się w 50, tj. w 89% przypadków. Liczba dzieci przebywających w nich powyżej 8 m-cy wyniosła 121. Wskaźnik liczby dzieci w pogotowiach rodzinnych przebywających powyżej 8 m-cy w przeliczeniu na 100 dzieci w pogotowiach rodzinnych wyniósł w całym województwie śląskim 44 (w miastach na prawach powiatu 45, w powiatach ziemskich 42).

Do stosunkowo częstych sytuacji występujących w rodzinach zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego należy także przebywanie dzieci po zakończeniu postępowania sądowego. W I półroczu 2021 r. takie sytuacje miały miejsce w 46% badanych pogotowia rodzinnych (w miastach na prawach powiatu w 55%, w powiatach ziemskich w 29%). Po zakończeniu postępowania sądowego w pogotowiach rodzinnych przebywało 47 dzieci. Na każde 100 dzieci w tego rodzaju podmiotach odnotowano 17 przebywających po zakończeniu postępowania sądowego (w miastach na prawach powiatu 22, w powiatach ziemskich 8). Wśród przyczyn powodujących przedłużenie pobytu dziecka zdecydowanie najczęściej wymieniano *przewlekłość postępowań sądowych*.

Czasami do pieczy zastępczej trafiają małoletnie matki z dziećmi. Prawo przewiduje, że tego rodzaju wychowanków umieszcza się w rodzinach zastępczych zawodowych specjalistycznych. Na pytanie o występowanie na terenie powiatu rodzin zastępczych, w których można umieścić małoletnie matki z dziećmi przecząco odpowiedziało 58% badanych powiatów (w miastach na prawach powiatu 53%, w powiatach ziemskich 65%). Na pytanie o przyczyny takiego stanu rzeczy zdecydowanie najczęściej wskazywano *brak chęci / zgody do pełnienia takiej funkcji*. Odpowiedzi „Tak, ale za zgodą rodziny zastępczej” udzieliło 42% badanych powiatów, natomiast możliwości bezwarunkowego przyjęcia nie wskazała żadna badana JST.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przewiduje możliwość przyjmowania do rodzinnej pieczy zastępczej dzieci z innych powiatów. W województwie śląskim korzystano z tej możliwości. Na pytanie: „Czy w rodzinach zastępczych zawodowych działających na terenie Państwa powiatu są umieszczone dzieci pochodzące z innych powiatów?” twierdząco odpowiedziało 56% badanych JST (w miastach na prawach powiatu 42%, w powiatach ziemskich 71%). Nieco inaczej wyglądała aktualna sytuacja. W odpowiedzi na pytanie: „Czy w przypadku wolnych miejsc w rodzinach zastępczych / RDD w powiecie deklarujecie Państwo chęć przyjmowania dzieci pochodzących z innych powiatów naszego województwa?” 75% powiatów wskazało, że z powodu braku wolnych miejsc nie mogą odpowiedzieć na to pytanie (w miastach na prawach powiatu 79%, w powiatach ziemskich 71%). Spośród 9 powiatów, które deklarowały posiadanie wolnych miejsc 5 wyrażało gotowość przyjęcia dzieci pochodzących z innych powiatów, a 4 takiej gotowości nie wyraziło, prawdopodobnie z obawy przed niemożnością zapewnienia opieki dzieciom ze swojego terenu. Odpowiedzi te wskazują na **występowanie w rodzinnej pieczy zastępczej znacznego niedoboru miejsc.**

Wynagrodzenia i świadczenia fakultatywne

Rodzinie zastępczej zawodowej oraz prowadzącemu RDD przysługuje wynagrodzenie, którego wysokość zależy m.in. od kwalifikacji, odbytych szkoleń oraz oceny. Ponadto w przypadku, gdy podmioty te tymczasowo nie sprawują opieki nad dzieckiem, to za okres pozostawania w gotowości do ponownego przyjęcia dziecka otrzymują wynagrodzenie w wysokości 80% dotychczas otrzymywanego. W ramach badania RPZ-2021 powiaty pytano o wysokość wynagrodzeń brutto (bez dodatków) w poszczególnych typach rodzin zastępczych / RDD.

Uzyskane wyniki wskazują, że wśród badanych rodzin zawodowych podstawowych zdecydowanie dominowały wynagrodzenia z zakresu 2501-3000 zł. Znacznie mniejszym udziałem charakteryzowały się przedziały 2000-2500 zł oraz 3001-3500 zł. Natomiast pojedyncze powiaty przyznawały tego rodzaju rodzinom zastępczym wynagrodzenia w wysokości 3501-4000 zł oraz powyżej 4000 zł.

Wśród rodzin zawodowych specjalistycznych również przeważały wynagrodzenia mieszczące się w przedziale 2001-3000 zł przy czym zdecydowanie mniejszy udział, w porównaniu z rodzinami zawodowymi podstawowymi, miały wynagradzania najniższe - z przedziału 2000-2500 zł. Zdecydowanie częściej występowały za to te z przedziału 3001-3500 zł. Nie zanotowano przy tym przypadków, by rodziny zawodowe specjalistyczne otrzymywały wynagrodzenia wyższe niż 3500 zł.

Wśród RDD zanotowano większe zróżnicowanie wynagrodzeń. Największy udział miały wynagrodzenia z przedziału 3001-3500 zł. Bardzo zbliżone do siebie były udziały RDD otrzymujących wynagrodzenia w przedziale 2501-3000 zł oraz 3501-4000 zł. Skrajne wysokości wynagrodzeń – 2000-2500 zł oraz pow. 4000 zł – należały do rzadkości. Stosowano je w dwóch powiatach.

W przypadku rodzin zastępczych o charakterze pogotowia rodzinnego przeważały wynagrodzenia z przedziału 3001-3500 zł. O połowę mniejszy udział miały te z przedziału 3501-4000 zł. W 4 powiatach wynagrodzenie brutto mieściło się w zakresie 2600-3000 zł, a w 2 przekraczało 4000 zł.

Oprócz świadczeń i wynagrodzeń o charakterze obligatoryjnym rodziny zastępczej i RDD mogą otrzymywać świadczenia o charakterze fakultatywnym. W szczególności rodzinie zastępczej oraz prowadzącemu RDD starosta może przyznać dofinansowanie do wypoczynku poza miejscem zamieszkania dziecka oraz świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka (jednorazowo) oraz kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki (jednorazowo lub okresowo).

Ponadto rodzina zastępcza niezawodowa i zawodowa może otrzymywać środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego stanowiące wypadkową wysokości ponoszonych przez nią wydatków bieżących oraz liczby tworzących ją osób. Wyżej wymienione środki finansowe starosta jest zobowiązany przyznać rodzinie zastępczej zawodowej, w której umieszczono powyżej 3 wychowanków oraz jeżeli potrzeba przyznania tych środków zostanie potwierdzona w opinii organizatora RPZ. Dodatkowo rodzinie zastępczej zawodowej starosta może raz do roku przyznać świadczenie na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego. Podobnie prowadzący RDD otrzymuje środki finansowe na: 1) utrzymanie lokalu mieszkalnego, stanowiące wypadkową wysokości ponoszonych przez RDD wydatków bieżących oraz umieszczonych w nim osób oraz osoby prowadzącej, 2) pokrycie niezbędnych kosztów związanych z remontem lub ze zmianą lokalu, w którym jest prowadzony RDD do wysokości środków określonych w umowie o świadczenie usług, 3) pokrycie innych niezbędnych i nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka lub funkcjonowaniem RDD - do wysokości środków określonych w umowie o świadczenie usług.

Wyniki badania *RPZ-2021* wskazują, że w województwie śląskim rodziny zastępcze / RDD generalnie korzystają ze świadczeń fakultatywnych wymienionych w art. 83 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Potwierdziło to 34 z 36 badanych JST. Najwięcej, bo 32 powiaty wskazało na stosowanie świadczeń *na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka oraz świadczeń na pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki*. Środki finansowe *na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego oraz świadczenia na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego* wypłacało 31 powiatów. Znacząco mniej, bo 23 powiaty, stosowały *dofinansowanie do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania*. Na wypłatę innych świadczeń fakultatywnych wskazały 2 badane powiaty.

Wsparcie dla podmiotów RPZ

Zapewnienie opieki i wychowania dzieciom przebywającym w pieczy zastępczej to zadanie niezwykle trudne i odpowiedzialne. Dlatego też rodzicom zastępczym i prowadzącym RDD należy zapewnić nie tylko wsparcie finansowe, ale także merytoryczne i organizacyjne. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przewiduje kilka rodzajów wsparcia, w tym koordynatora RPZ, rodzin pomocowych oraz osobę do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich. Gminy i powiaty mogą podejmować również inne działania, np. zapewnienie lokalu mieszkalnego czy też ułatwienie w dostępie do przedszkola.

Ważną rolę w obszarze wsparcia rodzin zastępczych i RDD pełni organizator rodzinnej pieczy zastępczej. Do jego zadań należy m.in. nabór kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia RDD, organizowanie dla nich szkoleń, badań psychologicznych, a także wspieranie już funkcjonujących rodzin zastępczych i RDD poprzez zapewnianie im szkoleń podnoszących kwalifikacje oraz pomocy (poradnictwo). Ponadto obowiązkiem organizatora jest zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających. Z jakimi problemami rodziny zastępcze zwracały się do organizatora RPZ? Wśród najczęściej wymienianych znalazły się: *problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz szkolne, relacje z rodzinami biologicznymi dzieci, dostęp do lekarzy specjalistów oraz wysokość świadczeń i wynagrodzeń.*

Rodziny zastępcze i RDD na ich wniosek obejmuje się opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W stosunku do rodzin zastępczych i RDD, które nie są objęte tego rodzaju opieką zadania koordynatora wykonuje organizator RPZ. Koordynator jest wyznaczany przez organizatora RPZ, po zasięgnięciu opinii rodziny zastępczej lub prowadzącego RDD. Może się on opiekować łącznie nie więcej niż 15 rodzinami zastępczymi lub RDD. Wyniki badania RPZ-2021 wskazują, że w 28% badanych powiatów wszystkie rodziny zastępcze objęte były wsparciem koordynatora RPZ (w miastach na prawach powiatu 12%, w powiatach ziemskich 42%). Najwyższe wskaźniki wsparcia ze strony koordynatorów RPZ zanotowano wśród rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego (84%), rodzin zawodowych podstawowych i RDD – po 80%. Najrzadziej koordynatorzy wspierali rodziny zawodowe specjalistyczne (63%), rodziny niezawodowe (64%) oraz rodziny spokrewnione (67%).

Na pytanie o powody tego, że nie wszystkie rodziny zastępcze są objęte wsparciem koordynatora RPZ badane podmioty zdecydowanie najczęściej odpowiadały, że *zapewniają wsparcie poprzez innych pracowników ORPZ*. Statystyczny koordynator RPZ odwiedzał rodziny zastępcze i RDD raz w miesiącu (53% wskazań). W przypadku 25% powiatów okres ten wynosił 2-3 tygodnie, 14% powiatów wskazało „rzadziej niż co miesiąc”, natomiast 8% wybrało odpowiedź „co tydzień”. Badane podmioty wskazały, że do najczęstszych problemów, z jakimi rodziny zastępcze zwracają się do koordynatorów RPZ należały *relacje z rodzinami biologicznymi wychowanków i problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz szkolne*. Do częstszych odpowiedzi można także zaliczyć: *załatwianie spraw w instytucjach oraz dostęp do lekarzy specjalistów*.

Osoby, które pełnią pieczę zastępczą zawodowo, tak jak pozostałe, również potrzebują czasu na wypoczynek i regenerację sił. Zapewnienie tej potrzeby uwzględnia ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zapisano w niej, że „rodzina zastępcza zawodowa oraz prowadzący rodzinny dom dziecka mają prawo do czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wypoczynkiem, w wymiarze 30 dni kalendarzowych w okresie 12 miesięcy”. Jest to swego rodzaju „urlop” od sprawowania opieki. Czy ww. osoby korzystają z przysługującego im prawa? Zdecydowanie największa część powiatów (72%) udzieliła odpowiedzi „Tak, ale nie wszystkie rodziny”. W 17% badanych JST żadna rodzina nie korzysta z tej możliwości, a jedynie w 11% powiatów wszystkie rodziny korzystają z przysługującego im czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wypoczynkiem. Na pytanie o powody tego, że nie wszystkie podmioty RPZ korzystają z ww. możliwości najczęściej badanych jednostek wskazało na *brak takiej potrzeby / brak wniosków*. Często wskazywano również okoliczność, że *rodzice zastępczy na urlop wyjeżdżają razem z dziećmi z pieczy zastępczej*.

Sytuację czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem może powodować nie tylko potrzeba wypoczynku rodziców zastępczych, ale także np. udział w szkoleniu, pobyt w szpitalu lub inne nieprzewidziane trudności lub zdarzenia losowe. W takich sytuacjach piecza zastępcza nad dzieckiem może zostać powierzona, na wniosek rodziny zastępczej / prowadzącego RDD, rodzinie pomocowej. Rodziną pomocową może być: rodzina zastępcza niezawodowa, rodzina zastępcza zawodowa lub prowadzący RDD; małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim przeszkoleni do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia RDD lub rodziny przysposabiającej. Rodzina zastępcza zawodowa, rodzina zastępcza niezawodowa lub prowadzący RDD może przyjąć dziecko jako rodzina pomocowa niezależnie od liczby dzieci pozostających pod ich opieką, jednak czas pobytu dziecka w rodzinie pomocowej nie może przekroczyć 2 miesięcy.

Jak badane powiaty radzą sobie z występowaniem sytuacji czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem? Żeby zbadać tę kwestię ankietowanym powiatom zadano pytanie: „Czy na terenie Państwa powiatu funkcjonują jakieś formy pomocy rodzinie zastępczej w opiece nad dziećmi w przypadku czasu niesprawowania przez nią opieki (np. choroby rodziców zastępczych)?”. Struktura odpowiedzi na to pytanie może budzić pewne obawy. Co prawda zdecydowana większość badanych JST (86%) odpowiedziała twierdząco, to jednak w co siódmym powiecie nie funkcjonują żadne formy tego rodzaju pomocy. Powiaty, które wspierają rodziców zastępczych w tych szczególnych okresach zdecydowanie najczęściej robią to poprzez wykorzystanie rodzin pomocowych.

Kolejną formą wsparcia rodzin zastępczych oraz RDD uwzględnioną w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest zatrudnienie osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich. W przypadku RDD może być ona przyznana, gdy przebywa w nim więcej niż 4 dzieci lub też w innych szczególnie uzasadnionych okolicznościach. Podobnie sytuacja wygląda jeśli chodzi o rodziny zastępcze zawodowe i niezawodowe. W ich przypadku warunkiem niezbędnym przyznania pomocy jest przebywanie w rodzinie więcej niż 3 dzieci lub wystąpienie innych szczególnie uzasadnionych okoliczności. Powyższe wsparcie nie jest przyznawane automatycznie, a jedynie na wniosek podmiotu RPZ. Osobą zatrudnioną do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich może być również małżonek niepobierający wynagrodzenia z tytułu umowy o prowadzenie RDD / pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej. Według stanu na koniec I poł. 2021 r. w województwie śląskim wsparciem osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich objętych było ogółem 294 podmiotów RPZ. Stanowiły one 5,9% uprawnionych podmiotów (w miastach na prawach powiatu 5,4%, w powiatach ziemskich 6,8%). Najczęściej z tej formy wsparcia korzystały RDD (92%) oraz rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego (84%), rzadziej rodziny zawodowe podstawowe (62%), a najrzadziej rodziny niezawodowe (2%) oraz rodziny zawodowe specjalistyczne (19%). Średni miesięczny wymiar czasu pracy (liczba godzin) osoby zatrudnionej jako pomoc do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich w czerwcu 2021 r. znacząco różnił się w zależności od rodzaju podmiotu RPZ. W przypadku rodzin niezawodowych nie przekraczał 100 godzin, a zawodowych specjalistycznych 150 godzin. Występowanie wartości powyżej tej granicy zanotowano w przypadku rodzin zawodowych podstawowych, rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego oraz RDD.

Innym rodzajem wsparcia dla podmiotów RPZ jest przyznanie przez miasto / gminę lokalu mieszkalnego. Według ankietowanych powiatów w okresie, w którym prowadzono badanie z pomocy takiej skorzystało 39 rodzin. Wskaźnik liczby rodzin zastępczych i RDD, które prowadzą lub w najbliższym czasie będą

prować pieczę zastępczą w lokalu przyznanym na ten cel przez miasto / gminę w przeliczeniu na 100 działających podmiotów RPZ wyniósł w całym województwie 0,8, przy czym w miastach na prawach powiatu 1,2, a w powiatach ziemskich 0,1. Różnica ta najprawdopodobniej wynika z charakteru tych pierwszych, które łączą zadania gminy i powiatu. W tego rodzaju JST łatwiej o zapewnienie koordynacji działań pomiędzy różnymi poziomami samorządu terytorialnego, która w tej sytuacji ma kluczowe znaczenie.

Kolejnym rodzajem wsparcia dla podmiotów RPZ uwzględnionym w ramach badania *RPZ-2021* był ułatwiony dostęp do przedszkola. Na pytanie: „Czy bezpośrednio po umieszczeniu dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej powiat zapewnia dostęp do przedszkola (np. gdy dziecko trafia do rodziny w trakcie roku szkolnego)?” twierdząco odpowiedziało 64% badanych powiatów (w miastach na prawach powiatu 84%, w powiatach ziemskich 41%).

Zmiany w rodzinnej pieczy zastępczej

Rodzinna piecza zastępcza, jak każdy system, podlega ciągłym przemianom: jedne rodziny zastępcze i RDD rozpoczynają funkcjonowanie, inne w tym czasie przestają pełnić swoją funkcję. Ponadto rodziny zastępcze zmieniają swój charakter, np. rodziny niezawodowe profesjonalizują się, a kandydaci do pełnienia rodziny zastępczej / RDD zyskują uprawnienia do sprawowania pieczy itp. W województwie śląskim w latach 2012-2020 mieliśmy do czynienia z dwoma wyraźnymi trendami: zmniejszania się liczby rodzin zastępczych oraz zwiększania się liczby RDD. O ile na koniec 2012 r. funkcjonowały 5 762 rodziny zastępcze, to w analogicznym okresie 2020 r. było ich 4 945. W przypadku rodzinnych domów dziecka zanotowano w tym czasie wzrost z 26 do 97 podmiotów.

Powyższe tendencje można traktować jako oznaki procesu profesjonalizacji rodzinnej pieczy zastępczej. Można je dostrzec również wśród samych rodzin zastępczych. 64% badanych JST przyznała, że posiadają na swoim terenie rodziny zastępcze niezawodowe, które deklarują chęć przekształcenia się w rodziny zastępcze zawodowe. W trakcie badania w całym województwie śląskim były 33 takie rodziny, które stanowiły 2,3% wszystkich rodzin zastępczych niezawodowych. Uzawodowienie rodziny zastępczej jest procesem długotrwałym. Na pytanie: „Po jakim czasie zazwyczaj na terenie Państwa powiatu rodzina zastępcza niezawodowa może zostać rodziną zastępczą zawodową?” odpowiedziały 32 powiaty. Wśród nich najczęściej wskazywano odpowiedź „powyżej 3 lat” (50%). Okres „powyżej 2 lat do 3 lat” wskazało 19%, natomiast „powyżej 1 roku do 2 lat” – 16%. Przedział czasowy „do roku” zaznaczyło 15% spośród jednostek, które udzieliły ważnej odpowiedzi. Struktura odpowiedzi wyraźnie różniła się w zależności od rodzaju powiatu. Miasta na prawach powiatu zdecydowanie częściej udzielały odpowiedzi „do roku” oraz „powyżej 1 roku do 2 lat”, natomiast powiaty ziemskie „powyżej 2 lat do 3 lat”. Częstotliwość wskazywania odpowiedzi „powyżej 3 lat” była zbliżona w obu rodzajach powiatów, choć nieco częściej była zaznaczana przez powiaty ziemskie. Dane te pozwalają na wyciągnięcie wniosku, że **proces profesjonalizacji rodzin niezawodowych zazwyczaj trwa krócej w miastach na prawach powiatu.**

Na zmianę liczby i struktury rodzin zastępczych i RDD wpływ mają też rezygnacje z pełnienia tego rodzaju funkcji. Według danych udostępnionych przez badane powiaty w województwie śląskim w 2020 r. 125 ww. podmiotów całkowicie zrezygnowało z pełnienia funkcji rodziny zastępczej (po rezygnacji nie posiadało już dzieci w pieczy zastępczej). W I połowie 2021 r. zanotowano 82 rezygnacje. Wśród nich

najwięcej dot. rodzin niezawodowych (41) i rodzin spokrewnionych (37). Rezygnacje w grupie rodzin zawodowych i RDD były niezwykle rzadkie. Dotyczyły 3 rodzin zawodowych podstawowych i 1 rodziny zawodowej o charakterze pogotowia rodzinnego. Do najczęstszych przyczyn rezygnacji rodziny z pełnienia funkcji rodziny zastępczej / RDD należały *trudności opiekuńczo-wychowawcze z wychowankami*. Duży wpływ na powody rezygnacji miał rodzaj rodziny zastępczej, np. rodziny spokrewnione po zakończeniu opieki nad powierzonymi im dziećmi mogą nie być zainteresowane wychowaniem dzieci nie będących krewnymi, natomiast wiele wskazuje na to, że w przypadku rodzin niespokrewnionych mogą to być trudności opiekuńczo-wychowawcze z wychowankami.

Czasami to powiat rezygnuje ze współpracy z rodziną zastępczą lub RDD. W 2020 r. w województwie śląskim zanotowano 13 takich sytuacji, a w I połowie 2021 r. – 7. Wśród najczęstszych przyczyn rezygnacji wskazywano *niewydolność opiekuńczo-wychowawczą*.

W celu utrzymania potencjału opiekuńczego podmiotów RPZ konieczne jest zastępowanie rezygnujących / likwidowanych nowymi. W tym celu niezbędne jest pozyskiwanie i szkolenie kandydatów. W okresie objętym badaniem w województwie śląskim zanotowano 163 kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej dla dzieci niespokrewnionych, co w przeliczeniu na 100 rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych dało wskaźnik na poziomie 9,4 (w miastach na prawach powiatu 4,9, w powiatach ziemskich 14,8). Badane powiaty zapytano o czynniki, które ich zdaniem zwiększyłyby liczbę rodzin zastępczych i jakie działania należałoby podjąć, aby pozyskać kandydatów na rodziny zastępcze. Wśród odpowiedzi zdecydowanie najczęściej pojawiała się *promocja rodzicielstwa zastępczego, ogólnopolska kampania promocyjna*. Do licznych odpowiedzi należały także: *podniesienie świadczeń / wynagrodzeń oraz zapewnienie lokali mieszkalnych*.

Jak wynika z informacji udostępnionych przez powiaty prawie wszystkie one w przeszłości podejmowały działania promocyjne, aby pozyskać nowe zawodowe rodziny zastępcze. W okresie, w którym prowadzone było badanie 9 na 10 powiatów organizowało tego rodzaju działania. W tym celu najczęściej wykorzystywano: *ulotki / plakaty / gadzety promocyjne, promocję podczas lokalnych imprez, strony internetowe, reportaże / wywiady / spoty reklamowe w radio i telewizji, współpracę z lokalnymi instytucjami / organizacjami pozarządowymi, Facebook i inne media społecznościowe, prasę lokalną oraz udostępnianie informacji w kościołach*. Jaka jest efektywność prowadzonych działań? Zdania w tej kwestii są podzielone. Na pytanie: „Czy dotychczas prowadzone działania przez powiat i inne podmioty w celu pozyskania nowych kandydatów na rodziny zastępcze są Państwa zdaniem efektywne?” odpowiedzi twierdzących udzieliło 44% badanych powiatów (w miastach na prawach powiatu 21%, w powiatach ziemskich 71%). Przeciwnego zdania było 39% podanych podmiotów. Brak zdania wyraziło 17%. W tej sytuacji zasadna wydaje się konieczność głębszego zbadania przyczyn skuteczności działań prowadzonych w jednej grupie powiatów i ich nieskuteczności w drugiej. W następnej kolejności warto upowszechnić sprawdzone, efektywne metody mające na celu pozyskiwanie nowych kandydatów na rodziny zastępcze.

Często wymienianym czynnikiem, który zdaniem powiatów zwiększyłby liczbę rodzin zastępczych, jest podniesienie świadczeń / wynagrodzeń. Zagadnieniu temu poświęcono w badaniu oddzielne pytanie. Brzmiało ono: „Czy zdaniem organizatora wysokość proponowanego wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych / RDD oraz innych świadczeń mają wpływ na liczbę kandydatów do pełnienia tej funkcji?”. Twierdząco odpowiedziało 64% badanych powiatów (w miastach na prawach powiatu 68%,

w powiatach ziemskich 59%). Przeciwnego zdania było 22% ankietowanych JST. Odpowiedź „trudno powiedzieć” wskazało 14% z nich.

Kolejnym z najczęściej wskazywanych czynników, które mogłyby przyczynić się do zwiększenia liczby rodzin zastępczych i pozyskania kandydatów na rodziny zastępcze było zapewnienie lokali mieszkalnych. Ujęte w kwestionariuszy pytanie dot. tej kwestii brzmiało: „Czy współpracujecie Państwo z urzędami gmin / urzędem miasta ws. oferty mieszkania w przypadku rodziny planującej zostać rodziną zastępczą?”. Na tak postawione pytanie twierdząco odpowiedziało 44% badanych JST (w miastach na prawach powiatów 74%, w powiatach ziemskich 12%). Odpowiedzi negatywnej udzieliło 56% z nich. Przyczyną takiego rozkładu odpowiedzi najprawdopodobniej jest specyfika miast na prawach powiatu, które realizują również zadania gmin, co ułatwia koordynację działań obu szczebli samorządu.

Dzieci w pieczy zastępczej

Według sprawozdań *WRiSPZ-P* w całej pieczy zastępczej w województwie śląskim na koniec 2020 r. przebywało 9 642 dzieci, z czego osoby w wieku 0-17 lat stanowiły 83,9%, a te w wieku 18-24 lat - 16,1%. W tym czasie w województwie śląskim w rodzinnej pieczy zastępczej przebywało 7 535 dzieci. Od wielu już lat w opisywanej dziedzinie mamy do czynienia z silnym trendem spadkowym. Dla porównania w 2013 r., na początku okresu objętego analizą, liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej wynosiła 8 092. Jest to niewątpliwie korzystna tendencja. Można tak powiedzieć, gdyż towarzyszy jej spadek udziału dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej. O ile na koniec 2013 wynosił on 23,7%, to na koniec 2020 r. 21,9%. Warto również podkreślić, że tendencja ta nie wynika z czynników demograficznych, gdyż w latach 2013-2020 liczba osób w wieku 0-17 lat w województwie śląskim zmalała tylko nieznacznie (z 776,4 tys. na koniec 2013 r. do 772,5 tys. na koniec 2020 r.).

Znaczna liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i RDD wymaga różnorodnych specjalistycznych oddziaływań. Najwięcej z nich, bo 1 020 potrzebowało terapii psychologicznej, 746 zajęć korekcyjno-kompensacyjnych, 734 oddziaływań logopedycznych, 690 terapii pedagogicznej, 634 oddziaływań rehabilitacyjnych, a 212 innych oddziaływań. Według danych udostępnionych przez powiaty 1 642 dzieci z uwagi na stan zdrowia wymagała specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych. Wskaźnik liczby tego rodzaju dzieci w przeliczeniu na 100 dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej wyniósł dla całego województwa 21,8 (w miastach na prawach powiatu 25,2, w powiatach ziemskich 16,4).

Wśród dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w województwie śląskim na koniec czerwca 2021 r. 771 posiadało orzeczoną niepełnosprawność, w tym 141 dzieci uzyskało orzeczenie o niepełnosprawności przebywając w rodzinach zastępczych w 2020 roku, natomiast 101 dzieci w I połowie 2021 r. Zdecydowana większość wychowanków z orzeczoną niepełnosprawnością przebywała w rodzinach spokrewnionych i niezawodowych (łącznie 70%). Z pozostałych 30% najwięcej, bo 14,1% w RDD, 10,6% w rodzinach zawodowych podstawowych, 3,2% w rodzinach zawodowych specjalistycznych, a 1,9% w rodzinach zawodowych o charakterze pogotowia opiekuńczego. Wskaźnik liczby dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością znajdujących się pod opieką rodzin zastępczych / RDD na 100 dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej wyniósł w całym województwie 10,2.

Zdecydowana większość (86%) organizatorów RPZ zgłasza trudności z umieszczeniem w rodzinnej pieczy zastępczej dzieci chorych, niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie (w miastach na prawach powiatów 95%, w powiatach ziemskich 76%). Wśród najczęściej wymienianych trudności pojawiały się *brak / zbyt mała liczba rodzin specjalistycznych oraz brak chętnych rodzin zastępczych, szczególnie wśród spokrewnionych i niezawodowych*. Mimo zgłaszanych trudności badane powiaty nie planowały generalnie zawiązania w latach 2021-2022 zawodowych rodzin zastępczych specjalistycznych przeznaczonych dla dzieci chorych i niepełnosprawnych. Deklarację taką złożyły tylko 2 powiaty, które planowały utworzenie po jednej tego rodzaju rodzinie.

Wsparcie dla dzieci

W ramach badania *RPZ-2021* w kwestii wsparcia dla dzieci wymagających specjalistycznych oddziaływań, ankietowane powiaty pytano w szczególności o zapewnienie dostępu do pedagogów i psychologów (zarówno zatrudnionych przez organizatora RPZ, jak i poradni psychologiczno-pedagogicznych) oraz lekarzy specjalistów.

Dostęp do pedagoga, rozumiany jako cykliczne spotkania, w tym on-line, zapewniało dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych i RDD 47% powiatów (w miastach na prawach powiatu 42%, w powiatach ziemskich 53%). Pedagogów, którzy prowadzą zajęcia dla rodzin zastępczych zatrudniało 39% powiatów, przy czym była to najczęściej 1 osoba (25%). Zatrudnienie 2 pedagogów deklarowało 8% ankietowanych JST, a 3 przedstawicieli tego zawodu - 6%. Statystyczny pedagog zatrudniony przez organizatora RPZ pracuje z dzieckiem najczęściej w przedziale 1-10 godzin w miesiącu (31% odpowiedzi). Przedział 11-20 godzin wskazało 5% badanych powiatów, a „powyżej 20 godzin” – 6% z nich.

Znacznie lepiej można ocenić dostęp do psychologów. Na pytanie: „Czy organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych / RDD stały dostęp (cykliczne spotkania, w tym on-line) do psychologa?” twierdząco odpowiedziało 89% powiatów (w miastach na prawach powiatu 84%, w powiatach ziemskich 94%). Warto jednak podkreślić, że co 10 powiat nie zapewnia w ogóle opisywanego rodzaju wsparcia. Psychologów, którzy prowadzą terapię z dziećmi z rodzin zastępczych zatrudniało 75% powiatów, przy czym 1 osobę - 47%, 2 osoby – 8%, a 3 osoby – 20%. W przypadku 61% powiatów psycholog zatrudniony przez organizatora RPZ pracował z dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej przeciętnie od 1-10 godzin w miesiącu. Zarówno zakres 11-20 godzin, jaki i „powyżej 20” wskazało po 11% badanych powiatów.

Rodzice zastępczy oraz dzieci umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej mogą otrzymać, na zasadach ogólnych, również wsparcie poradni psychologiczno-pedagogicznych. Na pytanie: „Jaki jest średni czas oczekiwania na badania w poradni psychologiczno-pedagogicznej na terenie Państwa powiatu?” badane powiaty zdecydowanie najczęściej (86%) wskazywały przedział „do 3 miesięcy”. Pozostałe 14% badanych JST wskazała przedział „powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy”.

Co piąte dziecko pozostające pod opieką rodzin zastępczych i RDD z uwagi na swój stan zdrowia wymaga specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych. W jakim okresie czasu rodziny zastępcze są w stanie pod względem medycznym zdiagnozować przyjęte do nich dzieci (porady lekarzy specjalistów,

badania)? 22% badanych powiatów wskazało odpowiedź „do 3 miesięcy”. Okres „powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy” podało 47% z nich, a „powyżej 6 miesięcy” – 31%. W przypadku miast na prawach powiatów częściej niż w powiatach ziemskich wskazywano dwie skrajne odpowiedzi, natomiast dla powiatów ziemskich bardziej charakterystyczny był środkowy okres. Tylko nieco ponad połowa powiatów (53%) potwierdziła, że rodziny zastępcze / RDD mają dostęp do wszystkich niezbędnych lekarzy specjalistów świadczących porady w ramach NFZ na terenie województwa (w miastach na prawach powiatów 63%, w powiatach ziemskich 41%). 11% badanych powiatów nie posiadało wiedzy w tej dziedzinie. Wśród specjalistów, których najbardziej brakuje najczęściej wskazywano: psychiatrów, neurologów, endokrynologów, kardiologów i seksuologów. **Wszystkie powiaty potwierdziły, że rodziny zastępcze / RDD z ich terenu korzystają z prywatnych wizyt u lekarzy specjalistów.**

Sytuacja prawna dzieci

Uregulowanie sytuacji prawnej dziecka ma kluczowe znaczenie dla jego przyszłości. Dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, które z różnych względów nie mogą przebywać w rodzinach biologicznych, mają szansę znalezienia nowego domu w rodzinach przysposabiających. Dlatego też w ramach badania RPZ-2021 przewidziano grupę pytań dot. tego procesu, m.in.: przeciętnego czasu przebywania dziecka na tzw. tymczasowym zabezpieczeniu, przeciętnego czasu ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd oraz przeciętnego czasu wyznaczania rozpraw sądowych ws. uregulowania sytuacji prawnej dzieci.

Według badanych powiatów na tzw. tymczasowym zabezpieczeniu dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej przebywają najczęściej „powyżej 6 miesięcy do 1 roku” (42% wskazań). Odpowiedzi „powyżej 1 roku do 2 lat” pojawiały się w 33% badanych JST. Najkrótszy termin („od 3 do 6 miesięcy”) wskazało 22% powiatów, a najdłuższy („powyżej 2 lat”) 3% z nich. Na pytanie: „Jaki jest przeciętny czas ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd?” zdecydowana większość powiatów (75%) udzielała odpowiedzi „powyżej 1 roku”. Druga co do częstotliwości odpowiedź - „powyżej 6 miesięcy do 1 roku” - wskazana została przez 19% badanych JST. Najkrótsze terminy - „do 3 miesięcy” i „powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy” - otrzymały po 3% odpowiedzi. Wskazania „powyżej 1 roku” nieco częściej pojawiały się w miastach na prawach powiatu (79%) w porównaniu z powiatami ziemskimi (71%).

Na czas ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd wpływ ma z pewnością wiele czynników. Jednym z ważniejszych jest długość trwania procedur sądowych. W odpowiedzi na pytanie: „Jak przeciętnie długo trwa czas wyznaczania rozpraw sądowych ws. uregulowania sytuacji prawnej dzieci przebywających w pieczy zastępczej?” najwięcej powiatów (58%) odpowiedziało: „powyżej 2 miesięcy do pół roku”. Kolejne 31% wskazało okres „powyżej pół roku”. Okresy najkrótsze – „do 1 miesiąca” oraz „powyżej 1 miesiąca do 2 miesięcy” wskazał najmniejszy odsetek ankietowanych podmiotów – odpowiednio 3% i 8%. Ankietowane powiaty jednoznacznie wskazały, że **przeciągające się procedury sądowe są jednym z głównych czynników utrudniających pracę z dziećmi i rodzinami**. Wśród odpowiedzi na pytanie: „Jakie problemy związane z realizacją zadań wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w największym stopniu dotyczą Państwa powiatu?” *przewlekłość postępowań sądowych* znalazła się na drugim miejscu (29 wsk.), zaraz za odpowiedzią *zbyt mała liczba kandydatów na rodziny zastępcze* (32 wsk.). Z kolei, gdy badane powiaty zapytano: „Jakich zmian prawno-organizacyjnych potrzebuje system wspierania rodziny i pieczy zastępczej w kraju?” odpowiedzi dot.

zmian organizacyjnych w sądach rodzinnych mające na celu przyspieszenie działań względem dzieci pojawiły się najczęściej.

W województwie śląskim w I półroczu 2021 r. w rodzinach zastępczych i RDD przebywało 1 361 dzieci z uregulowaną sytuacją prawną. Najwięcej (760) w rodzinach zastępczych niezawodowych, znacznie mniej w rodzinach zastępczych zawodowych (330) oraz RDD (271). Wskaźnik liczby dzieci z uregulowaną sytuacją prawną przypadających na 100 dzieci przebywających w danym rodzaju pieczy zastępczej był w tym czasie bardziej wyrównany. Największą wartość (42,3) osiągnął w RDD i rodzinach zastępczych niezawodowych (39,6). W przypadku rodzin zastępczych zawodowych było to 31,7.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej stanowi, że podmioty realizujące zadania z niej wynikające są zobowiązane do wysłuchania dziecka, jeśli jego wiek i stopień dojrzałości na to pozwalają oraz stosownie do okoliczności powinny uwzględnić jego zdanie. Z pewnością prawidłowej ocenie sytuacji dziecka sprzyja uwzględnienie racji wszystkich stron postępowania przed sądem rodzinnym. Z drugiej jednak strony zbyt młody wiek dziecka lub jego niepełnosprawność mogą uniemożliwiać wyrażenie swojego zdania. Ponadto sądy nie zawsze wyrażają zgodę na wypowiedanie się w imieniu dziecka przez rodziców zastępczych. Na pytanie: „Czy sąd umożliwi rodzinie zastępczej wypowiedanie się w imieniu dziecka, którego dotyczy sprawa?“, twierdząco odpowiedziała połowa pytanych powiatów. Druga połowa udzieliła odpowiedzi „Tak, niekiedy”. W związku z powyższym w świetle wyników badania zasadnym wydaje się powołanie instytucji prawnego przedstawiciela (np. adwokata, rzecznika), który będzie bronił w sądzie interesów dziecka. Zwolennikami tego rozwiązania okazało się 69% badanych powiatów. Przeciwnikami natomiast 31% z nich. W odpowiedzi na pytanie dot. zasadności powołania prawnego przedstawiciela dziecka najczęściej wskazywano na: *lepszą ochronę interesu i praw dziecka, zapewnienie bezstronności w ocenie sytuacji dziecka oraz przyspieszenie postępowań przed sądami*.

Adopcje

Jednym z zadań organizatora RPZ jest zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających. W ramach badania RPZ-2021 podjęto próbę identyfikacji czynników utrudniających proces adopcji, który powinien stanowić ostateczny cel w sytuacji, gdy dziecko z różnych względów nie może przebywać w swojej rodzinie biologicznej.

Jednym z takich czynników okazał się zbyt długi czas ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd. Przedłużający się okres przebywania w rodzinie zastępczej lub RDD powoduje powstanie silnych więzi między wychowankami a rodzicami zastępczymi. To z kolei może powodować sytuację, w której ci ostatni niechętnie przekazują dzieci do adopcji. Potwierdzają to odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator spotkał się z sytuacjami, że rodziny zastępcze chciałyby zatrzymać dziecko w rodzinie zastępczej lub RDD mimo uregulowania jego sytuacji prawnej?”. Twierdząco odpowiedziało na nie 92% badanych powiatów. Wśród powodów takiej sytuacji zdecydowanie najczęściej wymieniano właśnie *silne więzi emocjonalne między rodzicami zastępczymi a dziećmi*.

Rodziny zastępcze, prowadzący RDD, ośrodki adopcyjne, koordynatorzy i organizatorzy RPZ powinni ze sobą współpracować. Jednym z czynników mających wpływ na dobrą współpracę jest sprawny przepływ

informacji. Tymczasem na pytanie skierowane do powiatów: „Czy Państwo dysponują wiedzą dla ilu dzieci w rodzinach zastępczych / RDD brak jest kandydatów na rodziców adopcyjnych?” twierdząco odpowiedziało jedynie 42% ankietowanych powiatów, przy czym rodzaj powiatu nie miał istotnego wpływu na wyniki.

Kolejnym czynnikiem mającym wpływ na to, czy dane dziecko przebywające w rodzinnej pieczy zastępczej znajdzie rodziców adopcyjnych jest jego wiek. Z 15 powiatów deklarujących posiadanie wiedzy nt. liczby dzieci w rodzinach zastępczych / RDD, dla których brak jest kandydatów na rodziców adopcyjnych zebrano dane nt. struktury wiekowej 177 dzieci. Wynika z niej wyraźna prawidłowość – **im wyższa kategoria wiekowa, tym więcej dzieci, dla których brak jest kandydatów na rodziców adopcyjnych.**

Skierowanie do instytucjonalnej pieczy zastępczej

Mimo, iż piecza rodzinna jest preferowaną formą opieki nad dziećmi, które nie mogą przebywać w rodzinach biologicznych, a nie znalazły rodziców adopcyjnych, to czasami zachodzi konieczność przeniesienia danego dziecka do pieczy instytucjonalnej. W I połowie 2021 r. w województwie śląskim sytuacja taka miała miejsce w 58% powiatów (w całym 2020 r. wystąpiła w 72% powiatów). Rodzaj powiatu nie miał znaczącego wpływu na sytuację w analizowanej dziedzinie. Do różnego rodzaju instytucji opieki całodobowej skierowano w tym czasie 43 dzieci w wieku do 18 r.ż. (w 2020 r. 84 dzieci). Powodem przeniesienia były najczęściej trudności opiekuńczo-wychowawcze. Zdecydowana większość dzieci przeniesionych do pieczy instytucjonalnej trafiła do placówek opiekuńczo-wychowawczych (33 osoby). Do RPOT trafiło czworo dzieci, natomiast do DPS, ZOL dla dzieci i innych miejsc - pięcioro.

Usamodzielnienie wychowanków

Objęcie dziecka jedną z form pieczy zastępczej następuje na okres nie dłuższy niż do osiągnięcia pełnoletności. Wyjątkiem są osoby, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. Mogą one przebywać w dotychczasowych miejscach, za zgodą osób je prowadzących, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. r.ż. Z wyjątku tego mogą skorzystać osoby uczące się. W województwie śląskim w I półroczu 2021 r. było 185 wychowanków, którzy po ukończeniu 18 r.ż. opuścili rodziny zastępcze i RDD. Zdecydowana większość z nich (137 osób) usamodzielniała się (mieszkała w odrębnym lokalu), ale dalej była objęta różnego rodzaju formami wsparcia. Do rodziny biologicznej powróciło 27 osób. 17 usamodzielnionych wychowanków znalazło się poza systemem pomocy społecznej (np. wyjechało za granicę), natomiast 4 osoby trafiły do form opieki instytucjonalnej, np. do DPS.

Uzyskanie prawdziwej samodzielności wiąże się w dużej mierze z posiadaniem odpowiednich warunków mieszkaniowych. Polskie prawo zapewnia osobie opuszczającej (po osiągnięciu pełnoletności) rodzinę zastępczą, RDD, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną - w przypadku gdy umieszczenie w pieczy zastępczej nastąpiło na podstawie orzeczenia sądu - pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych. Diagnozując ten aspekt samodzielności autorzy badania RPZ-2021 pytali powiaty o możliwość otrzymania miejsca w mieszkaniu chronionym, mieszkania z zasobów miasta / gminy, czasu oczekiwania na tego rodzaju mieszkanie oraz

posiadania specjalnej oferty miejsc pobytu dla dorosłych niepełnosprawnych wychowanków pieczy zastępczej. W odpowiedzi na pytanie: „Czy wychowanek po 18 r.ż., który chce się usamodzielnąć, może otrzymać ze strony powiatu / miasta / gminy miejsce w mieszkaniu chronionym?” twierdząco odpowiedziało 72% badanych powiatów (w miastach na prawach powiatu 95%, w powiatach ziemskich 47%). Na pytanie dot. przyczyn braku możliwości otrzymania mieszkania chronionego przez usamodzielniającego się wychowanka wszystkie 10 powiatów wskazało na brak tego rodzaju mieszkań.

Z kolei na pytanie: „Czy wychowanek, który chce się usamodzielnąć, może otrzymać mieszkanie z zasobów miasta / gminy?” otrzymano 94% odpowiedzi twierdzących (w miastach na prawach powiatu 100%, w powiatach ziemskich 88%). Na pytanie dot. przyczyn braku możliwości otrzymania ww. mieszkania 2 powiaty wskazały na niewystarczającą liczbę lub brak tego rodzaju lokali. Jaki jest średni czas oczekiwania na mieszkanie dla usamodzielnianego wychowanka z zasobów miasta / gminy? Niestety najkrótszy okres „do 1 roku” wskazało tylko 11% powiatów. Odpowiedzi „powyżej 1 roku do 2 lat” udzieliło 22% badanych JST. Powyżej 2 lat oczekują usamodzielniani wychowankowie z 31% powiatów. Średniego czasu oczekiwania nie potrafiło określić 36% ankietowanych JST. Sytuacja w analizowanej dziedzinie korzystniej przedstawiała się w miastach na prawach powiatu. To one częściej wskazywały dwa najkrótsze okresy oczekiwania. Odpowiedź „powyżej 2 lat” w obu rodzajach powiatów wskazywana była z podobną częstotliwością. W przypadku powiatów ziemskich zdecydowanie częściej niż w miastach na prawach powiatu wskazywano odpowiedź „trudno powiedzieć” – odpowiednio 59% i 16%.

Kolejna kwestia, o którą pytano badane powiaty dot. posiadania przez nie specjalnej oferty miejsc pobytu dla dorosłych niepełnosprawnych wychowanków pieczy zastępczej. Jej posiadanie potwierdziło 56% ankietowanych JST (68% miast na prawach powiatu i 41% powiatów ziemskich). Na czym polega ta oferta? Zdecydowanie najwięcej powiatów wskazywało na umieszczenie w DPS oraz zapewnienie mieszkania chronionego.

Na podstawie powyższych wyników można jednoznacznie stwierdzić, że **sytuacja w zakresie zapewnienia lokali mieszkalnych usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej korzystniej przedstawiała się w miastach na prawach powiatu niż w powiatach ziemskich.**

W wielu dziedzinach gospodarki i administracji dokonuje się monitoringu i ewaluacji prowadzonych działań. Ich celem jest m.in. podniesienie jakości i efektywności. Choć ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nie nakłada na powiaty obowiązku monitorowania sytuacji usamodzielnionych wychowanków, to wydaje się, że z punktu widzenia ewaluacji procesu usamodzielnienia jest to działanie ze wszech miar korzystne. Może się bowiem przyczynić do jego usprawnienia, w tym podniesienia efektywności. Czy powiaty monitorują sytuację życiową byłych wychowanków po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez nich pieczy zastępczej? Na tak postawione pytanie twierdząco odpowiedziało tylko 19% badanych JST. Wśród nich zdecydowanie przeważały powiaty ziemskie (6) w porównaniu z miastami na prawach powiatów (1). Spośród metod używanych do monitorowania sytuacji życiowej byłych wychowanków najczęściej stosowano *kontakt telefoniczny* i *kontakt osobisty*.

Oczekiwania wobec samorządu województwa

Zadania samorządu województwa dot. pieczy zastępczej określono w art. 183 i 184 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W art. 183 określono zadania własne samorządu województwa. Należą do nich: 1) prowadzenie interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych i regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych, 2) opracowywanie programów dot. wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, będących integralną częścią strategii rozwoju województwa, 3) promowanie nowych rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, 4) szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr jednostek organizacyjnych samorządu gminnego i powiatowego oraz 5) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego. Z kolei w art. 184 określono zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. Do tego rodzaju zadań należy organizowanie i prowadzenie ośrodków adopcyjnych oraz realizacja zadań wynikających z rządowego programu wsparcia rodzin z dziećmi.

Jakie są potrzeby i oczekiwania powiatów dot. Samorządu Województwa Śląskiego w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej? Najwięcej powiatów wskazało odpowiedzi: *organizacja kampanii promujących rodzinną pieczę zastępczą, organizacja szkoleń dla kadr wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, organizacja szkoleń dla rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka, upowszechnianie dobrych praktyk, zwiększenie liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, organizację regionalnych konferencji, seminariów, forów, spotkań oraz zwiększenie liczby miejsc w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych*. Wśród potrzeb i oczekiwań dot. zadań samorządu województwa w obszarze WRiSPZ często wskazywano zwiększenie liczby miejsc w RPOT, nieco rzadziej w IOP. W odpowiedzi na pytanie: „Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zwiększania liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych dla dzieci, które z uwagi na stan zdrowia nie mogą zostać umieszczone w rodzinach zastępczych lub w placówkach opiekuńczo-wychowawczych?” odpowiedzi twierdzącej udzieliło 75% ankietowanych jednostek. Przeciwnego zdania było 11% z nich. Brak opinii w tej kwestii dot. 14% powiatów. Z kolei potrzebę zwiększania liczby miejsc w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych dla dzieci do 1 r.ż., które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej wyraziło 64% pytanym powiatów. Na brak takiej potrzeby wskazało 14% z nich. Odpowiedź „trudno powiedzieć” wybrało 22% powiatów.

Wśród odpowiedzi na pytanie: „Jakimi tematami szkoleń jesteście Państwo zainteresowani jako kadra systemu pieczy zastępczej?” najczęściej odpowiadano: *Przemoc, w tym cyberprzemoc i przemoc seksualna [syndromy rozpoznawania, procedury działania], Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu pracowników WRiSPZ oraz Praca z dzieckiem po traumie, traumy dziecięce, psychodrama traumy*. W przypadku analogicznego pytania dot. rodzin zastępczych do najczęstszych odpowiedzi należały: *Doskonalenie umiejętności wychowawczych w stosunku do wychowanków w różnym wieku, Doskonalenie metod pracy z dziećmi z trudnościami wychowawczymi, Radzenie sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym oraz Zaburzenia u dzieci i młodzieży, w tym zaburzenia więzi i posttraumatyczne, Praca z dzieckiem z FAS / FASD / autystycznym / z niepełnosprawnościami oraz Praca z dziećmi doświadczającymi przemocy w tym cyberprzemocy i molestowania seksualnego*.

Perspektywy procesu deinstytucjonalizacji

Na terenie województwa śląskiego wiele dzieci przebywa w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Instytucje te powstały, aby zapewnić dzieciom opiekę, wyżywienie i schronienie, jednak wskutek pewnego rodzaju oddzielenia od społeczności i rodzin zdolność oraz stopień przygotowania ich wychowanków do pełnego uczestnictwa w życiu swojej społeczności i całego społeczeństwa jest mniejszy niż np. w przypadku rodzinnej pieczy zastępczej. W tej sytuacji szczególnego znaczenia nabiera podjęcie działań na rzecz wdrożenia procesu przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności zwanego deinstytucjonalizacją.

Jak na powyższy proces zapatrują się powiaty? Żeby zbadać tę kwestię badanym podmiotom zadano dwa pytania otwarte: „Jak Państwo oceniają przyszłość procesu deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej w regionie i kraju?” oraz „Jakie Państwa zdaniem musiały zostać spełnione warunki, aby więcej dzieci trafiło do rodzinnej pieczy zastępczej, a mniej do pieczy instytucjonalnej?”. Uzyskane wyniki wskazują, że badane powiaty z reguły sceptycznie odnosiły się do szans powodzenia procesu deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej. Interpretując powyższe wyniki warto mieć na uwadze, że pochodzą one od podmiotów sprawujących nadzór zarówno nad podmiotami rodzinnej, jak i instytucjonalnej pieczy zastępczej i przez to posiadających szeroki ogląd sytuacji.

Czy można jednak coś zrobić, żeby poprawić istniejącą sytuację? Zdaniem badanych tak. Na pytanie „Jakie Państwa zdaniem musiałyby zostać spełnione warunki, aby więcej dzieci trafiło do rodzinnej pieczy zastępczej, a mniej do pieczy instytucjonalnej?” najczęściej wskazywano na: *zwiększenie wynagrodzeń dla rodzin zastępczych, stałą promocję rodzicielstwa zastępczego na poziomie ogólnokrajowym, zwiększenie liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej, zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych dla rodzin zastępczych oraz umożliwienie dostępu do szybkiej, systematycznej i długotrwałej pomocy specjalistycznej, w tym lekarskiej.*

Propozycje zmian w badanym obszarze

System rodzinnej pieczy zastępczej w województwie śląskim zmagają się z wieloma wyzwaniami. W celu zebrania wszystkich tych kwestii w jednym miejscu ankietowane jednostki proszono o wymienienie największych problemów utrudniających realizację zadań z badanego obszaru oraz zaproponowanie zmian prawno-organizacyjnych, które mogłyby przyczynić się do ich rozwiązania.

Wśród odpowiedzi na pytanie: „Jakie problemy związane z realizacją zadań wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w największym stopniu dotyczą Państwa powiatu?” najczęściej wymieniano: *zbyt małą liczbę kandydatów na rodziny zastępcze, przewlekłość postępowań sądowych, niedostateczną liczbę pogotowi rodzinnych oraz niedostateczną liczbę rodzin zawodowych specjalistycznych.* Wśród najczęściej wymienianych zmian prawno-organizacyjnych, których potrzebuje system wspierania rodziny i pieczy zastępczej w kraju najczęściej wymieniano: *zmiany organizacyjne w sądach rodzinnych mające na celu przyspieszenie działań względem dzieci, podniesienie wysokości świadczeń / wynagrodzeń oraz polepszenie dostępu do lekarzy specjalistów (np. dostęp poza kolejnością).*

6. Wnioski i rekomendacje

Lp	Wnioski	Rekomendacje
1	<p>1. Wśród rodzin zastępczych i RDD często zdarza się przekraczanie określonej ustawą liczby dzieci. Dotyczy to zwłaszcza rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego oraz rodzin zawodowych nie będących specjalistycznymi.</p> <p>2. W znacznej części powiatów dochodzi do rozdzielania rodzeństw spowodowanej brakiem wystarczającej liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej.</p> <p>3. Zdecydowana większość powiatów sygnalizuje posiadanie niewystarczającej liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej.</p> <p>4. Z powodu braku miejsc zdarzają się sytuacje kierowania dzieci z rodzinnej pieczy zastępczej do pieczy instytucjonalnej.</p>	<p>Zwiększenie liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) pozyskaniu nowych rodzin / RDD; b) przekształcanie rodzin zastępczych niezawodowych w rodziny zawodowe i rodzin zawodowych w RDD; c) organizowanie kampanii promujących ideę rodzicielstwa zastępczego; d) zwiększenie wysokości świadczeń i wynagrodzeń przysługujących rodzinom zastępczym / RDD; e) pomoc miast / powiatów w zapewnieniu odpowiednich warunków mieszkaniowych dla kandydatów na rodziny zastępcze / RDD; f) usprawnienie procesu uzyskiwania kwalifikacji przez kandydatów na rodziców zastępczych / RDD; g) ułatwienie dostępu do wsparcia (lekarzy specjalistów, psychologów, pedagogów, przedszkoli, osób do pomocy itp.); h) zatrudnianie rodzin zastępczych w ramach umowy o pracę.
2	<p>Część rodzin zastępczych / RDD rezygnuje z pełnienia funkcji. W części przypadków ze współpracy rezygnuje powiat. Jedną z najczęstszych przyczyn rezygnacji są trudności opiekuńczo-wychowawcze.</p>	<p>Podjęcie działań na rzecz utrzymania już istniejących miejsc w rodzinach zastępczych / RDD poprzez zapewnienie dodatkowego wsparcia dla rodzin mających trudności w opiece i wychowaniu dzieci sprawiających problemy opiekuńczo-wychowawcze m.in. poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) zwiększenie dostępu do szkoleń specjalistycznych; b) zwiększenie wsparcia specjalistów – psychologów i pedagogów; c) zwiększenie wsparcia koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.
3	<p>W znacznej części rodzin zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego dzieci przebywają dłużej niż przewidziane w ustawie 8 miesięcy. Najczęściej podawaną przyczyną przedłużającego się pobytu była przewlekłość postępowań sądowych.</p>	<p>Wprowadzenie zmian organizacyjnych w sądach rodzinnych oraz poprawienie współpracy między instytucjami w celu skrócenia czasu trwania postępowań sądowych dot. uregulowania sytuacji prawnej dzieci.</p>

4	W większości powiatów brak jest rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych, w których można umieścić małe matki z dziećmi. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest brak chęci / zgody do pełnienia takiej funkcji.	Podjęcie działań na rzecz zwiększenia liczby rodzin zastępczych zawodowych specjalistycznych, w których można umieścić małe matki z dziećmi, w szczególności poprzez: a) zorganizowanie kampanii promocyjnych; b) zapewnienie specjalistycznych szkoleń; c) zapewnienie specjalistycznej pomocy psychologicznej i pedagogicznej.
5	Nie wszystkie powiaty są w stanie zapewnić wsparcie koordynatora RPZ wszystkim zainteresowanym rodzinom. Powodem tego często jest limit rodzin przypadających na 1 koordynatora oraz brak środków na zatrudnienie dodatkowych osób.	Przeanalizowanie zasadności zwiększenia do 20 limitu liczby rodzin przypadających na 1 koordynatora RPZ oraz wprowadzenie ewentualnej zmiany do ustawy.
6	Koordinatorzy RPZ odwiedzają przydzielone im rodziny najczęściej raz w miesiącu. Jednak pomiędzy powiatami notuje się dużą rozpiętość częstotliwości wizyt (od „raz w tygodniu” do „rzadziej niż co miesiąc”), co może wskazywać na nierównomierny, nie uzasadniony zróżnicowaniem sytuacji rodzin zastępczych / RDD, dostęp do koordynatorów.	1. Opracowanie standardów pracy koordynatorów RPZ uwzględniających częstotliwość wizyt w zależności od rodzaju rodzin zastępczych i ich faktycznych potrzeb. 2. Uwzględnienie w ww. standardach wizyt osobistych oraz dokonywanych on-line.
7	Większość powiatów ma na swoim terenie rodziny niezawodowe, które chciałyby się przekształcić w zawodowe. Najczęściej jednak proces ten trwa nawet powyżej 3 lat.	Ułatwienie profesjonalizacji rodzinom niezawodowym m.in. poprzez zwiększenie dostępu do specjalistycznych szkoleń i doradztwa oraz umożliwienie szybszego przekształcania w rodziny zastępcze zawodowe.
8	1. ORPZ / rodziny zastępcze często nie są stronami postępowań sądowych ws. uregulowania sytuacji prawnej dziecka. 2. Sądy nie zawsze umożliwiają rodzinie zastępczej wypowiedzenie się w imieniu dziecka. 3. Rodzinom biologicznym i zastępczym często trudno zachować bezstronność w ocenie sytuacji dziecka.	Ustanowienie instytucji prawnego przedstawiciela dziecka, w celu: a) zapewnienia ochrony interesów i praw dziecka; b) zapewnienia bezstronności w ocenie sytuacji dziecka; c) przyspieszenia postępowań przed sądami.
9	1. Znaczna liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych / RDD wymaga specjalistycznych oddziaływań. 2. Zdecydowana większość ORPZ zgłasza trudności z umieszczeniem w rodzinnej pieczy zastępczej dzieci chorych, niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie. 3. Najczęstsze przyczyny trudności z umieszczeniem to: brak / zbyt mała liczba rodzin specjalistycznych; brak chętnych rodzin spokrewnionych i niezawodowych; brak umiejętności pracy z dziećmi wymagającymi specjalistycznych oddziaływań; obawa rodzin zastępczych / RDD przed uzyskaniem zbyt	1. Zwiększenie liczby specjalistycznych rodzin zastępczych, m.in. poprzez ułatwienie profesjonalizacji rodzin niezawodowych i zawodowych. 2. Zapewnienie specjalistycznych szkoleń dla rodzin zastępczych spokrewnionych, niezawodowych, zawodowych i RDD.

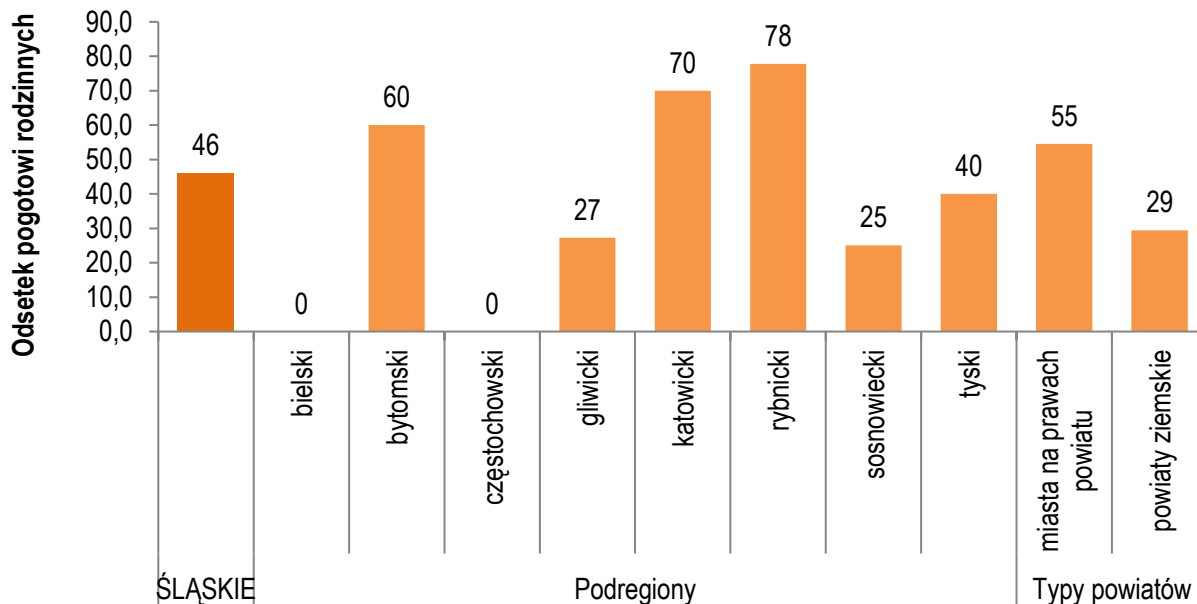
	małego wsparcia w opiece nad dzieckiem wymagającym specjalistycznych oddziaływań.	
10	<ol style="list-style-type: none"> 1. Co piąte dziecko umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej wymaga specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych. 2. Rodziny zastępcze i RDD zgłaszają trudności w dostępie do specjalistycznej diagnostyki i leczenia. 3. Wszystkie powiaty potwierdziły fakt korzystania przez rodziny zastępcze/ RDD z prywatnych wizyt u lekarzy specjalistów. 	Zapewnienie rodzinom zastępczym, w szczególności specjalistycznym, stałego dostępu do specjalistycznej diagnostyki medycznej, leczenia i rehabilitacji wychowanków.
11	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tylko nieco ponad połowa organizatorów RPZ zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinnej pieczy zastępczej stały dostęp do pedagoga. 2. Stały dostęp do psychologa zapewnia 9 na 10 organizatorów. 	Dostosowanie możliwości stałego dostępu do psychologów i pedagogów do potrzeb dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej.
12	Blisko 1/3 wychowanków po 18 r.ż., którzy chcą się usamodzielnić, nie może otrzymać ze strony powiatu / miasta / gminy miejsca w mieszkaniu chronionym.	Zwiększenie udziału usamodzielnianych wychowanków, którzy mogą otrzymać miejsce w mieszkaniu chronionym.
13	Prawie wszystkie powiaty potwierdziły, że wychowanek, który chce się usamodzielnić, może otrzymać mieszkanie z zasobów miasta / gminy, jednak ponad połowa powiatów podała, że średni czas oczekiwania na otrzymanie tego rodzaju mieszkania przekracza 1 rok, a 1/3 nie potrafiła wskazać żadnego okresu.	Skrócenie okresu oczekiwania na otrzymanie mieszkania z zasobów miasta / gminy w przypadku wychowanków, którzy chcą się usamodzielnić.
14	Tylko co piąty powiat potwierdził, że monitoruje sytuację życiową byłego wychowanka po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez niego pieczy zastępczej.	Upowszechnienie dobrej praktyki monitorowania sytuacji życiowej byłego wychowanka (po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez niego pieczy zastępczej), jako jednego ze sposobów ewaluacji skuteczności procesu usamodzielnienia.
15	Im dziecko starsze, tym trudniej znaleźć dla niego rodzinę adopcyjną.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podejmowanie działań w celu przyspieszenia procedur sądowych i adopcyjnych. 2. Organizowanie kampanii promujących ideę adopcji. 3. Uświadamianie kandydatom na rodziców adopcyjnych korzyści wynikających z przysposobienia starszych dzieci.

16	<ol style="list-style-type: none"> 1. Badane jednostki w większości sceptycznie oceniają powodzenie procesu deinstytucjonalizacji i uzależniają go od zwiększenia liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej. 2. Zdecydowana większość powiatów zgłasza potrzebę zwiększenia liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych i interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Likwidacja barier utrudniających powstawanie nowych rodzin zastępczych specjalistycznych. 2. Wsparcie istniejących rodzin zastępczych w opiece nad dziećmi ze szczególnymi potrzebami. 3. Profesjonalizacja rodzin zastępczych zawodowych i niezawodowych.
17	<p>Badane jednostki oczekują od samorządu województwa śląskiego przede wszystkim organizacji kampanii promujących rodzinną pieczę zastępczą, a także organizacji szkoleń dla kadr systemu WRiSPZ oraz rodzin zastępczych zawodowych i RDD.</p>	<p>Kontynuowanie działań mających na celu promowanie i wspieranie rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej oraz organizację szkoleń dla kadr WRiSPZ oraz rodzin zastępczych zawodowych i RDD o tematyce zgodnej ze zgłoszonymi potrzebami.</p>

7. Aneks

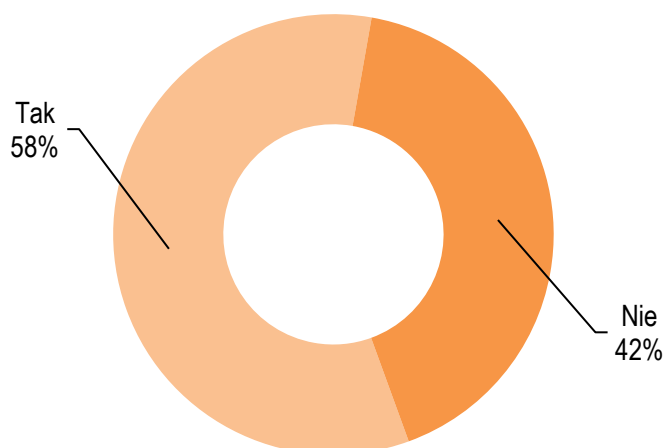
7.1. Wykresy

Wykres 75. Odsetek pogotowi rodzinnych, w których w I poł. 2021 roku przebywały dzieci po zakończeniu postępowania sądowego, n=50, N=24.

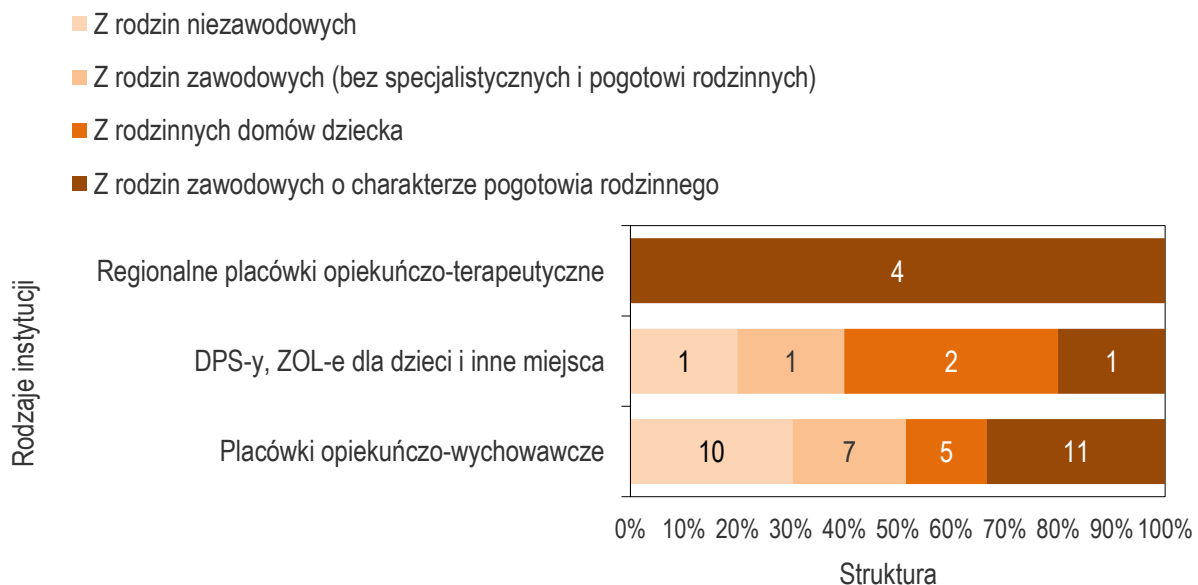
Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 76. Odpowiedzi na pytanie: „Czy organizator spotkał się z sytuacjami, że rodziny zastępcze niechętnie przekazują dzieci do adopcji?”, N=36.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

Wykres 77. Struktura dzieci do 18 r.ż., które w I poł. 2021 r. opuściły rodzinną pieczę zastępczą wg rodzajów instytucji, do których zostały skierowane.

Źródło: informacje własne Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Województwa Śląskiego - badanie „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego w 2021 r.”.

7.2. Tabele

Tabela 2. Odpowiedzi na pytanie: „Jakimi tematami szkoleń jesteście Państwo zainteresowani jako kadra systemu pieczy zastępczej?”.

Lp	Tematy	Liczebności odpowiedzi
1	Przemoc, w tym cyberprzemoc i przemoc seksualna (syndromy rozpoznawania, procedury działania)	11
2	Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu pracowników WRiSPZ	8
3	Praca z dzieckiem po traumie, trauma dziecięca, psychodrama traumy	8
4	Aspekty prawne WRiSPZ - interpretacje, spory kompetencyjne, itp.	7
5	Zaburzenia u dzieci i młodzieży	7
6	Zagadnienia związane z diagnozą i terapią uzależnień	5
7	Rozwiązywanie konfliktów w rodzinie zastępczej – mediacje oraz wykorzystanie dialogu motywującego	5
8	FAS / FASD	4
9	Depresja i samobójstwa wśród dzieci i młodzieży	4
10	Interwencja w sytuacji kryzysu w rodzinie	4
11	Współpraca z rodzicami biologicznymi (pracownicy oraz rodzice zastępczy)	3
12	Superwizja	3
13	Terapia skoncentrowana na rozwiązaniach	3
14	Jak efektywnie pozyskiwać kandydatów na rodziny zastępcze?	3
15	Sposoby radzenia sobie z negatywnym wpływem nowoczesnych technologii na dziecko, w tym infoholizm	3
16	Radzenie sobie ze stresem	2
17	Praca z usamodzielniającym się wychowankiem pieczy zastępczej	2
18	Praca z rodziną wielopropblemową	2
19	Prowadzenie grup wsparcia	2
20	Zaburzenia rozwojowe u dzieci i młodzieży	2
21	Praca z dzieckiem niepełnosprawnym	2
22	Zachowania agresywne w tym autoagresywne u dzieci i młodzieży	2
23	Współpraca rodziny zastępczej z biologiczną	2
24	Praca z trudnym klientem	2
25	Praca z dorastającym wychowankiem	1
26	Przekazywanie dziecku informacji o trudnej sytuacji (np. śmierć rodzica, konieczność zmiany środowiska zastępczego)	1
27	Zapobieganiu wypaleniu zawodowemu rodzin zastępczych	1
28	Rozwiązywanie problemów w obszarze opiekuńczo-wychowawczym	1
29	Więzi w rodzinie a regulacje prawne w aspekcie adopcji	1
30	Praca z rodziną zastępczą o niskich kompetencjach wychowawczych	1
31	Umiejętności komunikacyjne w pracy z rodziną zastępczą i dzieckiem	1
32	Narzędzia w pracy z rodziną zastępczą	1
33	Wsparcie dla młodzieży zagrożonej demoralizacją	1
34	Promocja rodzicielstwa zastępczego	1
35	Szkolenia i warsztaty umiejętności komunikacyjnych i interpersonalnych	1
36	Zaburzenia więzi u dzieci w pieczy zastępczej	1

Lp	Tematy	Liczebności odpowiedzi
37	Relacje rówieśnicze	1
38	Przekazywanie dzieci do adopcji (utrudnianie przez rodziny zastępcze)	1
39	Organizowanie pracy z klientem trudnym	1
40	Budowanie motywacji do zmiany	1
41	Kształtowanie relacji w procesie pomagania	1
42	Asertywność w relacjach z klientami	1
43	Praca z rodziną doświadczającą trudności wychowawczych	1
44	Doskonalenie umiejętności wychowawczych - komunikacja z dzieckiem w różnych fazach rozwoju	1
45	Współpraca z rodzicem naturalnym	1
46	Kwestie odpłatności za pobyt w rodzinie zastępczej	1
47	Zachowanie dziecka po umieszczeniu w rodzinie zastępczej	1
48	Kontakty dzieci z rodzicami biologicznymi	1
49	Dziecko krzywdzone	1
50	Alimentacja i egzekucja alimentów	1
51	Zbuntowany nastolatek - problemy wieku adolescencji	1
52	Efektywne wspieranie rodzin zastępczych	1
53	Budowanie profesjonalnej diagnozy	1
54	Motywowanie i wsparcie dla rodziców zastępczych	1
55	Postępowanie z dzieckiem ciężko chorym / głęboko zaburzonym / niepełnosprawnym	1
56	Problemy rozwojowe swoiste dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej	1
57	Neuropedagogika, neuropsychologia	1
58	Szkolenia / kursy kwalifikacyjne	1
59	Trening umiejętności społecznych	1
60	Usamodzielnianie pełnoletnich wychowanków	1
61	Pomoc w odbudowie wzajemnych relacji w rodzinie	1
62	Wychowaniem dzieci z pojawiającymi się trudnościami w procesie wychowawczym i edukacyjnym	1
63	Zaburzenia zachowania, osobowość mnoga	1
64	Interwencyjne zabezpieczenie małoletnich z rodzin biologicznych	1
65	Praca z dzieckiem pokrzywdzonym	1
66	Motywowanie dziecka	1

Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, badanie pn.: „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego”.

Tabela 3. Odpowiedzi na pytanie: „Jakimi tematami szkoleń byłyby zainteresowane rodziny zastępcze z Państwa powiatu?”.

Lp	Kategorie odpowiedzi	Liczebności odpowiedzi
1	Doskonalenie umiejętności wychowawczych w stosunku do wychowanków w różnym wieku	11
2	Doskonalenie metod pracy z dziećmi z trudnościami wychowawczymi	11
3	Radzenie sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym	11
4	Zaburzenia u dzieci i młodzieży, w tym zaburzenia więzi i posttraumatyczne	11
5	Praca z dzieckiem z FAS / FASD / autystycznym / z niepełnosprawnościami	10
6	Praca z dziećmi doświadczającymi przemocy w tym cyberprzemocy i molestowania seksualnego	10
7	Kontakty rodziców zastępczych i wychowanków z rodzicami biologicznymi	8
8	Dziecko niepełnosprawne intelektualnie i leczone psychiatrycznie	7
9	Problemy okresu dojrzewania, w tym komunikacja z nastolatkiem	7
10	Diagnoza i terapia uzależnień od środków psychoaktywnych, Internetu, hazardu, zakupów itp.	7
11	Proces usamodzielniania wychowanków	4
12	Zagadnienia prawne dotyczące rodzicielstwa zastępczego	3
13	Trening umiejętności komunikacyjnych i interpersonalnych	3
14	Zachowania agresywne i autoagresywne u dzieci i młodzieży	3
15	Zarządzanie czasem i budżetem	2
16	Współpraca z rodziną biologiczną dziecka	2
17	Warsztaty integrujące rodziców zastępczych, ich dzieci biologicznych oraz wychowanków	1
18	Wsparcie dla młodzieży zagrożonej demoralizacją	1
19	Zagrożenia dzieci i młodzieży	1
20	Relacje rówieśnicze	1
21	Przygotowanie dziecka do adopcji	1
22	Superwizje	1

Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, badanie pn.: „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego”.

Tabela 4. Odpowiedzi na pytanie: „Jakich zmian prawno-organizacyjnych potrzebuje system wspierania rodziny i pieczy zastępczej w kraju? Co należałoby poprawić, a co jest obecnie problemem?”.

Lp	Kategorie odpowiedzi	Liczebności odpowiedzi
1	Zmiany organizacyjne w sądach rodzinnych mające na celu przyspieszenie działań względem dzieci	10
2	Podniesienie wysokości świadczeń / wynagrodzeń	4
3	Polepszenie dostępu do lekarzy specjalistów (np. poza kolejnością)	4
4	Dodatkowe przywileje dla asystentów rodzin i i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej (np. dodatek terenowy, urlop zdrowotny)	2
5	Powołanie instytucji przedstawiciela dziecka umieszczonego w pieczy (np. adwokata, prawnika) i wprowadzenie obowiązku jego uczestniczenia we wszystkich rozprawach (do czasu uregulowania sytuacji prawnej i wyznaczenia opiekuna prawnego)	2
6	Zapewnienie mieszkań / domów do prowadzenia rodziny zastępczej zawodowej / RDD	2
7	Zwiększenie liczby rodzin zastępczych, z którymi współpracuje koordynator rodzinnej pieczy zastępczej z 15 na 20	2
8	Brak dziedziczenia długów rodziców biologicznych	1
9	Dalszy rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej	1
10	Doprecyzowanie zasad współpracy z rodzinami biologicznymi dzieci, w przypadku braku rezultatów po np. 6 miesiącach obligatoryjne pozbawianie władzy rodzicielskiej.	1
11	Lepsza współpraca ORPZ z instytucjami zaangażowanymi w pracę na rzecz dziecka (sądy, szkoły, szpitale itp.)	1
12	Likwidacja kryterium dochodowego dla usamodzielnianych wychowanków	1
13	Minimalizacja częstotliwości przeprowadzania ocen zasadności pobytu dziecka w pieczy zastępczej w przypadkach gdy nie ma możliwości zarówno powrotu do rodziców biologicznych, jak i uregulowania sytuacji prawnej / adopcji dziecka	1
14	Możliwość otrzymania mieszkania po opuszczeniu przez usamodzielniającego się podopiecznego rodziny zastępczej	1
15	Możliwość podejmowania decyzji w sprawach zdrowotnych przez rodzinę zastępczą	1
16	Narzuć krótszych terminów dotyczących pobytu dziecka w pieczy zastępczej i ich egzekwowanie	1
17	Obligatoryjne objęcie wszystkich rodzin zastępczych wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej	1
18	Obowiązkowe wysłuchanie podczas rozpraw sądowych rodzin zastępczych, asystentów rodzin oraz pracowników ORPZ	1
19	Ogólnopolska kampania na rzecz pozyskania kandydatów na rodziny zastępcze	1
20	Określenie maksymalnego terminu na rozpatrzenie i zakończenie postępowań sądowych	1
21	Opracowanie standardów współpracy powiatu z gminami w zakresie efektywnej realizacji zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (od umieszczenia dziecka do jego usamodzielnienia)	1
22	Podwyższenie wynagrodzeń dla koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej	1
23	Ponoszenie odpowiedzialności karnej przez matki pijące w ciąży	1
24	Poszerzenie kręgu osób, które mogą sprawować funkcję rodziny pomocowej oraz wprowadzenie przepisu obligującego rodzinę zastępczą do wskazania / zaproponowania swojego zastępcy w przypadku okresowego niesprawowania pieczy	1
25	Potrzeba wyrównania świadczeń z tytułu pomocy na kontynuowanie nauki i zagospodarowanie dla wychowanków po pieczy zastępczej i po MOW	1
26	Prawne określenie podmiotów odpowiedzialnych za przewóz dzieci z rodziny biologicznej do rodziny zastępczej	1
27	Profesjonalizacja rodzicielstwa zastępczego	1
28	Promocja zawodu koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej	1
29	Przy umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej sąd powinien wskazać w postanowieniu rodzicom naturalnym określone obowiązki. W przypadku ich niewykonywania bez uzasadnionej przyczyny sąd powinien pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej w terminie 6 miesięcy.	1

Lp	Kategorie odpowiedzi	Liczebności odpowiedzi
30	Przyznanie dodatkowego urlopu dla osób pracujących, sprawujących funkcję rodzica zastępczego (bez względu na rodzaj rodziny zastępczej)	1
31	Rezygnacja z uprawnienia kierownika PCPR do dochodzenia alimentów, gdyż to przysługuje rodzinom zastępczym, które mogą skorzystać z pomocy specjalistycznego poradnictwa udzielanego przez PCPR	1
32	Skrócić czas regulacji sytuacji dziecka porzuconego przez rodziców w szpitalu po urodzeniu	1
33	Stworzenie form wsparcia (dziennych lub całodobowych) dla usamodzielnianych wychowanków z dysfunkcjami (np. FAS, niepełnosprawność intelektualna, choroby psychiczne, niezaradność życiowa)	1
34	Stworzenie ogólnokrajowego rejestru rodzin zastępczych uwzględniającego liczbę wolnych miejsc w rodzinach	1
35	Stworzenie spójnego systemu prawnego obejmującego wszystkie instytucje działające na rzecz dziecka	1
36	Stworzenie systemu teleinformatycznego usprawniającego pracę ORPZ w zakresie udzielania i pozyskiwania informacji dot. dziecka i jego rodziny biologicznej	1
37	Szkolenie sędziów i kuratorów również z takich tematów jak zaburzenia więzi czy FAS	1
38	Szybsze regulowanie sytuacji prawnej dzieci (już po 6 m-cach od umieszczenia, jeśli nie ma kontaktów lub rodzice nie podejmują żadnych działań)	1
39	Szybsze tryby pozbawiania władzy rodzicielskiej rodziców biologicznych (do 6 mies.), co daje większą szansę dzieciom na adopcję	1
40	Ujednolicenie systemu na poziomie powiatów	1
41	Uproszczenie procedur sądowych	1
42	Uregulowanie kwestii przekształcania form pieczy np. rodziny niezawodowej w zawodową	1
43	Uregulowanie prawne dotyczące szczegółów procedury odbioru dziecka i umieszczenia go w pieczy zastępczej (osoby uprawnione, transport dziecka)	1
44	Uregulowanie zasad przeprowadzania kontroli w rodzinach zastępczych	1
45	Uspójnienie przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z kodeksem rodzinnym	1
46	Usprawnienie procesu adopcyjnego	1
47	Usprawnienie współpracy między jednostkami na rzecz szybszego uregulowania sytuacji prawnej dziecka	1
48	Ustawowe ujednolicenie wynagrodzeń zawodowych rodzin zastępczych oraz kadry koordynatorów i asystentów rodziny	1
49	Uwzględnienie PCPR w postępowaniach dotyczących uregulowania sytuacji życiowej małoletniego	1
50	W ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w zadaniach własnych lub zleconych gminy, dodanie zadania tworzenia i prowadzenia mieszkań chronionych dla wychowanków opuszczających pieczę zastępczą	1
51	Większa ochrona dzieci np. przez każdorazowe badanie więzi	1
52	Większa praca asystentów z rodziną biologiczną (sądowe przydzielanie asystentów)	1
53	Większe uprawnienie organu dotyczące wyznaczania kontaktów pomiędzy rodzicem biologicznym a rodziną zastępczą	1
54	Wprowadzenie częściowej odpłatności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej od rodziców biologicznych	1
55	Wprowadzenie obowiązku uczestnictwa sędziego lub innego przedstawiciela sądu w posiedzeniach dot. okresowej oceny sytuacji dziecka umieszczonego w pieczy	1
56	Wprowadzenie pojęcia rodziny zastępczej długoterminowej	1
57	Wskazanie górnej granicy wieku, który uniemożliwiłby przejęcia opieki nad dzieckiem	1
58	Wyciąganie konsekwencji prawnych wobec rodziców za narażenie zdrowia i życia dzieci, które mają być umieszczone w pieczy zastępczej.	1
59	Wyplacanie wynagrodzeń dla rodzin zastępczych niezawodowych	1
60	Zapewnienie kompleksowych poradni specjalistycznych dla dzieci z pieczy zastępczej	1
61	Zapewnienie koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej ochrony prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych (analogicznie do pracowników socjalnych)	1

Lp	Kategorie odpowiedzi	Liczebności odpowiedzi
62	Zapewnienie wsparcia rodzinom adopcyjnym w postaci specjalistycznych terapii, leczenia itp.	1
63	Zatrudnienie rodzin zastępczych zawodowych w oparciu o umowę o pracę	1
64	Złagodzenie przepisów dotyczących powoływania nowych POW przy tak dużej liczbie dzieci do zabezpieczenia i tak małej liczbie rodzin zastępczych	1
65	Zmiana w procesie adopcyjnym uniemożliwiająca przetrzymanie dziecka w rodzinie zastępczej mimo jego uregulowanej sytuacji prawnej	1
66	Zmiana wieku dzieci określonego w art. 95 ustawy o wspieraniu i systemie pieczy zastępczej, z uwagi na fakt, iż nie ma rodzin zastępczych, ani kandydatów na rodziny zastępcze, a jest konieczność zabezpieczenia dzieci poza rodziną naturalną, która może stanowić dla nich zagrożenie	1
67	Zniesienia solidarnej odpowiedzialności rodziców za odpłatność	1
68	Zobligowanie rodziców zastępczych do zabezpieczania dodatkowych środków na przyszłość dziecka. Brak odpowiednich przepisów powoduje, że bardzo często rodzina "przejada" pieniądze dziecka, które potem opuszcza rodzinę bez żadnego zabezpieczenia	1
69	Zwiększenie dostępności dla dzieci z pieczy zastępczej do opieki psychiatrycznej i psychologicznej	1
70	Zwiększenie dostępności miejsc dla dzieci wymagających specjalistycznej opieki min. z zaburzeniami zachowań	1
71	Zwiększenie dostępu do placówek dla dzieci z zaburzeniami psychicznymi	1
72	Zwiększenie liczby miejsc w regionalnych ośrodkach specjalistycznych	1
73	Zwiększenie realnego wpływu zdania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej na decyzje sądu	1
74	Zwiększenie środków na zatrudnienie koordynatorów u organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej	1
75	Zwolnienie dzieci z pieczy zastępczej z obowiązku alimentacyjnego wobec rodziców biologicznych	1

Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, badanie pn.: „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego”.

Tabela 5. Odpowiedzi na pytanie: „Jakie Państwa zdaniem musiały zostać spełnione warunki, aby więcej dzieci trafiło do rodzinnej pieczy zastępczej, a mniej do pieczy instytucjonalnej?”

Lp	Kategorie odpowiedzi	Liczebności odpowiedzi
1	Zwiększenie wynagrodzeń dla rodzin zastępczych	9
2	Stąła promocja rodzicielstwa zastępczego na poziomie ogólnokrajowym	8
3	Zwiększenie liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej	7
4	Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych dla rodzin zastępczych	6
5	Umożliwienie dostępu do szybkiej, systematycznej i długotrwałej pomocy specjalistycznej, w tym lekarskiej	5
6	Większa liczba kandydatów na rodziny zastępcze	4
7	Zwiększenie możliwości szkoleń rodziców zastępczych	3
8	Zatrudnienie rodzin zastępczych zawodowych na umowę o pracę	3
9	Wprowadzenie obowiązku regulowania przez sąd sytuacji prawnej dziecka w przypadku rodziców skazanych za przemoc wobec dziecka lub zabójstwo innego dziecka	2
10	Zapewnianie szeroko pojętego wsparcia, zarówno dla dzieci, jak i dla dorosłych, umożliwienie w większym stopniu możliwości korzystania z pomocy specjalistów	2
11	Pozyskanie nowych kandydatów na rodziców zastępczych	1
12	Zwalnianie miejsc w dotychczasowych rodzinach zastępczych poprzez szybkie regulowanie sytuacji prawnej dziecka	1
13	Uruchomienie specjalistycznych szkoleń dla kandydatów, którzy zdecydują się przyjmować dzieci powyżej 10 r.ż.	1
14	Stworzenie systemu szerokiego wsparcia środowiskowego dla rodzin, które zdecydują się przyjmować dzieci powyżej 10 r.ż., zarówno w obszarze osobistej opieki, ale też w innych, jak edukacja, zdrowie, sport i kultura	1
15	Stworzenie szerokiego wsparcia dla pracowników ORPZ-tów celem utrzymania stabilnej sytuacji kadrowej i zapobiegania częstej rotacji pracowników z różnych powodów	1
16	Więcej przeszkolonych rodzin zastępczych, w tym rodzin specjalistycznych	1
17	Zobligowanie sądów oraz organizatorów pieczy zastępczej do obowiązkowego ustalenia, czy w bliższej lub dalszej rodzinie rzeczywiście nie ma osób, mogących zapewnić dziecku opiekę w zastępstwie za rodziców	1
18	Szybsze interwencje w środowisku	1
19	Większa liczba rodzin zastępczych niezawodowych oraz jedno / dwoje dzieci przypadających na rodzinę zastępczą zawodową pozwoli na optymalizację procesu opiekuńczo-wychowawczego	1
20	Edukacja przyszłych kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe	1
21	Współdziałanie instytucji z różnych obszarów i ich przedstawicieli w odniesieniu do problematyki pieczy zastępczej	1
22	Rozpowszechnienie informacji dot. szkoleń na kandydatów	1
23	Ochrona przed zagrożeniami wynikającymi z pełnionej opieki nad dzieckiem (np. ubezpieczenie rodzin)	1
24	Wcześniejsza interwencja OPS i sądów	1
25	Umożliwienie łatwego skorzystania z rodziny pomocowej	1
26	Zwiększenie wynagrodzeń pracowników ORPZ	1
27	Zwiększenie możliwości szkoleń pracowników ORPZ	1
28	Możliwość odbycia szkolenia na terenie powiatu, na którym funkcjonuje rodzina.	1

Źródło: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego, badanie pn.: „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego”.

7.3. Wzory narzędzi badawczych

Scenariusz telefonicznego wywiadu pogłębionego

Scenariusz pogłębionego wywiadu telefonicznego do badań pilotażowych „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego”

Dane metryczkowe:

Nazwa powiatu:

Typ powiatu: miasto na prawach powiatu/ powiat ziemski

Imię i nazwisko, stanowisko osoby, z którą przeprowadzono wywiad:

Nazwa instytucji:

Adres instytucji:

Tel. do kontaktów roboczych:

E-mail:

Data przeprowadzenia wywiadu:

A. Podstawowe informacje o liczbie, typach rodzin zastępczych, RDD i przebywających w nich dzieciach w powiecie.

A1. Jakiego typu rodziny zastępcze funkcjonują na terenie Państwa powiatu? Proszę podać liczbę takich rodzin i umieszczonych w nich dzieci w latach 2019, 2020 i 2021.

Dziecko należy uwzględnić w rodzinie, jeżeli przebywało przynajmniej 1 dzień. Jeżeli jedna rodzina w okresie sprawozdawczym miała dzieci w różnych przedziałach, należy wykazać ją tylko 1 raz w tym przedziale, w którym dzieci miała najwięcej. Brak umieszczonych dzieci czyli „0 dzieci” należy podać w 2019 i 2020 roku wg stanu na koniec roku, a 2021 roku – wg stanu na połowę roku.

2019 rok (stan na koniec roku)

I.p.	Typ rodziny zastępczej	Liczba rodzin	Liczba umieszczonych dzieci
1.	Spokrewnione		
2.	Niezawodowe		
3.	Zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych)		
4.	Zawodowe specjalistyczne		
5.	Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego		
6.	Rodzinne domy dziecka		

2019 rok (stan na koniec roku)

l.p.	Typ rodziny zastępczej	Liczba umieszczonych dzieci w jednej rodzinie					
		0 dzieci	1-3 dzieci	4-5 dzieci	6-7 dzieci	8-9 dzieci	pow. 10 dzieci
1.	Spokrewnione						
2.	Niezawodowe						
3.	Zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych)						
4.	Zawodowe specjalistyczne						
5.	Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego						
6.	Rodzinne domy dziecka						

2020 rok (stan na koniec roku)

l.p.	Typ rodziny	Liczba rodzin	Liczba umieszczonych dzieci
1.	Spokrewnione		
2.	Niezawodowe		
3.	Zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych)		
4.	Zawodowe specjalistyczne		
5.	Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego		
6.	Rodzinne domy dziecka		

2020 rok (stan na koniec roku)

l.p.	Typ rodziny	Liczba umieszczonych dzieci w jednej rodzinie					
		0 dzieci	1-3 dzieci	4-5 dzieci	6-7 dzieci	8-9 dzieci	pow. 10 dzieci
1.	Spokrewnione						
2.	Niezawodowe						
3.	Zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodz.)						
4.	Zawodowe specjalistyczne						
5.	Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego						
6.	Rodzinne domy dziecka						

2021 rok (stan na 30.06.2021 r.)

l.p.	Typ rodziny	Liczba rodzin	Liczba umieszczonych dzieci
1.	Spokrewnione		
2.	Niezawodowe		
3.	Zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych)		
4.	Zawodowe specjalistyczne		
5.	Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego		
6.	Rodzinne domy dziecka		

l.p.	Typ rodziny	Liczba umieszczonych dzieci w jednej rodzinie					
		0 dzieci	1-3 dzieci	4-5 dzieci	6-7 dzieci	8-9 dzieci	pow. 10 dzieci
1.	Spokrewnione						
2.	Niezawodowe						
3.	Zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodz.)						
4.	Zawodowe specjalistyczne						
5.	Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego						
6.	Rodzinne domy dziecka						

B. Zachowywanie wymogów ustawowych dot. liczby umieszczonych dzieci i czasu ich przebywania w rodzinach zastępczych.

B1. W ilu rodzinach zastępczych na terenie Państwa powiatu liczba umieszczonych dzieci przekracza 3 (wg stanu na 30.06.2021 r.)?

l.p.	Typ rodziny	Liczba rodzin zastępczych	Liczba rodzin zastępczych, w których jest umieszczonych więcej niż 3 dzieci jednocześnie
1.	Spokrewnione		
2.	Niezawodowe		
3.	Zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych)		
4.	Zawodowe specjalistyczne		
5.	Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego		

B2. W ilu rodzinnych domach dziecka działających na terenie Państwa powiatu liczba umieszczonych dzieci przekracza 8 (wg stanu na 30.06.2021 r.)? (proszę wpisać wartość „0”, jeśli na terenie powiatu nie działa RDD)

Liczba rodzinnych domów dziecka	Liczba rodzinnych domów dziecka, w których jest umieszczonych więcej niż 8 dzieci jednocześnie

B3. W ilu rodzinach zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego działających na terenie Państwa powiatu przebywają dzieci w okresie powyżej 8 miesięcy (wg stanu na 30.06.2021 r.)?

Liczba pogotowi rodzinnych ogółem	Liczba pogotowi rodzinnych, w których dzieci przebywają powyżej 8 miesięcy

B4. W ilu rodzinach zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego na terenie Państwa powiatu dzieci przebywają powyżej 2 lat (wg stanu na 30.06.2021 r.)?

Liczba pogotowi rodzinnych ogółem	Liczba pogotowi rodzinnych, w których dzieci przebywają powyżej 2 lat

B5. W ilu rodzinach zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego na terenie Państwa powiatu przebywają dzieci po zakończeniu postępowania sądowego (stan na 30.06.2021 r.)?

Liczba pogotowi rodzinnych ogółem	Liczba pogotowi rodzinnych, w których przebywają dzieci po zakończeniu postępowania sądowego	Liczba dzieci przebywających w pogotowiach rodzinnych po zakończeniu postępowania sądowego

B6. Jaki jest najdłuższy okres pobytu dziecka w rodzinie zastępczej o charakterze pogotowia rodzinnego na terenie Państwa powiatu? (pyt. otwarte, liczbę podać w latach i ewentualnie miesiącach wg stanu na 30.06.2021 r.)

.....

B7. Czy w przypadku wolnych miejsc w rodzinach zastępczych/ RDD w powiecie deklarujecie Państwo chęć przyjmowania dzieci pochodzących z innych powiatów naszego województwa?

- a) tak
- b) nie

B8. Czy posiadacie Państwo na swoim terenie rodziny niezawodowe z niespokrewnionymi dziećmi, które deklarują chęć przekształcenia się w rodziny zastępcze zawodowe?

- a) tak
- b) nie – przejście do pyt. ...

B9. Ile jest takich rodzin? (pyt. otwarte)

.....

C. Informacje nt. dzieci z niepełnosprawnością przebywających w rodzinach zastępczych i RDD. Dostęp do służby zdrowia i specjalistów.

C1. Ile dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością znajduje się pod opieką rodzin zastępczych/ RDD w powiecie? (wg stanu na 30.06.2021 r.)

I.p.	Typ rodziny	Liczba dzieci ogółem	Liczba dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności
1.	Spokrewnione		
2.	Niezawodowe		
3.	Zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych)		
4.	Zawodowe specjalistyczne		
5.	Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego		
6.	Rodzinne domy dziecka		

C2. Ile dzieci uzyskało orzeczenie o niepełnosprawności będąc w rodzinie zastępczej?

Wyszczególnienie	2019 (stan na koniec roku)	2020 (stan na koniec roku)	2021 (stan na 30.06.2021 r.)
Liczba umieszczonych dzieci ogółem			
Liczba umieszczonych dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością			
Liczba umieszczonych dzieci, które dzieci uzyskały orzeczenie o niepełnosprawności będąc w rodzinie zastępczej			

C3. Ile dzieci będących pod opieką rodzin zastępczych i RDD wymaga badań diagnostyczno-medycznych z uwagi na stan zdrowia (wg stanu na 30.06.2021 r.)?

Liczba umieszczonych dzieci ogółem	
Liczba umieszczonych dzieci wymagających badań diagnostyczno-medycznych z uwagi na stan zdrowia	

C4. Czy organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych stały dostęp (cykliczne spotkania) do pedagoga?

- a) tak
- b) nie

C5. Czy organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych stały dostęp (cykliczne spotkania) do psychologa?

- a) tak
- b) nie

C6. Ilu pedagogów zatrudnia organizator, którzy prowadzą zajęcia z dziećmi z rodzin zastępczych?
(proszę podać liczbę)

Liczba pedagogów.....

C7. Ilu psychologów zatrudnia organizator, którzy prowadzą terapię z dziećmi z rodzin zastępczych?

Liczba psychologów.....

C8. Ile średnio godzin w miesiącu pracuje z dzieckiem pedagog? (proszę podać liczbę)

Średnia liczba godzin pracy pedagoga z dzieckiem w miesiącu .....

C9. Ile średnio godzin w miesiącu pracuje z dzieckiem psycholog? (proszę podać liczbę)

Średnia liczba godzin pracy psychologa z dzieckiem w miesiącu .....

C10. Jaki jest okres oczekiwania na badania w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej na terenie Państwa powiatu?

- a) do 3 miesięcy
- b) powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy
- c) powyżej 6 miesięcy

C11. W jakim okresie czasu rodziny zastępcze są w stanie zdiagnozować pod kątem medycznym przyjęte do nich dzieci (porady lekarzy specjalistów)?

- a) do 3 miesięcy
- b) powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy
- c) powyżej 6 miesięcy

C12. Czy rodziny zastępcze mają dostęp do wszystkich lekarzy specjalistów na terenie powiatu?

- a) tak – przejście do pyt....
- b) nie
- c) nie wiem – przejście do pyt. ...

C13. Jakich lekarzy specjalistów dla dzieci z rodzin zastępczych brakuje najbardziej? (pyt. otwarte, proszę wymienić specjalizacje)

.....

C14. Czy bezpośrednio po umieszczeniu dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej powiat zapewnia dostęp do przedszkola (np. gdy dziecko trafia do rodziny w trakcie roku szkolnego)?

- a) tak
- b) nie

C15. Ile dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i RDD z terenu powiatu wymaga następujących oddziaływań? (proszę podać liczbę dzieci)

Ogólna liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i RDD w powiecie ....

Liczba dzieci wymagających oddziaływań:

- a) logopedycznych.....
- b) rehabilitacyjnych.....
- c) terapii psychologicznej.....
- d) terapii pedagogicznej.....
- e) zajęć korekcyjno-kompensacyjnych.....
- f) innych oddziaływań, jakich? .....

C16. Czy organizator na terenie Państwa powiatu ma trudności z umieszczeniem dzieci chorych lub niepełnosprawnych w rodzinnej pieczy zastępczej?

- a) tak
- b) nie

C17. Czy organizator na terenie Państwa powiatu ma trudności z umieszczeniem dzieci niedostosowanych społecznie w rodzinnej pieczy zastępczej?

- a) tak
- b) nie

C18. Jakie Państwa zdaniem są przyczyny braku rodzin zastępczych i kandydatów na takie rodziny dla dzieci chorych, niepełnosprawnych i niedostosowanych społecznie? (pyt. otwarte)

.....

C19. Czy w okresie najbliższych 3 lat planujecie Państwo zawiązać zawodowe rodziny zastępcze specjalistyczne dla dzieci chorych i niepełnosprawnych?

- a) tak
- b) nie – przejście do pyt. ...
- c) trudno powiedzieć – przejście do pyt. ...

C20. Jeśli tak, to ile rodzin specjalistycznych planujecie zawiązać? (pyt. otwarte, proszę wpisać liczbę)

.....

C21. Jeśli nie, to dlaczego nie planujecie takich działań? (pyt. otwarte)

.....

C22. Jakie Państwa zdaniem jest zapotrzebowanie powiatu na miejsca w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych dla dzieci, które z uwagi na stan zdrowia nie mogą zostać umieszczone w rodzinach zastępczych lub placówkach opiekuńczo-wychowawczych?

- a) zdecydowanie wysokie
- b) raczej wysokie
- c) raczej niskie
- d) zdecydowanie niskie
- e) trudno powiedzieć

C23. Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zwiększenia liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych dla dzieci, które z uwagi na stan zdrowia nie mogą zostać umieszczone w rodzinach zastępczych lub placówkach opiekuńczo-wychowawczych?

- a) zdecydowanie tak
- b) raczej tak
- c) raczej nie
- d) zdecydowanie nie
- e) trudno powiedzieć

C24. Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zwiększenia liczby miejsc w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych dla dzieci do 1 roku życia, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej?

- a) zdecydowanie tak
- b) raczej tak
- c) raczej nie
- d) zdecydowanie nie
- e) trudno powiedzieć

C25. Czy powiat posiada ofertę (miejsce pobytu/ wsparcia) dla dorosłych niepełnosprawnych wychowanków pieczy zastępczej?

- a) tak
- b) nie – przejście do pyt. ...

C26. Na czy polega ta oferta? (pyt. otwarte, proszę krótko opisać)

.....

D. Współpraca organizatora rodzinnej pieczy zastępczej (powiatu) z rodzinami zastępczymi i RDD.

D1. Ile rodzin zastępczych i RDD funkcjonujących na terenie powiatu objętych jest wsparciem koordynatora pieczy zastępczej? (wg stanu na 30.06.2021 r.)

Łączna liczba rodzin zastępczych w powiecie	
Liczba rodzin objętych wsparciem koordynatora w powiecie	

D2. Czy wszystkie rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Państwa powiatu objęte są wsparciem koordynatora pieczy zastępczej? (wg stanu na 30.06.2021 r.)

- a) tak – przejście do pyt. ...
- b) nie

D3. Z jakiego powodu nie wszystkie rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Państwa powiatu objęte są wsparciem koordynatora pieczy zastępczej? (pyt. otwarte)

.....

D4. Jaka jest częstotliwość wizyt koordynatora w rodzinach zastępczych objętych wsparciem?

- a) co tydzień
- b) co 2-3 tygodnie
- c) co miesiąc
- d) rzadziej niż co miesiąc

D5. Z jakimi problemami rodziny zastępcze najczęściej zwracają się do organizatora rodzinnej pieczy zastępczej? (pyt. otwarte)

.....

D6. Z jakimi problemami rodziny zastępcze najczęściej zwracają się do koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej? (pyt. otwarte)

.....

D7. Czy powiat spotkał się z takimi oczekiwaniami ze strony rodzin zastępczych, których nie jest w stanie spełnić?

- a) tak
- b) nie – przejście do pyt. ...

D8. Jeżeli tak, to z jakimi? (pyt. otwarte)

.....

D9. Czy powiat jest w stanie zaoferować mieszkanie w przypadku rodziny planującej zostać rodziną zastępczą?

- a) tak
- b) nie
- c) nie wiem

D10. Ile rodzin zastępczych prowadzi pieczę zastępczą w lokalu przyznanym na ten cel przez powiat? (pyt. otwarte, proszę podać liczbę)

.....

D11. Ile rodzin zastępczych ma przyznaną pomoc osoby do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich?

Typ rodziny zastępczej	Łączna liczba rodzin zastępczych w powiecie	Liczba rodzin, którym przyznano pomoc osoby do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich
Niezawodowe		
Zawodowe		
Rodzinne domy dziecka		

D12. Czy Państwa zdaniem liczba rodzin zastępczych, którym przyznano pomoc osoby do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich jest wystarczająca?

- a) tak – przejście do pyt. ...
- b) nie

D13. Jeżeli nie jest wystarczająca to dlaczego? (pyt. otwarte, proszę krótko uzasadnić)

.....

D14. Jaki jest średni miesięczny wymiar czasu pracy (liczba godzin) osoby zatrudnionej jako pomoc do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich? Proszę podać wartość wg stanu za miesiąc czerwiec 2021 roku.

Średni wymiar czasu pracy należy obliczyć następująco: suma godzin przyznanych przez powiat na zatrudnienie osoby przeznaczonej do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich rodzinom zastępczym podzielona przez liczbę rodzin zastępczych, którym przyznano taką pomoc. Wartość należy zaokrąglić (bez podawania miejsc po przecinku).

Typ rodziny zastępczej	Liczba rodzin zastępczych w powiecie, którym przyznano pomoc osoby zatrudnionej do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich	Średni miesięczny wymiar czasu pracy (liczby godzin) osób zatrudnionych do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich
OGÓŁEM		
Niezawodowe		
Zawodowe		
Rodzinne domy dziecka		

D15. Czy Państwa zdaniem średni wymiar czasu pracy w miesiącu osób zatrudnionych do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich jest wystarczający?

- a) tak – przejście do pyt. ...
- b) nie

D16. Jeżeli nie jest wystarczający to dlaczego? (pyt. otwarte, proszę krótko uzasadnić)

.....

D17. Czy rodziny zastępcze z terenu Państwa powiatu korzystają z przysługującego im urlopu?

- a) tak – wszystkie rodziny zastępcze – przejście do pyt. ...
- b) tak, ale nie wszystkie rodziny
- c) żadna z rodzin nie korzysta

D18. Jeżeli nie, to jakie są tego przyczyny? (pyt. otwarte, proszę krótko uzasadnić)

.....

D19. Czy na terenie Państwa powiatu funkcjonują jakieś formy pomocy rodzinie zastępczej w opiece nad dziećmi w przypadku choroby rodziców zastępczych?

- a) tak
- b) nie – przejście do pyt. ...

D20. Proszę krótko opisać działające u Państwa rozwiązania.

.....

.....

.....

D21. Ile rodzin zastępczych z terenu Państwa powiatu całkowicie zrezygnowało z pełnienia funkcji rodziny zastępczej (po rezygnacji nie posiada już dzieci w pieczy zastępczej)?

I.p.	Typ rodziny	2019 (stan na koniec roku)	2020 (stan na koniec roku)	2021 (stan na 30.06.2021 r.)
1.	Niezawodowe			
2.	Zawodowe z wyłączeniem specjalistycznych i pogotowia rodzinnego			
3.	Zawodowe specjalistyczne			
4.	Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego			
5.	Rodzinne domy dziecka			

D22. Ile rodzin zastępczych z terenu Państwa powiatu zrezygnowało z pełnienia funkcji rodziny zastępczej dla konkretnych dzieci?

I.p.	Typ rodziny	2019 (stan na koniec roku)	2020 (stan na koniec roku)	2021 (stan na 30.06.2021 r.)
1.	Niezawodowe			
2.	Zawodowe z wyłączeniem specjalistycznych i pogotowia rodzinnego			
3.	Zawodowe specjalistyczne			
4.	Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego			
5.	Rodzinne domy dziecka			

D23. Ile dzieci do 18 r.ż. opuściło rodzinną pieczę zastępczą i zostało skierowanych do instytucjonalnej pieczy zastępczej?

Liczba dzieci z rodzin:	Placówki opiekuńczo-wychowawcze		Regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne		Domy pomocy społecznej, zakłady opiekuńczo-lecznicze dla dzieci i inne miejsca	
	31.12.2020	30.06.2021	31.12.2020	30.06.2021	31.12.2020	30.06.2021
OGÓŁEM						
Niezawodowe						
Zawodowe z wyłączeniem specjalistycznych i pogotowia rodzinnego						
Zawodowe specjalistyczne						
Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego						
Rodzinne domy dziecka						

D24. Jakie były przyczyny skierowania dzieci z rodzin zastępczych do pieczy instytucjonalnej w 2021 roku (wg stanu na 30.06.2021 r.)

- a) stan zdrowia dziecka - liczba dzieci.....
- b) niepełnosprawność - liczba dzieci.....
- c) trudności opiekuńczo-wychowawcze - liczba dzieci .....
- d) niedostosowanie społeczne - liczba dzieci .....
- e) zaburzenia zachowania - liczba dzieci .....
- f) brak miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej - liczba dzieci.....
- g) inne, jakie? - liczba dzieci.....

E. Świadczenia w pieczy zastępczej, wynagrodzenie za pracę rodzica zastępczego. Proces usamodzielniania wychowanka.

E1. Jaka jest wysokość wynagrodzenia za pracę rodzin zastępczych zawodowych na terenie Państwa powiatu?

Wynagrodzenie/ liczba rodzin	2000 zł - 2500 zł	2501 - 3000 zł	3001 - 3500 zł	3501 - 4000 zł	pow. 4001 zł
Zawodowe z wyłączeniem specjalistycznych i pogotowia rodzinnego					
Zawodowe specjalistyczne					
Rodzinne domy dziecka					

Wynagrodzenie/ liczba rodzin	2600 zł - 3000 zł	3001 - 3500 zł	3501- 4000 zł	pow. 4001 zł
Zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego				

E2. Jakie świadczenia fakultatywne otrzymują rodziny zastępcze na terenie Państwa powiatu i w jakiej wysokości? (pyt. otwarte)

- a) ... wysokość z zł...
- b) ... wysokość z zł...
- c) ... wysokość z zł...
- d) ... wysokość z zł...

E3. Czy zdaniem organizatora wysokość i rodzaj przyznawanych świadczeń fakultatywnych jest wystarczająca i zaspakaja potrzeby dzieci przebywających w pieczy zastępczej?

- a) tak
- b) nie
- c) trudno powiedzieć

E4. Czy zdaniem organizatora wysokość proponowanego wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych oraz inne świadczenia mają wpływ na liczbę kandydatów do pełnienia tej funkcji?

- a) zdecydowanie tak
- b) raczej tak
- c) raczej nie
- d) zdecydowanie nie
- e) trudno powiedzieć

E5. Czy wychowanek, który chce się usamodzielić, może otrzymać ze strony powiatu miejsce w mieszkaniu chronionym?

- a) tak
- b) nie

E6. Czy wychowanek, który chce się usamodzielić, może otrzymać mieszkanie z zasobów miasta/ gminy?

- a) tak
- b) nie

E7. Jaki jest średni czas oczekiwania na mieszkanie dla usamodzielnianego wychowanka z zasobów miasta/ gminy?

- a) do 1 roku
- b) powyżej 1 roku do 2 lat
- c) powyżej 2 lat

E8. Czy powiat monitoruje sytuację wychowanka po opuszczeniu przez niego rodziny zastępczej/ RDD (po procesie usamodzielnienia)?

- a) tak
- b) nie – przejście do pyt. ...

E9. Ilu usamodzielnionych wychowanków po opuszczeniu rodziny zastępczej/ RDD w 2021 roku (proszę podać liczbę):

- a) wróciło do rodziny biologicznej ...
- b) usamodzielniało się (odrębne mieszkanie) ...
- c) trafiło do pieczy instytucjonalnej (np. do domu pomocy społecznej) ...

F. Współpraca z sądem przy regulowaniu sytuacji prawnej dziecka.

F1. Jak przeciętnie długo trwa czas wyznaczania rozpraw sądowych ws. uregulowania sytuacji prawnej dzieci przebywających w pieczy zastępczej?

- a) do 1 miesiąca
- b) pow. 1 miesiąca do 2 miesięcy
- c) pow. 2 miesięcy do pół roku
- d) pow. pół roku

F2. Jaki jest przeciętny czas ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd?

- a) do 3 miesięcy
- b) pow. 3 miesięcy do 6 miesięcy
- c) pow. 6 miesięcy do 1 roku
- d) pow. 1 roku

F3. Ile przeciętnie czasu dziecko z Państwa powiatu przebywa na tzw. tymczasowym zabezpieczeniu?

- a) od 3 do 6 miesięcy
- b) pow. 6 miesięcy do 1 roku
- c) pow. 1 roku do 2 lat
- d) pow. 2 lat

F4. Czy sąd umożliwi rodzinie zastępczej wypowiedanie się w imieniu dziecka, którego dotyczy sprawa?

- a) tak, zawsze
- b) tak, niekiedy
- c) nie, nigdy

F5. Czy Państwa zdaniem, zasadne jest, aby dziecko miało swojego prawnego przedstawiciela (np. adwokata, rzecznika), który będzie bronił jego interesów w sądzie?

- a) zdecydowanie tak
- b) raczej tak
- c) raczej nie
- d) zdecydowanie nie

F6. Ile dzieci z uregulowaną sytuacją prawną przebywa w rodzinach zastępczych na terenie Państwa powiatu?

- a) rodziny zastępcze niezawodowe - liczba dzieci ...
- b) rodziny zastępcze zawodowe - liczba dzieci ...
- c) rodzinne domy dziecka - liczba dzieci ...

F7. Czy organizator spotkał się z sytuacjami, że rodziny zastępcze chciałyby zatrzymać dziecko w rodzinie zastępczej lub RDD mimo uregulowania jego sytuacji prawnej?

- a) tak
- b) nie – przejście do pyt. ...

F8. Jeśli tak, co było powodem takiej sytuacji? (pyt. otwarte ...)

.....

F9. Czy organizator spotkał się z sytuacjami, że rodziny zastępcze niechętnie przekazują dzieci do adopcji?

- a) tak
- b) nie – przejście do pyt. ...

F10. Jeśli tak, co było powodem takiej sytuacji? (pyt. otwarte .....)

.....

F11. Dla ilu dzieci w rodzinach zastępczych brak jest kandydatów na rodzinę adopcyjną?

- a) liczba dzieci pozbawionych możliwości adopcji ogółem w powiecie:...
- b) liczba dzieci od 0-2 lat ...
- c) liczba dzieci powyżej 2 - 4 lat ...
- d) liczba dzieci powyżej 4 - 6 lat ...
- e) liczba dzieci powyżej 6 - 8 lat ...
- f) liczba dzieci powyżej 8 - 10 lat ...
- g) liczba dzieci powyżej 10 - 12 lat ...
- h) liczba dzieci powyżej 12 - 14 lat ...
- i) liczba dzieci powyżej 14 lat ...

F12. Czy Państwa zdaniem w obecnych czasach trudno jest znaleźć odpowiednich rodziców adopcyjnych?

- a) zdecydowanie tak
- b) raczej tak
- c) raczej nie
- d) zdecydowanie nie

F13. Czy uważacie Państwo, że w ciągu najbliższych 3 lat zwiększy się zainteresowanie podjęciem funkcji rodzica adopcyjnego?

- a) zdecydowanie tak
- b) raczej tak
- c) raczej nie
- d) zdecydowanie nie
- e) trudno powiedzieć

F14. Jakie Państwa zdaniem szanse na adopcję mają dzieci z niepełnosprawnością?

- a) duże
- b) średnie
- c) małe
- d) znikome
- e) w ogóle nie mają szans

F15. Co na to wpływa? Czy można to zmienić? (pyt. otwarte)

.....
.....

F16. Jakie Państwa zdaniem szanse na adopcję mają dzieci starsze, pow. 10 r.ż.?

- a) duże
- b) średnie
- c) małe
- d) znikome
- e) w ogóle nie mają szans

F17. Co na to wpływa? Czy można to zmienić? (pyt. otwarte) ...

.....
.....

G. Promocja rodzinnej pieczy zastępczej.

G1. Czy kiedykolwiek w przeszłości powiat podejmował działania promocyjne, aby pozyskać nowe zawodowe rodziny zastępcze?

- a) tak
- b) nie
- c) nie wiem

G2. Czy obecnie powiat podejmuje jakieś działania promocyjne, aby pozyskać nowe zawodowe rodziny zastępcze?

- a) tak
- b) nie – przejście do pyt. ...

G3. Czy dotychczas prowadzone działania przez powiat i inne podmioty w celu pozyskania nowych kandydatów na rodziny zastępcze są Państwa zdaniem wystarczające i efektywne?

- a) zdecydowanie tak
- b) raczej tak
- c) raczej nie
- d) zdecydowanie nie
- e) trudno powiedzieć

G4. Co Państwa zdaniem zwiększyłyby liczbę rodzin zastępczych na Państwa terenie? Jakie Państwa zdaniem, należałoby podjąć działania, aby pozyskać kandydatów na rodziny zastępcze? (pyt. otwarte)

.....

H. Potrzeby i oczekiwania dotyczące zmian w systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej.

H1. Jakie są Państwa oczekiwania w zakresie zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej realizowanych przez samorząd województwa? Proszę zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi.

- a) organizacja szkoleń dla kadr wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej
- b) organizacja regionalnych konferencji, seminariów, forów, spotkań
- c) organizacja kampanii promujących rodzinną pieczę zastępczą
- d) organizacja kampanii promujących adopcję
- e) zwiększanie liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych
- f) zwiększanie liczby miejsc w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych
- g) inne, jakie?...

H2. Jakimi tematami szkoleń jesteście Państwo zainteresowani?

(pyt. otwarte, proszę wymienić obszary zainteresowania)

.....

H3. Jakich zmian prawno-organizacyjnych potrzebuje system wspierania rodziny i pieczy zastępczej w kraju? Co należałoby poprawić, a co jest obecnie problemem?

.....
.....
.....

H4. Jakie warunki musiałyby być spełnione, żeby można było więcej dzieci umieścić w rodzinnej pieczy a mniej w placówkach (aby nastąpił wzrost rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie Państwo oceniają przyszłość procesu deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej w kraju?

.....
.....
.....

Miejsce na dodatkowe uwagi:.....

Serdecznie dziękuję za udział w wywiadzie!

Ankieta internetowa

Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego

Szanowni Państwo

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego prowadzi badania nt. „Rodzinna piecza zastępcza w powiatach województwa śląskiego”. Badania o takiej tematyce prowadzone są w regionie po raz pierwszy. Ich celem jest zdiagnozowanie potrzeb, problemów i oczekiwań związanych z realizacją zadań z obszaru rodzinnej pieczy zastępczej, szczególnie w kontekście bieżącej i przyszłej deinstytucjonalizacji tego systemu. Ze względu na potrzebę przygotowania rekomendacji dotyczących zmian w systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej zależy nam na uzyskaniu od Państwa szczerych i wyczerpujących wypowiedzi.

Ankieta w wersji on-line ma ograniczony limit czasu wypełniania, co oznacza, że po przekroczeniu określonego czasu wprowadzone wcześniej dane mogą się nie zapisać w systemie. Dlatego zalecamy, aby najpierw zapoznać się z materiałem pomocniczym i zebrać potrzebne dane, a następnie wprowadzić je do ankiety internetowej. Po wypełnieniu ankiety, należy kliknąć w ikonę "Wyślij". W przypadku, gdyby ankiety nie udało się wysłać, należy jeszcze raz sprawdzić, czy udzielono odpowiedzi na wszystkie pytania oraz zgodnie z zamieszczonymi poleceniami (wskazówkami dotyczącymi ilości możliwych odpowiedzi). Dodatkowych informacji w sprawie badania udziela ....., email: ....., tel. ....

A. Podstawowe informacje o instytucji.

A1. Typ powiatu.

- 1) miasto na prawach powiatu
- 2) powiat ziemski

A2. Nazwa powiatu:

.....

A3. Pełna nazwa instytucji:

.....

A4. Adres instytucji:

.....

A5. E-mail instytucji:

.....

A6. Imię i nazwisko osoby wyznaczonej do kontaktów ws. ankiety:

.....

A7. Stanowisko osoby wyznaczonej do kontaktów ws. ankiety:

.....

A8. E-mail (indywidualny):

.....

A9. Telefon do kontaktów roboczych:

.....

B. Współpraca organizatora rodzinnej pieczy zastępczej z rodzinami zastępczymi.

B1a. Ile rodzin zastępczych i RDD funkcjonuje na terenie powiatu? (wg stanu na 30.06.2021 r.)

1. Rodziny spokrewnione .....
2. Rodziny niezawodowe .....
3. Rodziny zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
4. Rodziny zawodowe specjalistyczne .....
5. Rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego .....
6. Rodzinne domy dziecka .....

B1b. Ile rodzin zastępczych o liczbie dzieci przekraczającej 3 i rodzinnych domów dziecka o liczbie przekraczającej 8 dzieci funkcjonuje na terenie powiatu?

1. Rodziny niezawodowe .....
2. Rodziny zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
3. Rodziny zawodowe specjalistyczne .....
4. Rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego .....
5. Rodzinne domy dziecka .....

B2. Ile rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka funkcjonujących na terenie powiatu jest objętych wsparciem koordynatora pieczy zastępczej? (wg stanu na 30.06.2021 r.)

1. Rodziny spokrewnione .....
2. Rodziny niezawodowe .....
3. Rodziny zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
4. Rodziny zawodowe specjalistyczne .....
5. Rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego .....
6. Rodzinne domy dziecka .....

B3. Czy wszystkie rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Państwa powiatu objęte są wsparciem koordynatora pieczy zastępczej? (wg stanu na 30.06.2021 r.)

1. Tak
2. Nie > B4

B4. Z jakiego powodu nie wszystkie rodziny zastępcze funkcjonujące na terenie Państwa powiatu objęte są wsparciem koordynatora pieczy zastępczej? Proszę krótko uzasadnić takie sytuacje.

.....
.....
.....

B5. Jaka jest częstotliwość osobistych wizyt koordynatora w rodzinach zastępczych objętych wsparciem (w czasie pandemii COVID-19 również pomocą on-line)? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. co tydzień .....
2. co 2-3 tygodnie .....
3. co miesiąc .....
4. rzadziej niż co miesiąc .....

B6. Z jakimi najczęściej problemami rodziny zastępcze zwracają się do organizatora rodzinnej pieczy zastępczej? Proszę wymienić te problemy.

.....
.....
.....

B7. Z jakimi najczęściej problemami rodziny zastępcze zwracają się do koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej? Proszę wymienić te problemy.

.....
.....
.....

B8. Czy współpracujecie Państwo z urzędami gmin/ urzędem miasta* ws. oferty mieszkania w przypadku rodziny planującej zostać rodziną zastępczą?

1. Tak
2. Nie

* Dotyczy miast na prawach powiatu

B9. Ile rodzin zastępczych/ RDD prowadzi lub w najbliższym czasie będzie prowadzić pieczę zastępczą w lokalu przyznany na ten cel przez miasto/ gminę?

.....

B10. Ile rodzin zastępczych ma przyznaną pomoc osoby do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich? (wg stanu na 30.06.2021 r.). W przypadku braku danego typu rodziny i braku tego typu wsparcia proszę wpisać wartość "0".

1. Rodziny niezawodowe .....
2. Rodziny zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
3. Rodziny zawodowe specjalistyczne .....
4. Rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego .....
5. Rodzinne domy dziecka .....

B11. Jaki jest średni miesięczny wymiar czasu pracy (liczba godzin) osoby zatrudnionej jako pomoc do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich? Proszę podać wartość za miesiąc czerwiec 2021 roku.

1. Rodziny niezawodowe .....
2. Rodziny zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
3. Rodziny zawodowe specjalistyczne .....
4. Rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego .....
5. Rodzinne domy dziecka .....

* Średni miesięczny wymiar czasu pracy należy obliczyć następująco: suma godzin przyznanych przez powiat na zatrudnienie osoby przeznaczonej do opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich rodzinom zastępczym podzielona przez liczbę rodzin zastępczych, którym przyznano taką pomoc. Otrzymaną wartość należy zaokrąglić (bez podawania miejsc po przecinku). W przypadku braku danego typu rodziny i braku takiego wsparcia proszę wpisać wartość "0".

B12. Czy rodziny zastępcze/ RDD z terenu Państwa powiatu korzystają z przysługującego im urlopu (czasu niesprawowania opieki)? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Tak - wszystkie rodziny zastępcze
2. Tak, ale nie wszystkie rodziny > B13
3. Żadna z rodzin nie korzysta > B13

B13. Jeżeli nie, to jakie są tego przyczyny? Proszę krótko opisać.

.....
.....
.....

B14. Czy na terenie Państwa powiatu funkcjonują jakieś formy pomocy rodzinie zastępczej w opiece nad dziećmi w przypadku czasu niesprawowania przez nią opieki (np. choroby rodziców zastępczych)?

1. Tak
2. Nie > B16a

B15. Jeśli tak, proszę krótko opisać działające u Państwa rozwiązania.

.....
.....
.....

B16a. Ile rodzin zastępczych / RDD w 2020 roku z terenu Państwa powiatu całkowicie zrezygnowało z pełnienia funkcji rodziny zastępczej (po rezygnacji nie posiada już dzieci w pieczy zastępczej)?

1. Rodziny spokrewnione .....
2. Rodziny niezawodowe .....
3. Rodziny zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
4. Rodziny zawodowe specjalistyczne .....
5. Rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego .....
6. Rodzinne domy dziecka .....

B16b. Ile rodzin zastępczych/ RDD w I półroczu 2021 roku z terenu Państwa powiatu całkowicie zrezygnowało z pełnienia funkcji rodziny zastępczej (po rezygnacji nie posiada już dzieci w pieczy zastępczej)?

1. Rodziny spokrewnione .....
2. Rodziny niezawodowe .....
3. Rodziny zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
4. Rodziny zawodowe specjalistyczne .....
5. Rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego .....
6. Rodzinne domy dziecka .....

B17. Jakie są przyczyny rezygnacji rodziny z pełnienia funkcji rodziny zastępczej/ RDD? Jeśli żadna rodzina nie zrezygnowała z tej funkcji proszę wpisać "nie dotyczy".

.....
.....
.....

B18a. W przypadku ilu rodzin zastępczych/ RDD w 2020 roku powiat zrezygnował ze sprawowania przez nie funkcji rodziny zastępczej / RDD?

1. Rodziny spokrewnione .....
2. Rodziny niezawodowe .....
3. Rodziny zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
4. Rodziny zawodowe specjalistyczne .....
5. Rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego .....
6. Rodzinne domy dziecka .....

B18b. W przypadku ilu rodzin zastępczych/ RDD w I półroczu 2021 roku powiat zrezygnował ze sprawowania przez nie funkcji rodziny zastępczej/ RDD?

1. Rodziny spokrewnione .....
2. Rodziny niezawodowe .....
3. Rodziny zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
4. Rodziny zawodowe specjalistyczne .....
5. Rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego .....
6. Rodzinne domy dziecka .....

B19. Jaka jest najczęstsza przyczyna rezygnacji powiatu z pełnienia przez rodzinę funkcji rodziny zastępczej / RDD? Jeśli powiat nie zrezygnował z żadnej rodziny/ RDD - proszę wpisać "nie dotyczy".

.....
.....
.....

B20a. Ile dzieci do 18 roku życia w 2020 roku opuściło rodzinną pieczę zastępczą i zostało skierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych?

1. Z rodzin niezawodowych .....
2. Z rodzin zawodowych (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
3. Z rodzin zawodowych specjalistycznych .....
4. Z rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego .....
5. Z rodzinnych domów dziecka .....

B20b. Ile dzieci do 18 roku życia w 2020 roku opuściło rodzinną pieczę zastępczą i zostało skierowanych do regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych?

1. Z rodzin niezawodowych .....
2. Z rodzin zawodowych (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
3. Z rodzin zawodowych specjalistycznych .....
4. Z rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego .....
5. Z rodzinnych domów dziecka .....

B20c. Ile dzieci do 18 roku życia w 2020 roku opuściło rodzinną pieczę zastępczą i zostało skierowanych do domów pomocy społecznej, zakładów opiekuńczo-leczniczych dla dzieci i do innych miejsc?

1. Z rodzin niezawodowych .....
2. Z rodzin zawodowych (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
3. Z rodzin zawodowych specjalistycznych .....
4. Z rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego .....
5. Z rodzinnych domów dziecka .....

B20d. Ile dzieci do 18 roku życia w I półroczu 2021 roku opuściło rodzinną pieczę zastępczą i zostało skierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych?

1. Z rodzin niezawodowych .....
2. Z rodzin zawodowych (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
3. Z rodzin zawodowych specjalistycznych .....
4. Z rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego .....
5. Z rodzinnych domów dziecka .....

B20e. Ile dzieci do 18 roku życia w I półroczu 2021 roku opuściło rodzinną pieczę zastępczą i zostało skierowanych do regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych?

1. Z rodzin niezawodowych .....
2. Z rodzin zawodowych (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
3. Z rodzin zawodowych specjalistycznych .....
4. Z rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego .....
5. Z rodzinnych domów dziecka .....

B20f. Ile dzieci do 18 roku życia w I półroczu 2021 roku opuściło rodzinną pieczę zastępczą i zostało skierowanych do domów pomocy społecznej, zakładów opiekuńczo-leczniczych dla dzieci i innych miejsc?

1. Z rodzin niezawodowych .....
2. Z rodzin zawodowych (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
3. Z rodzin zawodowych specjalistycznych .....
4. Z rodzin zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego .....
5. Z rodzinnych domów dziecka .....

B21. Czy w 2020 roku któreś z dzieci przebywających w rodzinach zastępczych / RDD zostało skierowane do pieczy instytucjonalnej?

1. Tak
2. Nie > B23

B22. Jakie były przyczyny skierowania dzieci z rodzin zastępczych do pieczy instytucjonalnej w 2020 roku? Obok danej przyczyny proszę wpisać odpowiednią liczbę dzieci. W przypadku zaistnienia wielu przyczyn należy podać tylko jedną główną, co oznacza, że dane dziecko może być liczone tylko raz.

1. Stan zdrowie dziecka .....
2. Niepełnosprawność .....
3. Trudności opiekuńczo-wychowawcze .....
4. Niedostosowanie społeczne .....
5. Zaburzenia zachowania .....
6. Brak miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej .....
7. Inna przyczyna .....

B23. Czy w I półroczu 2021 roku któreś z dzieci przebywających w rodzinach zastępczych/ RDD zostały skierowane do pieczy instytucjonalnej?

1. Tak
2. Nie > B25

B24. Jakie były przyczyny skierowania dzieci z rodzin zastępczych/ RDD do pieczy instytucjonalnej w I półroczu 2021 roku? W przypadku zaistnienia wielu przyczyn należy podać tylko jedną główną, co oznacza, że dane dziecko może być liczone tylko raz.

1. Stan zdrowia dziecka
2. Niepełnosprawność
3. Trudności opiekuńczo-wychowawcze
4. Niedostosowanie społeczne
5. Zaburzenia zachowania
6. Brak miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej
7. Inna przyczyna

B25. Czy na terenie powiatu działają rodziny zastępcze, w których można umieścić małoletnie matki z dziećmi? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Tak - bezwarunkowo
2. Tak, ale za zgodą rodziny zastępczej
3. Nie > B26

B26. Dlaczego nie ma takiej możliwości na terenie powiatu?

.....
.....
.....

B27. Czy zdarza się, że z powodu braku miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej na terenie powiatu rozdzielane są rodzeństwa?

1. Tak
2. Nie > C1a

C. Świadczenia, wynagrodzenie za pracę rodzica zastępczego. Proces usamodzielniania wychowanka.

C1a. Jaka jest wysokość podstawowego wynagrodzenia brutto (bez dodatków) za pracę rodziny zastępczej zawodowej na terenie Państwa powiatu? Proszę zaznaczyć odpowiednią komórkę. W przypadku braku danego typu rodziny zastępczej, proszę zaznaczyć "nie dotyczy".

	2000-2500 zł	2501-3000 zł	3001-3500 zł	3501-4000 zł	pow. 4001 zł	Nie dotyczy - brak tego typu rodziny zastępczej
Rodziny zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych)						
Rodziny zawodowe specjalistyczne						
Rodzinne domy dziecka						

C1b. Jaka jest wysokość podstawowego wynagrodzenia brutto (bez dodatków) za pracę rodziny zastępczej o charakterze pogotowia rodzinnego? Proszę zaznaczyć odpowiednią komórkę. W przypadku braku pogotowia rodzinnego w powiecie proszę wybrać komórkę "nie dotyczy".

Wyszczególnienie	2600-3000 zł	3001-3500 zł	3501-4000 zł	pow. 4001 zł	Nie dotyczy - brak pogotowia rodzinnego
Rodziny zastępcze zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego					

C2. Czy rodziny zastępcze/ RDD działające na terenie Państwa powiatu mogą korzystać ze świadczeń fakultatywnych wymienionych w art. 83 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej?

1. Tak
2. Nie > C4

C3. Z jakich świadczeń fakultatywnych, wymienionych w art. 83 ustawy, mogą korzystać rodziny zastępcze/ RDD, działające na terenie Państwa powiatu? Proszę zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi.

1. Dofinansowanie do wypoczynku dziecka poza miejscem zamieszkania
2. Świadczenie na pokrycie niezbędnych kosztów związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka
3. Świadczenie na pokrycie kosztów związanych z wystąpieniem zdarzeń losowych lub innych zdarzeń mających wpływ na jakość sprawowanej opieki
4. Środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego
5. Świadczenie na pokrycie kosztów związanych z przeprowadzeniem niezbędnego remontu lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego
6. Inne .....

C4. Czy zdaniem organizatora wysokość proponowanego wynagrodzenia dla rodzin zastępczych zawodowych/ RDD oraz innych świadczeń mają wpływ na liczbę kandydatów do pełnienia tej funkcji? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

C5. Czy wychowanek po 18 roku życia, który chce się usamodzielić, może otrzymać ze strony powiatu/ miasta / gminy miejsce w mieszkaniu chronionym?

1. Tak > C7
2. Nie

C6. Jeśli nie, dlaczego?

.....
.....
.....

C7. Czy wychowanek, który chce się usamodzielić, może otrzymać mieszkanie z zasobów miasta/ gminy?

1. Tak > C9
2. Nie

C8. Jeśli nie, dlaczego?

.....
.....

C9. Jaki jest średni czas oczekiwania na mieszkanie dla usamodzielnianego wychowanka z zasobów miasta/ gminy? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Do 1 roku
2. Powyżej 1 roku do 2 lat
3. Powyżej 2 lat
4. Trudno powiedzieć

C10. Czy powiat monitoruje sytuację życiową byłego wychowanka po zakończeniu programu usamodzielnienia i po opuszczeniu przez niego pieczy zastępczej?

1. Tak
2. Nie > C12

C11. Jeśli tak, to w jaki sposób?

.....
.....
.....

C12. Ilu usamodzielnionych wychowanków po 18 roku życia po opuszczeniu rodziny zastępczej / RDD w I półroczu 2021 roku?

1. Wróciło do rodziny biologicznej .....
2. Usamodzielniło się (odrębne mieszkanie), ale nadal korzysta z różnych form wsparcia .....
3. Trafiło do form opieki instytucjonalnej (np. do DPS) .....
4. Znalazło się poza systemem pomocy społecznej (np. wyjazd za granicę) .....

C13. Czy posiadacie Państwo na swoim terenie rodziny zastępcze niezawodowe, które deklarują chęć przekształcenia się w rodziny zastępcze zawodowe?

1. Tak
2. Nie > C15

C14. Ile jest takich rodzin?

.....

C15. W ilu rodzinach zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego na terenie Państwa powiatu w I półroczu 2021 roku przebywały dzieci powyżej 8 miesięcy?

1. Liczba pogotowi rodzinnych ogółem .....
2. Liczba pogotowi rodzinnych, w których przebywają dzieci powyżej 8 miesięcy .....
3. Liczba dzieci przebywających w pogotowia rodzinnych powyżej 8 miesięcy .....

C16. W ilu rodzinach zastępczych zawodowych o charakterze pogotowia rodzinnego w I półroczu 2021 roku na terenie Państwa powiatu przebywały dzieci po zakończeniu postępowania sądowego?

1. Liczba pogotowi rodzinnych ogółem .....
2. Liczba pogotowi rodzinnych, w których przebywają dzieci po zakończeniu postępowania sądowego .....
3. Liczba dzieci przebywających w pogotowiu rodzinnym po zakończeniu postępowania sądowego .....

C17. Jakie są przyczyny przedłużającego się pobytu dziecka w rodzinie zastępczej o charakterze pogotowia rodzinnego na terenie Państwa powiatu? Jeśli nie ma takiej sytuacji proszę wpisać "nie dotyczy".

.....
.....
.....

C18. Czy w rodzinach zastępczych zawodowych działających na terenie Państwa powiatu są umieszczone dzieci pochodzące z innych powiatów?

1. Tak
2. Nie

C19. C Czy w przypadku wolnych miejsc w rodzinach zastępczych/ RDD w powiecie deklarujecie Państwo chęć przyjmowania dzieci pochodzących z innych powiatów naszego województwa? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Tak
2. Nie
3. Nie dotyczy - brakuje wolnych miejsc

D. Informacje nt. dzieci z niepełnosprawnością. Dostęp do służby zdrowia.

D1. Ile dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością znajduje się pod opieką rodzin zastępczych/ RDD w powiecie? (wg stanu na 30.06.2021 r.). Proszę wpisać liczbę.

1. Rodziny spokrewnione .....
2. Rodziny niezawodowe .....
3. Rodziny zawodowe (bez specjalistycznych i pogotowi rodzinnych) .....
4. Rodziny zawodowe specjalistyczne .....
5. Rodziny zawodowe o charakterze pogotowia rodzinnego .....
6. Rodzinne domy dziecka .....

D2a. Ile dzieci uzyskało orzeczenie o niepełnosprawności w 2020 roku przebywając w rodzinie zastępczej?

.....

D2b. Ile dzieci uzyskało orzeczenie o niepełnosprawności w I półroczu 2021 roku przebywając w rodzinie zastępczej?

.....

D3. Ile dzieci będących pod opieką rodzin zastępczych spokrewnionych, niezawodowych i zawodowych oraz RDD wymaga specjalistycznych badań diagnostyczno-medycznych z uwagi na stan zdrowia?

.....

D4. Czy organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych i RDD stały dostęp (cykliczne spotkania, w tym on-line) do pedagoga?

1. Tak
2. Nie

D5. Ilu pedagogów zatrudnia organizator, którzy prowadzą zajęcia z rodzin zastępczych/ RDD? Proszę podać liczbę.

.....

D6. Ile średnio godzin w miesiącu pracuje z dzieckiem pedagog? Proszę podać liczbę.

.....

D7. Czy organizator rodzinnej pieczy zastępczej zapewnia dzieciom umieszczonym w rodzinach zastępczych/ RDD stały dostęp (cykliczne spotkania, w tym on-line) do psychologa?

1. Tak
2. Nie

D8. Ilu psychologów zatrudnia organizator, którzy prowadzą terapię z dziećmi z rodzin zastępczych? Proszę wpisać liczbę.

.....

D9. Ile średnio godzin w miesiącu pracuje z dzieckiem psycholog? Proszę podać liczbę.

.....

D10. Jaki jest średni czas oczekiwania na badania w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej na terenie Państwa powiatu? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Do 3 miesięcy
2. Powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy
3. Powyżej 6 miesięcy

D11. W jakim okresie czasu rodziny zastępcze są w stanie pod względem medycznym zdiagnozować przyjęte do nich dzieci (porady lekarzy specjalistów, badania)? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Do 3 miesięcy
2. Powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy
3. Powyżej 6 miesięcy

D12. Czy rodziny zastępcze/ RDD mają dostęp do wszystkich niezbędnych lekarzy specjalistów świadczących porady w ramach NFZ na terenie województwa? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Tak > D14
2. Nie
3. Nie wiem > D14

D13. Jakich lekarzy specjalistów dla dzieci z rodzin zastępczych/ RDD brakuje najbardziej? Proszę wymienić specjalizacje.

.....
.....
.....

D14. Czy zdarza się, że rodziny zastępcze/ RDD z Państwa powiatu korzystają z prywatnych wizyt u lekarzy specjalistów? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Tak
2. Nie
3. Nie wiem
4. Brak odpowiedzi

D15. Czy bezpośrednio po umieszczeniu dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej powiat zapewnia dostęp do przedszkola (np. gdy dziecko trafia do rodziny w trakcie roku szkolnego)?

1. Tak
2. Nie

D16. Ile dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych / RDD z terenu powiatu w I półroczu 2021 roku wymagało następujących oddziaływań?

1. Logopedyczne .....
2. Rehabilitacyjne .....
3. Terapia psychologiczna .....
4. Terapia pedagogiczna .....
5. Zajęcia korekcyjno-kompensacyjne .....
6. Inne oddziaływania .....

D17. Czy organizator na terenie Państwa powiatu ma trudności z umieszczeniem dzieci chorych, niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie w rodzinnej pieczy zastępczej?

1. Tak
2. Nie > D19

D18. Jeśli tak, to dlaczego?

.....
.....
.....

D19. Czy w bieżącym lub 2022 roku planujecie Państwo zawiązać zawodowe rodziny zastępcze specjalistyczne przeznaczone dla dzieci chorych i niepełnosprawnych? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Tak
2. Nie > D21
3. Trudno powiedzieć > D21

D20. Jeśli tak, to ile zastępczych rodzin specjalistycznych planujecie Państwo zawiązać? Proszę wpisać liczbę.

.....

D21. Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zwiększania liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych (RPOT) dla dzieci, które z uwagi na stan zdrowia nie mogą zostać umieszczone w rodzinach zastępczych lub w placówkach opiekuńczo-wychowawczych? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

D22. Czy Państwa zdaniem istnieje potrzeba zwiększania liczby miejsc w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych (IOP) dla dzieci do 1 roku życia, które wymagają specjalistycznej opieki i w okresie oczekiwania na przysposobienie nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

D23. Czy powiat posiada specjalną ofertę (miejsce pobytu) dla dorosłych niepełnosprawnych wychowanków pieczy zastępczej?

1. Tak
2. Nie > E1

D24. Jeśli tak, na czym polega ta oferta? Jeśli nie, proszę opisać, jak Państwo radzicie sobie w takiej sytuacji?

.....

.....

.....

E. Współpraca z sądem przy regulowaniu sytuacji prawnej dziecka.

E1. Jak przeciętnie długo trwa czas wyznaczania rozpraw sądowych ws. uregulowania sytuacji prawnej dzieci przebywających w pieczy zastępczej? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Do 1 miesiąca
2. Powyżej 1 miesiąca do 2 miesięcy
3. Powyżej 2 miesięcy do pół roku
4. Powyżej pół roku

E2. Jaki jest przeciętny czas ostatecznego uregulowania sytuacji prawnej dziecka przez sąd? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Do 3 miesięcy
2. Powyżej 3 miesięcy do 6 miesięcy
3. Powyżej 6 miesięcy do 1 roku
4. Powyżej 1 roku

E3. Ile przeciętnie czasu dziecko z terenu Państwa powiatu przebywa na tzw. tymczasowym zabezpieczeniu? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Od 3 do 6 miesięcy > E5
2. Powyżej 6 miesięcy do 1 roku > E5
3. Powyżej 1 roku do 2 lat > E5
4. Powyżej 2 lat

E4. Co jest powodem przebywania dziecka na tzw. tymczasowym zabezpieczeniu ponad 2 lata?

.....
.....
.....

E5. Czy sąd umożliwia rodzinie zastępczej wypowiedzanie się w imieniu dziecka, którego dotyczy sprawa? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Tak, zawsze
2. Tak, niekiedy
3. Nie, nigdy

E6. Czy Państwa zdaniem zasadne jest, aby dziecko miało swojego prawnego przedstawiciela (np. adwokata, rzecznika), który będzie bronił jego interesów w sądzie?

1. Tak
2. Nie > E8

E7. Dlaczego jest to zasadne?

.....
.....
.....

E8. Ile dzieci z uregulowaną sytuacją prawną przebywało w rodzinach zastępczych na terenie Państwa powiatu w I półroczu 2021 roku? Proszę podać liczbę.

1. W rodzinach zastępczych niezawodowych
2. W rodzinach zastępczych zawodowych
3. W rodzinnych domach dziecka

E9. Czy organizator spotkał się z sytuacjami, że rodziny zastępcze chciałyby zatrzymać dziecko w rodzinie zastępczej lub RDD mimo uregulowania jego sytuacji prawnej?

1. Tak
2. Nie > E11

E10. Jeśli tak, co było powodem takiej sytuacji? Proszę krótko opisać.

.....
.....
.....

E11. Czy organizator spotkał się z sytuacjami, że rodziny zastępcze niechętnie przekazują dzieci do adopcji?

1. Tak
2. Nie > E13

E12. Jeśli tak, co było powodem takiej sytuacji?

.....
.....
.....

E13. Czy Państwo dysponują wiedzą dla ilu dzieci w rodzinach zastępczych / RDD brak jest kandydatów na rodziców adopcyjnych?

1. Tak
2. Nie > F1

E14. Dla ilu dzieci i w jakim wieku w rodzinach zastępczych brak jest kandydatów na rodzinę adopcyjną?

1. Liczba dzieci w wieku od 0 do 2 lat .....
2. Liczba dzieci w wieku powyżej 2 do 4 lat .....
3. Liczba dzieci powyżej 4 do 6 lat .....
4. Liczba dzieci powyżej 6 do 8 lat .....
5. Liczba dzieci powyżej 8 do 10 lat .....
6. Liczba dzieci powyżej 10 do 12 lat .....
7. Liczba dzieci powyżej 12 do 14 lat .....
8. Liczba dzieci powyżej 14 lat .....

F. Promocja rodzinnej pieczy zastępczej.

F1. Ilu obecnie macie Państwo kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej dla dzieci niespokrewnionych z kandydatem? Proszę podać liczbę.

.....

F2. Po jakim czasie zazwyczaj na terenie Państwa powiatu rodzina zastępcza niezawodowa może zostać rodziną zastępczą zawodową? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Do roku
2. Powyżej 1 roku do 2 lat
3. Powyżej 2 lat do 3 lat
4. Powyżej 3 lat

F3. Czy kiedykolwiek w przeszłości powiat podejmował działania promocyjne, aby pozyskać nowe zawodowe rodziny zastępcze?

1. Tak
2. Nie
3. Nie wiem

F4. Czy obecnie powiat podejmuje jakieś działania promocyjne, aby pozyskać nowe zawodowe rodziny zastępcze?

1. Tak
2. Nie > F6

F5. Jakiego typu są to działania? Proszę krótko opisać.

.....
.....
.....

F6. Czy dotychczas prowadzone działania przez powiat i inne podmioty w celu pozyskania nowych kandydatów na rodziny zastępcze są Państwa zdaniem efektywne? Proszę wybrać jedną z następujących odpowiedzi.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

F7. Co Państwa zdaniem zwiększyłyby liczbę rodzin zastępczych na Państwa terenie? Jakie Państwa zdaniem należałoby podjąć działania, aby pozyskać kandydatów na rodziny zastępcze?

.....
.....
.....

G. Potrzeby i oczekiwania dotyczące zmian w systemie wspierania rodziny i pieczy zastępczej.

G1. Jakie są Państwa potrzeby i oczekiwania dotyczące zadań samorządu województwa w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej? Można zaznaczyć dowolną liczbę odpowiedzi.

1. Organizacja szkoleń dla kadr wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej
2. Organizacja szkoleń dla rodzin zastępczych zawodowych i rodzinnych domów dziecka
3. Organizacja regionalnych konferencji, seminariów, forów, spotkań
4. Organizacja kampanii promujących rodzinną pieczę zastępczą
5. Upowszechnianie dobrych praktyk
6. Zwiększenie liczby miejsc w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych
7. Zwiększenie liczby miejsc w interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych
8. Inne.....

G2. Jakimi tematami szkoleń jesteście Państwo zainteresowani jako kadra systemu pieczy zastępczej?

.....

.....

.....

G3. Jakimi tematami szkoleń byłyby zainteresowane rodziny zastępcze z Państwa powiatu?

.....

.....

.....

G4. Jakie problemy związane z realizacją zadań wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w największym stopniu dotyczą Państwa powiatu? Proszę wybrać maksymalnie 5 odpowiedzi.

1. Niedostateczna liczba rodzin zawodowych specjalistycznych
2. Zbyt mała liczba kandydatów na rodziny zastępcze
3. Niedostateczna liczba pogotowi rodzinnych
4. Braki kadrowe (koordynatorzy, specjaliści)
5. Niedostateczna liczba miejsc w mieszkaniach chronionych
6. Długi okres oczekiwania na mieszkanie z zasobów komunalnych
7. Przepelnienie rodzin zastępczych
8. Niedostateczna liczba kandydatów na rodziców adopcyjnych
9. Przewlekłość postępowań sądowych
10. Zbyt niska wysokość wynagrodzenia dla rodzica zastępczego
11. Zbyt niska wysokość świadczeń przyznawanych na dziecko
12. Małe szanse na reintegrację rodziny biologicznej
13. Słaby dostęp do służby zdrowia, w tym do lekarzy specjalistów
14. Inne .....

G5. Jakich zmian prawno-organizacyjnych potrzebuje system wspierania rodziny i pieczy zastępczej w kraju? Co należałoby poprawić, a co jest obecnie problemem? Proszę o krótki opis.

.....
.....
.....

G6. Jakiego Państwa zdaniem musiałyby zostać spełnione warunki, aby więcej dzieci trafiło do rodzinnej pieczy zastępczej, a mniej do pieczy instytucjonalnej? Jak Państwo oceniają przyszłość procesu deinstytucjonalizacji systemu pieczy zastępczej w regionie i kraju?

.....
.....
.....

G7. Miejsce na dodatkowe uwagi, komentarze.

.....
.....
.....